

KUOPION YLIOPISTON JULKAISUJA F. YLIOPISTOTIEDOT 35
KUOPIO UNIVERSITY PUBLICATION F. UNIVERSITY AFFAIRS 35

TOMMI HAAPANIEMI, ULLA VOUTILAINEN JA
MAARIT TIAINEN (TOIM.)

Tuutorointi opintojen edistäjänä

Kuopion ja Joensuun yliopistojen ja Lappeenrannan
teknillisen yliopiston loppuraportti
OpOKe-hankkeesta

Oppimiskeskus
Kuopion yliopisto



KUOPION YLIOPISTO

KUOPIO 2004

Jakelu: Kuopion yliopiston kirjasto
PL 1627
FIN-70211 KUOPIO
Puh. 017 163 430
Fax 017 163 410
E-mail kirjasto@uku.fi
<http://www.uku.fi/kirjasto/julkmyyn.html>

Sarjan toimittaja: Liisa Salmi, FM, M.Sc (Hons.)
Kuopion yliopiston kirjasto

Tekijöiden osoite: Oppimiskeskus
Kuopion yliopisto
PL 1627
FIN-70211 KUOPIO
Puh. 017 163 626
Fax 017 163 627

ISBN 951-781-134-9
ISBN 951-27-0120-0 (PDF)
ISSN 1235-0508

Kopijyvä
Kuopio 2004
Finland

Haapaniemi, Tommi & Voutilainen, Ulla & Tiainen, Maarit (eds.). Facilitating studies by tutoring. The final report of the tutoring project 2000–2003. Universities of Kuopio, Joensuu and Lappeenranta. Kuopio University Publications F. University Affairs 35. 2004. 175 p.
ISBN 951-781-134-9
ISBN 951-27-0120-0 (PDF)
ISSN 1235-0508

ABSTRACT

The project "Development of Higher Education by providing training for university teachers and systematic guidance and tutoring for students 2000–2003" was funded by the Ministry of Education. The project aimed at developing a model for university students' guidance and tutoring, and at finding good practices through experiments on student tuition in different disciplines. The University of Kuopio coordinated the project and it was carried out in collaboration with the Universities of Oulu, Joensuu and Lappeenranta. The present report covers the aims, methods and results of the project in Universities of Kuopio, Joensuu and Lappeenranta.

In the project 12 departments planned and initiated tutoring, counseling and guidance experiments in different phases of academic studies. The experiments focused mainly on students' integration into the academic community, on the advancement of their studies, on the development of students' scientific thinking and research abilities, and on career planning. Tens of teachers and over a hundred students acted as tutors in these experiments. The teachers included their work mainly in their yearly work load plans and for the students the peer tutoring was often a part of their studies. Tutoring was done in collaboration with student affairs officers and persons in charge of the courses.

Most of the tutoring experiments focused on the initial phase of academic studies, when peer tutoring and different types of group counseling were used. The aim was to launch studies effectively. The integration of peer tutoring to other student guidance services during the study process was highlighted.

After the study process had initiated, tutoring experiments focused on fostering the study process. Many of tutoring experiments aimed at supporting the design of the personal study plans (PSP). Open tutoring sessions and meetings were also arranged. The tutoring of PSP consisted of providing information on different courses and the discipline in general, of supporting students' self-guidance and self-assessment skills and of personal counseling. In the future, the integration of career guidance into PSP-process needs further development.

Tutoring experiments were also carried out during different classes. In class tutoring the aim was to motivate and activate different level students to improve their knowledge and skills to learn. The allocation of class tutoring resources needs to be further developed in order to reach the students who really need and benefit from class tutoring more effectively. Class tutoring was also carried out as peer tutoring experiments, which proved to be successful. Peer tutoring also improved the tutors' skills and knowledge about the course substance.

At the final phase of academic studies tutoring was used to support the thesis writing process, information retrieval and the completion of studies.

Universal Decimal Classification: 378, 378.048.2

Thesaurus of Sociological Indexing Terms: higher education; college students; guidance; adult development; teaching methods; universities; learning

Haapaniemi, Tommi & Voutilainen, Ulla & Tiainen, Maarit (toim.). Tuutorointi opintojen edistäjänä. Kuopion ja Joensuun yliopistojen ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston loppuraportti OpOKe-hankkeesta. Kuopion yliopiston julkaisuja F. Yliopistotiedot 35. 2004. 175 s.

ISBN 951-781-134-9

ISBN 951-27-0120-0 (PDF)

ISSN 1235-0508

TIIVISTELMÄ

Opetusministeriön rahoittama Opetuksen kehittäminen opettajien koulutuksen ja opiskelijoiden ohjausjärjestelmän avulla (OpOKe) -hanke toteutettiin vuosina 2000–2003. Osana hanketta kehitettiin koko opintokaaren kattavaa opiskelijan ohjausjärjestelmää. Kehittämistyö toteutettiin toimintatutkimuksen periaatteella opintokaaren eri vaiheisiin sijoittuvien tuutorointikokeilujen avulla. Hanketta koordinoi Kuopion yliopisto ja lisäksi siihen osallistuivat Oulun ja Joensuun yliopistot ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Tässä raportissa esitellään Kuopion ja Joensuun yliopistojen ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston 12 eri yksikön tuutorointikokeilujen kokemukset. Yksiköt edustivat luonnon- ja metsätieteitä, teknillisiä tieteitä, humanistisia ja yhteiskuntatieteitä ja lääketiedettä. Lisäksi mukana oli Kuopion yliopiston ylioppilaskunta. Kokeiluissa toimijoina oli kymmeniä opettajatuutoreita ja yli sata vertaistuutoria.

Tuutorointikokeilut painottuivat opintojen alkuvaiheen ohjauksen kehittämiseen. Opintojen alkuvaiheessa käytettiin erilaisia opiskelijoiden ryhmäohjauksen ja vertaistuutoroinnin muotoja. Tavoitteena oli opiskeluun liittyviin käytäntöihin perehtyminen ja opintojen käynnistyminen. Alkuvaiheen vertaistuutorointi oli kokemusten perusteella toimiva alkuohjauksen muoto ja sen integrointi muihin opintojen ohjausjärjestelmiin on keskeistä ohjauksen jatkuvuuden turvaamiseksi.

Opiskeluprosessin tuutorointia toteutettiin henkilökohtaisina tapaamisina ja avoimina tuutorointitilaisuuksina. Henkilökohtaisten opintosuunnitelmien (HOPS) laatiminen ja niiden ohjaaminen koettiin haastavaksi ja toimintaa kehitettiin useissa yksiköissä. Oppisisällöllisten ainetuutorointikokeilujen tavoitteena oli tukea opintojaksojen oppimistavoitteiden saavuttamista. Oppisisällöiseen tuutorointiin osallistuivat sekä opettaja- että vertaistuutorit. Ainetuutorointia järjestettiin erilaisten harjoitusten, laskuharjoitusten, kirjallisten töiden ja tutkimusmenetelmäopintojen yhteydessä. Oppiainekohtaisen tuutoroinnin tuloksena oli oppimisen tason nousu, mikä näkyi tenttitulosten ja kirjallisten töiden paranemisena. Vertaistuutorointi paransi myös tuutorin osaamista, mikä huomioitiin opintoviikoilla ja tuutorointitodistuksilla. Opintojen päättövaiheessa tuutoroinnin avulla tuettiin opinnäytteen tekemiseen liittyvää opiskeluprosessia ja valmistumiseen liittyvien käytäntöjen sujumista.

Yleinen suomalainen asiasanasto: korkeakouluopetus; korkeakouluopiskelu; opiskelijat; yliopistot; opinto-ohjaus; tuutorointi; tutorit

Yleinen kymmenluokittelu UDK: 378, 378.048.2

SISÄLTÖ

HANKKEEN TAUSTA.....	11
-----------------------------	-----------

Tommi Haapaniemi ja Ulla Voutilainen

OHJAUksen MERKITYS OPINTOJEN EDISTÄJÄNÄ.....	13
---	-----------

Tommi Haapaniemi ja Ulla Voutilainen

Kuopion yliopisto

UUSIEN OPISKELIJOIDEN VERTAISTUUTOROINTI TUKENA YLIOPISTOMAAILMAAN TUTUSTUMISESSA	23
--	-----------

Kirsi Aro, Kuopion yliopiston ylioppilaskunta, Kuopion yliopisto

OPETTAJATUUTORINA LÄÄKETIETEEN ENSIMMÄISEN VUOSIKURSSIN OPISKELIJOILLE.....	29
--	-----------

Rita Sorvari, Anatomian laitos, Kuopion yliopisto

TUUTOROINTI ORIENTAATIOPERUSTAN VAHVISTAJANA LUONNONTIETEEN OPETUKSESSA – ANTURAMALLI	36
--	-----------

Mauri Repo, Markku Ylisirniö, Simo Lötjönen ja Sirpa Suntioinen,
Kemian laitos, Kuopion yliopisto

HOPS JA VERTAISTUUTOROINTI YMPÄRISTÖTIEDEIDEN KOULUTUSOHJELMASSA	43
---	-----------

Tarja Laatikainen, Sanna Kondratjeff ja Pertti Pasanen, Ympäristötieteiden
laitos, Kuopion yliopisto

VERTAISTUUTOROINTI HOITOTIETEEN LAITOKSELLA – KOKEILUSTA KÄYTÄNNÖKSI.....	73
--	-----------

Hannele Turunen ja Kerttu Tossavainen, Hoitotieteen laitos, Kuopion yliopisto

VERTAIS- JA OPETTAJATUUTOROINNIN KEHITTÄMINEN KUOPION YLIOPISTON FARMASEUTTISESSA TIEDEKUNNASSA.....	77
---	-----------

Kristiina Järvinen, Farmasian teknologian ja biofarmasian laitos,
Kuopion yliopisto

FUKSISTA MAISTERIKSI – OPINTO-OHJAUSTA SOVELTAVAN BIOTEKNIIKAN KOULUTUSOHJELMALLA.....	82
---	-----------

Paula Henttonen ja Liisa Nurminen, Soveltava biotekniikka, Kuopion yliopisto

Joensuun yliopisto

UUDENLAISTA TOIMINTAKULTTUURIA RAKENTAMASSA – OPISKELIJATUUTORINTI JA OPOKE-HANKE JOENSUUN YLIOPISTON HISTORIAN LAITOKSELLE 2000–2002	91
--	-----------

Riikka Myllys, Tapio Hämynen ja Arto Nevala, Historian laitos,
Joensuun yliopisto

UUTTA POTKUA OPINTO-OHJAUKSEEN – OPINTO-OHJAUKSEN KEHITTÄMINEN JOENSUUN YLIOPISTON METSÄTIEETEELLISESSÄ TIEDEKUNNASSA	113
--	------------

Liisa Tahvanainen, Markus Nissinen, Olli Lipponen ja Lauri Sikanen,
Metsätieteellinen tiedekunta, Joensuun yliopisto

Lappeenrannan teknillinen yliopisto

OPOKE-HANKKEEN KOKEMUKSIA LAPPEENRANNAN TEKNILLISESTÄ YLIOPISTOSTA.....	127
--	------------

Mari Trinidad, Kemiantekniikan osasto, Energia- ja ympäristötekniikan
osasto ja Sähkötekniikan osasto, Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Yhteenveto

TUUTORINTIKOKEILUJEN YHTEENVETOA	163
---	------------

Tommi Haapaniemi, Ulla Voutilainen ja Maarit Tiainen

VALMIIKSI VIIDESSÄ VUODESSA – OHJATTU OPINTOPOLKU KAKSIVAIHEISESSA TUTKINTORAKENTEESSA	168
---	------------

Tommi Haapaniemi

LIITTEET

LIITE 1: Tentti Akvaarioon, tenttimiseen ja opintoihin liittyvät opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden mielipiteet.....	173
LIITE 2: Opiskelijakyselylomake	174
LIITE 3: Opiskelijakyselylomakeen vastausten kokoomakaaviot koetun tason keskiarvoina	175

KUVIOT JA TAULUKOT

KUVIO 1. Tuutorointi opiskelijan opintopolulla	19
KUVIO 2. Kuopion yliopiston ylioppilaskunnan tuutorointiorganisaatio	25
KUVIO 3. Oppisisältöisen opettajatuutoroinnin malli	41
KUVIO 4. Vertaistuuutoroinnin järjestäminen luonnontieteiden perusopinnoissa.....	49
KUVIO 5. Vertaistuuutoroinnin toteutus hoitotieteen opinnoissa	75
KUVIO 6. Ohjauksen saaminen opintoihin tarvittaessa.....	143

TAULUKKO 1. Vastaajien pohjatiedot kemiasta ja osallistumisaktiivisuus vertaistuuutorointiin	52
TAULUKKO 2. Ympäristötieteen opiskelijoiden motivoituneisuus opiskella kemiaa.....	54
TAULUKKO 3. Ympäristötieteen opiskelijoiden syitä osallistua tuutorointiin	54
TAULUKKO 4. Vastaajien pohjatiedot fysiikasta ja osallistumisaktiivisuus vertaistuuutorointiin	55
TAULUKKO 5. Ympäristötieteen opiskelijoiden motivoituneisuus opiskella fysiikkaa.....	56
TAULUKKO 6. Opiskelijoiden syitä ottaa osaa vertaistuuutorointiin	57
TAULUKKO 7. Vastaajien pohjatiedot matematiikasta ja osallistumisaktiivisuus vertaistuuutorointiin.....	58
TAULUKKO 8. Ympäristötieteen opiskelijoiden motivoituneisuus opiskella matematiikkaa	59
TAULUKKO 9. Fysiikan opiskelijoiden motivoituneisuus opiskella matematiikkaa	60
TAULUKKO 10. Pienryhmäohjaajakoulutus	94
TAULUKKO 11. Tuutorointi ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille.....	95
TAULUKKO 12. Tuutorointi toisen vuoden opiskelijoille.....	97
TAULUKKO 13. Palautekyselyyn osallistuneet osastoittain ja vuosikursseittain.....	130
TAULUKKO 14. Vastaukset kysymykseen 1: Miten ensimmäisen vuoden vertaistuuutorointi auttoi sinua alkuun opinnoissasi?	131
TAULUKKO 15. Vastaukset kysymykseen 2: Palautteesi vertaistuuutoroinnista	132
TAULUKKO 16. Vastaukset kysymykseen 3: Ohjauksen saatavuus opintojen eri vaiheissa: Oletko saanut opintojenohjausta tarvitessasi?.....	133
TAULUKKO 17. Vastaukset kysymykseen 4: Onko sinulla tietoa, keneltä voit saada ohjausta tarvitessasi?.....	134
TAULUKKO 18. Vastaukset kysymykseen 5: Minkä tyyppisissä kysymyksissä olet kaivannut opintojenohjausta?	135
TAULUKKO 19. Vastaukset kysymykseen 6: Onko opintojenohjaus vaikuttanut opintojesi etenemiseen ja aikatauluun?	136
TAULUKKO 20. Vastaukset kysymykseen 7: Onko opintojesi edetessä asennoitumisesi opiskeluun LTY:ssä muuttunut?	137
TAULUKKO 21. Koonti perusteluista.....	137
TAULUKKO 22. Vastaukset kysymykseen 8: Palautteesi saamastasi opintojenohjauksesta ja sen vastaamisesta tarpeisiisi	138
TAULUKKO 23. Vastaukset kysymykseen 9: Muu palaute	139

HANKKEEN TAUSTA

Tommi Haapaniemi ja Ulla Voutilainen

Opintojen edistämistä pohtinut opetusministeriön asettama ns. Mustajoen työryhmä (Opetusministeriö 1998) nosti opiskelijan ohjauksen kehittämisen yhdeksi avaintekijäksi yliopisto-opiskelun etenemisen turvaamisessa. Opiskelijat ovat kokeneet joustamattomat ja riittämättömät opetus- ja ohjausjärjestelyt, vähäiset kontaktit ohjaajaan ja perinteiset opetusmenetelmät opintojaan hidastaviksi tekijöiksi. (Säntti 1999, Opetusministeriö 1998, Vesikansa ym. 1998). Opiskelijan ohjausjärjestelmän kehittämiseen tähtäävä OpOKE-hanke (Yliopisto-opetuksen kehittäminen opettajien koulutuksen ja opiskelijoiden ohjausjärjestelmän avulla) käynnistyi vuoden 2000 alussa ja jatkui vuoden 2003 loppuun. Hanke toteutettiin Kuopion, Oulun ja Joensuun yliopistojen ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston yhteistyönä. Hankkeen koordinoinnista on vastannut Kuopion yliopisto.

OpOKE-hankkeen aikana yliopistojen 25 eri yksikköä (laitoksia, osastoja, tiedekuntia, ylioppilaskunta) kehittivät opintojen etenemisen tukemiseksi erilaisia tuutoroinnin muotoja toimintatutkimuksen periaattein syklisenä prosessina, jossa jatkuvien arviointien avulla kehitettiin toimintakäytäntöjä. Tuutoroinnin kehittämisen lähtökohtana on ollut yksiköissä suoritettut kehittämistarveanalyysit. Siksi hankkeen tuloksena syntyneet ohjauksen muodot sijoittuvat kunkin yksikön tarpeen mukaisesti opintojen eri vaiheisiin ja niiden tavoitteet sekä tulokset vaihtelevat. Hankkeen päätavoitteena on ollut luoda yliopisto-opiskelijan opintopolun ohjauksen malli, jossa ohjausta toteutetaan tuutoroinnin eri muodoin ja joka kattaa koko opiskelijan opintokaaren. Mallin kehittämiseksi hankkeessa on suoritettu kehittämiskokeilujen lisäksi haastattelututkimusta ja pro gradu -töitä, jotka raportoidaan erikseen.

OpOKE-hanke on toiminut läheisessä yhteistyössä Tuella ja Taidolla -opetuksen kehittämishankkeen kanssa (ks. Eriksson & Mikkonen 2003). Hankkeiden aikana opetusministeriö on käynnistänyt suomalaisten yliopistojen tutkinnonuudistusprosessin, jonka tavoitteena on vastata eurooppalaisen korkeakoulutusalueen luomiseen tähtäävän Bo-

lognan prosessin haasteisiin (ks. Opetusministeriö 2002). OpOKe- ja Tuella ja Taidolla -hankkeiden yhteistyön seurauksena käynnistettiin niiden kokemusten pohjalta vuoden 2004 alussa Kuopion ja Oulun yliopistojen koordinoima valtakunnallinen tutkinnonuudistuksen tukihanke Walmiiksi Wiidessä Wuodessa (ks. www.w5w.fi), jonka tavoitteena on tukea toimivan opetussuunnitelman ja ohjatun opintopolun kehittämistä kaksivaiheisessa tutkintorakenteessa.

OpOKe-hankkeen kokemukset raportoidaan tutkinnonuudistuksen vaiheessa, jossa uusien tutkintojen opetussuunnitelmien mallit ja rakenteet alkavat hahmottua ja oppiaineiden sisältöjen suunnittelu on kattavasti käynnistynyt. Opintojen uudelleen mitoittamisessa keskeisiä kysymyksiä ovat sisältöjen laajuuksien lisäksi opetus- ja ohjausmenetelmät, joilla laadukkaaseen oppimiseen pyritään. Myös henkilökohtaisemman ja opiskelijälähtöisemmän opiskelun ohjauksen menetelmien kehittäminen on ajankohtaista. Tässä raportissa kuvattavat OpOKe-hankkeen kokeilujen tulokset tukevat ohjausmenetelmien kehittämistä ja hyvien tuutorointikäytäntöjen soveltamista myös tutkintorakenteen uudistyössä.

Tässä raportissa kuvataan Joensuun ja Kuopion yliopistojen sekä Lappeenrannan teknillisen yliopiston ohjauskokeilujen arviointeja ja niistä saatuja tuloksia.

Lähteet:

Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) 2003. Opiskelun ohjaus yliopistossa. Edita. Helsinki.

Opetusministeriö 1998. Opintojen etenemisen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmien muistioita. 15. Yliopistopaino. Opetusministeriö.

Opetusministeriö 2002. Yliopistojen kaksipuolaisen tutkintorakenteen toimeenpano. Opetusministeriön työryhmien muistioita 39. Yliopistopaino. Opetusministeriö.

Säntti, J. 1999. Opiskelukyvyn jäljillä. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus ry. 15. Helsinki.

Vesikansa, S., Lempinen, P. & Suomela, S. 1998. Tehokkaaseen opiskeluun - norminopeutta vai mielekästä opiskelua. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus 14. Helsinki.

OHJAUKSEN MERKITYS OPINTOJEN EDISTÄJÄNÄ

Tommi Haapaniemi ja Ulla Voutilainen

Tuutorointi ohjauksen muotona

Opoke-hankkeessa opiskelijan ohjauksesta käytettiin tuutorointi -käsitettä, jonka yläkäsite ohjaus on. Ohjauksen osa-alueita ovat oppimisen ja opiskelun ohjaus, koulutuksellisen ja ammatillisen suuntautumisen ohjaus sekä psykososiaalinen tuki. Ohjauksella voidaan tarkoittaa opiskelun ohjauksesta ja tuutoroinnista poiketen myös ulkoista ohjausta, kuten esimerkiksi tulosohtaus tai kulkuneuvon ohjaaminen. Tuutorointi käsitteenä korostaa opiskelijan oman aktiivisuuden ja panoksen merkitystä ohjauksen osana. Tuutoroinnin näkökulma ohjaukseen on tukea opiskelijaa oman toimintansa ohjaamisessa, ei ohjata opiskelijan puolesta. Tuutorointi -käsitteen käytöllä korostetaan ohjaajan ja ohjattavan tasavertaisuutta. (Vanhalakka-Ruoho 2004, 2002; Lehtinen & Jokinen 1996.)

Tuutorointi on yleistynyt tarkoittamaan opettajan tai vanhemman opiskelijan antamaa ohjausta (Lehtinen & Jokinen 1996). Tuutorointia on myös kuvattu sen toteuttajan, tavoitteen tai kohteen avulla, kuten esimerkiksi ainetuutorointi, opettajatuutorointi, vertaistuutorointi tai alkuvaiheen tuutorointi (Ossooko nää ohjata - ohjauksen käsitteet 2001). Levanderin, Kaivolain ja Nevgin (2003) mukaan tuutoroinnista on alettu käyttää myös tuutoroivan ohjauksen käsitettä. Tuutoroinnin käsite on tullut suomalaisen yliopistoon Iso-Britannian ja Pohjois-Amerikan ohjaamisen tutkimuksesta ja käytännöistä (Lehtinen & Jokinen 1996). Kotimaisten kielten tutkimuskeskus antoi vuonna 2000 suosituksen "tutor" ja "tutoring" sanojen suomenkielisiksi vastineiksi "tuutori" ja "tuutorointi", joita käytetään tässä raportissa (Maamies 2000). Mentoroinnin käsitettä käytetään yleensä kun ohjaus tapahtuu työelämässä, autenttisissa tilanteissa tai työelämän edustajan toimesta (Juusela, Lillia & Rinne 2000).

Tuutorointiin liittyy läheisesti opiskelijan itseohjautuvuus ja sen tukeminen. (ks. Lehtinen & Jokinen 1996; Koro 1993). Näkemys opiskelijan itseohjautuvuudesta pohjautuu humanistiseen oppimiskäsitykseen, joka korostaa erityisesti opiskelijan vapauden ja

vastuun sekä itsearvioinnin merkitystä opiskelussa. Opiskelijan kehittymiseen kohti itseohjautuvuutta vaikuttavat hänen yksilölliset kasvun edellytyksensä ja ominaisuutensa. Itseohjautuva opiskelija kykenee toimimaan tavoitteellisesti ja valitsemaan erilaisista vaihtoehtoista, jolloin opettaja voi antaa opiskelijoille enemmän vaihtoehtoja sekä menetelmällisesti että sisällöllisesti. (Koro 1993; Rogers 1976.) Itseohjautuvuus on valmius, jota voi kehittää ja tukea tuutoroinnilla. Koro (1993) esittää itseohjautuvuuden kehittymisen tasoina, joiden mukaan itseohjautuvuus kehittyy alkaen toisten ihmisten toimintaan sidonnaisuudesta itseohjautuvuuden tiedostamiseen ja omatoimisuuteen ja edelleen oman toimintansa kriittiseen tarkasteluun. (ks. myös Mezirow 1996.)

OpOke -hankkeessa on kehitetty erilaisia ohjausmenetelmiä tukemaan opiskelijan itseohjautuvuutta opintojaksojen ja koko opiskeluprosessin aikana. Erityisen huomion kohteeksi on tällä hetkellä noussut henkilökohtaisten opintosuunnitelmien (HOPS) merkitys yliopisto-opiskelijan ohjauksessa (ks. Levander, Kaivola & Nevgi 2003; Mikkonen, Eriksson & Jyry 2003). Henkilökohtaisten opintosuunnitelmien merkitys korostuu yliopistojen tutkintorakenneuudistuksen sekä esimerkiksi joustavan opinto-oikeuden käytännön laajentumisen myötä. Henkilökohtaisen opintosuunnitelman ohjattua laatimista pidetään myös yliopiston opintoaikojen lyhentämisen yhtenä keskeisenä keinona. (Opetusministeriö 2002, 2003.)

Oppisisällöllinen ja opiskeluprosessin tuutorointi

Oppisisällöllisen tuutoroinnin (ainetuutorointi, kurssituutorointi) tavoitteena on tukea opiskelijaa saavuttamaan oppimistavoitteet. Oppimistavoitteet voivat olla opiskelijan omia, opintojaksolle ennalta asetettuja tai neuvoteltuja oppimistavoitteita. Oppisisällöllistä tuutorointia toteutetaan usein ryhmätilanteissa, esimerkiksi kurssien yhteydessä avoimissa tuutoritapaamisissa, tuutorituvissa tai teemoittain muodostettavissa pienryhmien ohjaustilanteissa. Oppisisällöllisinä tuutoreina toimivat yleensä opettajat tai tutkijat, mutta yhä useammin oppisisällöllisenä tuutorina toimii toinen opiskelija, esimerkiksi ylemmän vuosikurssin opiskelija. Hyvin suunniteltuna oppisisällöllinen vertaistuutorointi palvelee sekä nuoremman että tuutorina toimivan opiskelijan oppimistavoitteita.

Valinnaisuuden lisääntyessä ja korkeakoulututkintojen monimuotoistuesssa sekä sisällyttäen että opetusmenetelmiltään opiskelijat tarvitsevat tukea mielekkäiden opintokokonaisuuksien ja tehokkaan opiskelutoiminnan suunnitteluun. Tuen tarve johtuu vaikeudesta hahmottaa koulutuksen kokonaisuutta ja mahdollisuuksia, joita koulutuksen opetussuunnitelma antaa asiantuntemuksen rakentamiseen. Tuutoroinnilla voidaan edistää opintojen suunnittelua auttamalla opiskelijaa hahmottamaan opintojaksojen keskeisiä sisältöjä, niiden muodostamia kokonaisuuksia ja työelämän kannalta tärkeitä valmiuksia.

Opiskeluprosessin tuutoroinnin tavoitteena on edistää opiskelijoiden mielekkäitä opintojen valintoja, opiskelumenetelmien ja ajankäytön hallintaa, oman toiminnan tietoista jatkuvaa arviointia sekä sen perusteella omien opiskeluresurssien mielekästä käyttöä. Opiskeluprosessin tuutoroinnista vastaavat yleensä opettajat tai opintoneuvojat. Konkreettisia opintojen valintoja edeltää prosessi, jonka aikana opiskelija pohtii opintojaksojen kiinnostavuutta ja mielekkyyttä oman tutkintonsa kannalta. Tämän prosessin aikana voidaan käyttää myös opiskelupäiväkirjoja ja oppimisportfolioita, jotka voivat toimia opiskelijan reflektion ja tuutoroinnin tukena. Suunnitelma konkretisoituu HOPS:ksi.

Opettajatuutorointi ja vertaistuutorointi

Opettajatuutorointi on yksi yliopisto-opetuksen muoto. Opettajatuutorin rooli eroaa opintoneuvojan roolista siten, että opettaja voi vapaammin valita tuutoroinnin sisällön ja toimintatavat. Opettajatuutorista on käytetty myös omaopettaja -nimitystä. Opettajatuutorointi kohdistuu useimmiten opiskelijan opintojen suunnittelun (esim. HOPS-työ), oppimisprosessien ja oppimistavoitteiden saavuttamisen sekä tiedeyhteisöön integroitumisen tukemiseen. Opettajatuutori voi tukea merkittävästi myös opiskelijan sitoutumista opintoihinsa ja opiskelutaitojen kehittymistä. Viime aikoina on korostettu aiempaa enemmän opettajatuutorin roolia työelämäkontaktien edesauttajana sekä valmistumisen tukijana. (ks. Mikkonen, Eriksson & Jyry 2003; ks. Levander, Kaivola & Nevgi 2002). Opettajatuutorointi työmuotona ei ole vielä vakiintunut kaikkialla. Tästä syystä opettajilla on ollut vaikeuksia saada riittävästi aikaa ohjaukseen tai sisällyttää se työsuunnitelmaansa (Palovaara, Haapaniemi, Naumanen-Tuomela, Olkkonen, Pirttimäki, Tossa-

vainen, Turunen, Vanhala & Voutilainen 2003), vaikka asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista velvoittaa opettajat antamaan ohjausta (Asetus kelpoisuusvaatimuksista 1993).

Hankkeen kokemusten mukaan vertaistutorointia käytetään edelleen eniten pienryhmäohjauksessa, jonka tavoitteena on opiskelijoiden tutustuttaminen opiskeluyhteisöön opintojen alkuvaiheessa. Yliopisto-opiskelun alkuvaiheen ohjauksen ongelmaksi on havaittu se, että opiskeluyhteisöön ja -ympäristöön tutustuttaminen ei liity saumattomasti tiedeyhteisöön integroivaan ohjaukseen. Siksi alkuvaiheen vertaistutorien rooliin on alettu sisällyttää yhä useammin myös tiedeyhteisön toimintatapoihin perehdyttävää ohjausta yhdessä opettajatuutorien kanssa. Suunnitelmallinen, tavoitteellinen ja ohjattu vertaistutorointi tukee hyvin opiskelijoiden opiskeluprosessia ja oppisisältöjen oppimista. Vertaistutorit voivat toimia myös sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnallisuuden edistäjinä erilaisissa opiskeluryhmissä ja siten tukea laadukasta oppimista (Eteläpelto & Rasku-Puttonen 1999; Gibbs ym. 1997). Tietoverkot tuovat oppimateriaalin ja tutkimustiedon opiskelijan ulottuville entistä tehokkaammin, mutta myös ongelman arvioida tiedon relevanttiutta ja luotettavuutta. Runsas tarjonta mahdollistaa myös opiskelijoiden suuntautumisen oman kiinnostuksensa mukaisesti (ks. Hakkarainen, Lonka & Lipponen 1999), mihin myös kannustetaan HOPS-työskentelyssä. Nämä seikat lisäävät henkilökohtaisen ohjauksen tarvetta (Eteläpelto & Rasku-Puttonen 1999; Lehtinen 1997), mihin tarpeeseen voidaan vastata myös vertaistutoroinnin avulla. Vertaistutorina toimiminen antaa tuutoroivalle opiskelijalle mahdollisuuden testata ja syventää omaa osaamistaan (ks. Biggs 1999).

Tutorointi yliopisto-opiskelun eri vaiheissa

Opiskelijavalinnan tarkoituksena on saada yliopistoon opiskeluunsa sitoutuneita ja oman oppimisensa edistämiseen motivoituneita opiskelijoita. Merkittävimmät opiskelumotivaatioon vaikuttavat tekijät ovat ne, että opintojaan suunnitteleva opiskelija löytää kiinnostustaan vastaavan koulutusalan, mielekkään opiskeluympäristön sekä tukea opintojen suunnitteluun ja etenemiseen (ks. Eriksson 2003).

Oikea-aikainen yleinen tiedottaminen ja ohjaavat verkko- ja muut materiaalit sekä valmistavat opiskelijaa valintoihin että luovat kuvaa opiskeluprosessista, opiskelun tukimuodoista ja opiskeluympäristöstä. Monilla tieteenaloilla, erityisesti luonnontieteissä, on opetusyhteyksiä lukioihin. Niiden yhteydessä järjestettävällä tuutoroinnilla voidaan tukea opiskelijälähtöisesti paitsi sisältöjen oppimista, myös opiskelualan valintaa.

Erityisen tärkeäksi opiskelemaan hakemisen vaiheen tuutorointi nousee tutkinnonuudistuksen myötä, kun maisteritutkintoihin johtaviin koulutuksiin hakeudutaan erilaisia väyliä hyväksikäyttäen ja erilaisilla koulutustaustoilla. Opiskelun suunnittelun ja sen tuutoroinnin tueksi on viime vuosien aikana tuotettu uusia verkkotyövälineitä ja -sovelluksia (ks. www.virtuaaliyliopisto.fi > opiskelu).

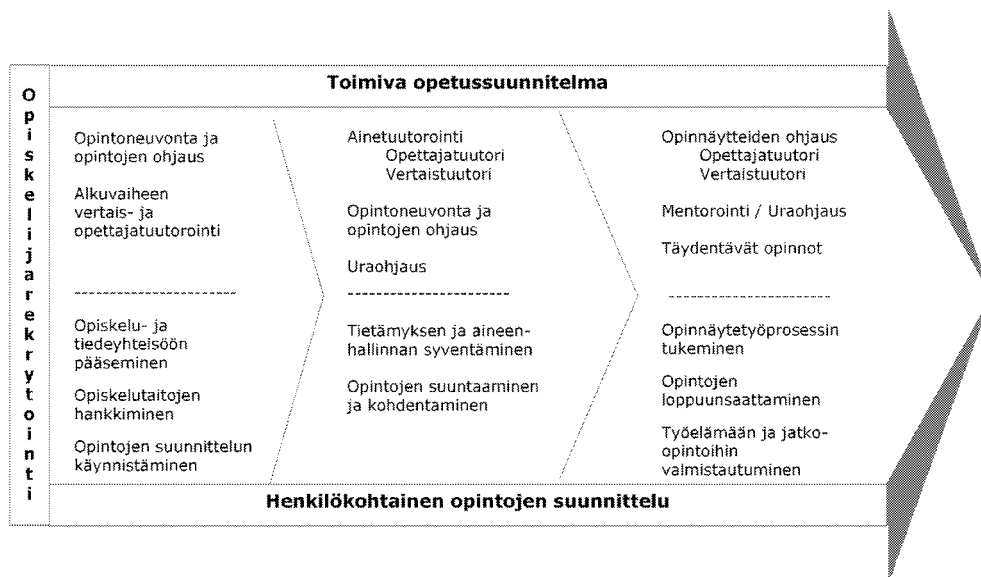
Opiskelun alkuvaiheessa tuutoroinnin tavoitteena on ohjata opiskelijaa toimimaan opiskelu- ja tiedeyhteisössä ja pääsemään niiden jäseneksi. Erityisen haasteen alkuvaiheen tuutoroinnille muodostaa yhä heterogeenisempi opintojaan aloittavien opiskelijoiden joukko, jossa alkuohjauksen tarpeetkin vaihtelevat suuresti, mikä vaikeuttaa niiden tunnistamista ja niihin vastaamista. Opiskelijatuutorien sekä laitoksen opettajatuutorien ja muiden opettajien välistä tiivistä yhteistyötä tarvitaan, että tavoitetaan juuri ne opiskelijat, joiden opintojen käynnistyminen viivästyy ilman ohjausta ja että tuen saamisen jatkuvuus voidaan turvata. (ks. Mikkonen 2003).

Opintojen alkuvaiheen tuutoroinnin tavoitteena on myös tukea opiskelijaa akateemisten opiskelutaitojen hankinnassa. Yliopisto-opiskelijoilta edellytetään opinnoissaan tehokkuutta, aktiivista tiedon rakentamista, yhteistoiminnallisuutta, itseohjautuvuutta ja tietojen ja viestintäteknologisia perustaitoja, valmiuksia, joita heillä ei välttämättä ole opintojen alussa. (Eriksson 2003; Levander, Kaivola & Nevgi 2003). Myös opintojen suunnittelun taitojen harjoittelu ja sen tukeminen on syytä aloittaa heti opintojen alusta, vaikkakaan kokemuksen mukaan sitovia henkilökohtaisia opintosuunnitelmia ei ole syytä aivan alkuvaiheessa yliopisto-opiskelijoilta edellyttää. Hyviksi alkuvaiheen tuutoroinnin muodoiksi on hankkeessa todettu oppaat, tuutorikansiot, Internet-sivut, avoimet tuutorointitilaisuudet ja henkilökohtaiset tapaamisajat.

Opintojen käynnistyttyä tuutorointia voidaan kohdentaa oppisisällöllisiin kysymyksiin sekä opiskeluprosessin tukemiseen. Urasuunnittelun kysymyksiä voidaan pohtia esi-

merkiksi henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen yhteydessä. Opintojen ja uraan liittyvien valintojen pohtiminen käynnistyy usein opintojaksojen aikana; kiinnostavia opintoja halutaan syventää ja ne muodostuvat mahdollisesti myös työuran kannalta merkittäviksi. Siten oppiaineen hallintaan tähtäävät oppisisällöllisen tuutoroinnin muodot ovat yhteydessä opiskeluprosessin ohjaamiseen, opintojen suunnitteluun ja uraohjaukseen. Yliopisto-opettajilla voi olla myös runsaasti annettavaa opiskelijoiden uran ja opintojen valintojen kysymyksiin. Opiskeluprosessin tuutoroinnilla voidaan vaikuttaa opintojen suuntaamiseen ja kohdentamiseen, mikä toteutuu tiettyjen opintojaksojen valintoina.

Opintojen päättövaiheessa tuutoroinnin tavoitteena on tukea opiskelijaan opintojen loppuunsaattamisessa, opinnäytetyön edistymisessä sekä työelämään siirtymisessä. Erityisesti opinnäytteen on todettu usein olevan valmistumisen kynnyks. Tämän esteen mataltamiseksi on kehitelty useita ohjauksen muotoja, kuten graduhautomo (ks. Pakkanen-Vesa 2000) sekä pienimuotoisempia vastaavia kokeiluja eri yliopistoissa (ks. esim. Karlsson 2002). Opiskelijoiden vertaisohjauksen mahdollisuuksia ei kovin laajalti ole kokeiltu, mutta muutamista vertaistuutoroinnin sovelluksista myös opinnäytteen ohjauksessa on hyviä kokemuksia. Työelämään siirtymisen tukeminen on yliopistossa usein sidottu opinnäyteprosessiin, joten sen ohjauksen kehittämisessä on hyvä huomioida myös prosessin työelämysidonnaisuus. Varsinaisen uranvalinnan pohtiminen on hyvä aloittaa ennen opintojen päättövaihetta ja sitoa mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi HOPS-työhön. Alla olevassa kuviossa on tiivistetty yliopisto-opiskelijan tuutoroinnin tehtäviä ja muotoja ohjatun opintopolun aikana (kuvio 1).



KUVIO 1. Tuutorointi opiskelijan opintopolulla

Lähteet:

Asetus kelpoisuusvaatimuksista. 1993. Asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä 2.4.1993/309.

Biggs, J. 1999. Teaching for quality learning at university. St Edmundsbury Press. Great Britain.

Eriksson, I. 2003. Opiskelijoiden sitoutumisen tukeminen. Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) Opiskelun ohjausyliopistossa, 105-119. Edita. Helsinki.

Eteläpelto, A. & Rasku-Puttonen, H. 1999. Projektioppimisen haasteet ja mahdollisuudet. Teoksessa Eteläpelto, A. & Tynjälä, P. (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. WSOY. Juva.

Gibbs, G., Lucas, L. & Spouse, J. 1997. The effects of class size and form of assessment on nursing students' performance, approaches to study and course perceptions. Nurse Education Today 17, 311-318.

Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 1999. Tutkiva oppiminen: Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. WSOY. Juva.

Juusela, T., Lillia, T. & Rinne, J. 2000. Mentoroinnin monet kasvot. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Karlsson, M. 2002. Nya grepp i handledningen. Meddelanden från Åbo Akademi 18.

Koro, J. 1993. Itseohjattu oppiminen - aikuiskoulutuksen tavoite vai välinen? Teoksessa Kajanto, A. (toim.) Aikuisten oppimisen uudet muodot: kohti aktiivista oppimista. Vapaan sivistystyön 34. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Helsinki.

Lehtinen, E. & Jokinen, T. 1996. Tutor - itsenäistyvän oppijan ohjaaja. WSOY. Juva.

Levander, L., Kaivola, T. & Nevgi, A. 2003. Opiskelijan ohjaaminen. Teoksessa Lindblom-Ylänne, S. & Nevgi, A. (toim.) Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja, 171-202. Dark Oy. Helsinki.

Maamies, S. 2000. Tuutori tuutoroi. Kielikello 2. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Stellatum Oy. Helsinki.

Mezirow, J. 1996. Uudistava oppiminen: kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Oppimateriaaleja 23. Painotalo Miktor. Helsinki.

Mikkonen, J. 2003. Ei tiedon jakamista vaan yhdessä tekemistä. Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) Opiskelun ohjaus yliopistossa, 35-54. Edita Prima Oy, Helsinki.

Mikkonen, J., Eriksson, I. & Jyry, P. 2003. Mitä on opintojen ohjaus yliopistossa? Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) Opiskelun ohjaus yliopistossa, 35-54. Edita Prima Oy, Helsinki.

Opetusministeriö 2002. Yliopistojen kaksiportaisen tutkintorakenteen toimeenpano. Opetusministeriön työryhmien muistioita 39. Yliopistopaino. Opetusministeriö.

Opetusministeriö 2003. Korkeakoulujen opintoaikojen lyhentämisen toimenpideohjelma. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003: 27.

Ossookko nää ohjata - ohjauksen käsitteet. 2001. Oulun yliopiston opetuksen kehittämissyksikkö.

Pakkanen-Vesa A-M. 2000. Gradua vaille. Yliopistolainen 5/2000.

Palovaara, M., Haapaniemi, T., Naumanen-Tuomela, P., Olkkonen, T., Pirttimäki, S., Tossavainen, K., Turunen, H., Vanhala, M. & Voutilainen, U. 2003. Itsearviointilla parempiin ohjauskäytäntöihin. Yliopisto-opiskelijan ohjauksen kehittämishankkeen (OpOKe) tutkimusryhmän raportti. Kuopion yliopiston julkaisuja F. Yliopistotiedot 32. Kuopion yliopisto.

Rogers, C.R. 1976. Freedom to learn. Charles E. Merrill Publishing Company. Columbus.

Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Ohjaus yhteistyönä. Teoksessa Atjonen, P. & Väisänen, P. (toim.) Osaava opettaja, 93-104. Joensuun yliopistopaino. Joensuu 2004.

Vanhalakka-Ruoho, M. 2002. Ohjauksen ajankohtaisia tuulia. Teoksessa Haapala A. & Laitinen K. (toim.) Verkot ja Ohjaus. Ohjaus ja arviointi yliopiston virtuaaliopetuksessa. Joensuun opetusteknologiakeskuksen selosteita 2. Joensuun yliopisto.

Kuopion yliopisto

UUSIEN OPISKELIJOIDEN VERTAISTUUTOROINTI TUKENA YLIOPISTOMAAILMAAN TUTUSTUMISESSA

Kirsi Aro, Kuopion yliopiston ylioppilaskunta, Kuopion yliopisto

Johdanto

Kuopion yliopistossa on järjestetty vertaistutorointia yliopisto-opinnot aloittaville 1980-luvun alkuvuosista lähtien. Parinkymmenen vuoden aikana tuutoritoiminta on vaikiintunut tärkeäksi osaksi ensimmäisen vuoden opiskelijoiden ohjausta. Päävastuu alkuvaiheen tuutoroinnin järjestämisessä on ylioppilaskunnalla yliopiston mahdollistaessa kyseinen toiminta taloudellisesti.

Vertaistutoroinnin tarkoitus on auttaa uudet opiskelijat opintojensa alkuun mahdollisimman vaivattomasti. Yliopistolaitos ja yliopiston toimintakulttuuri ovat useimmiten täysin vieraita ja outoja ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille. Vertaistutorin tehtävänä on esitellä yliopistoa ja sen monia toimintapaikkoja. Opiskelun alun helpottamisen lisäksi tuutoritoiminta on eräänlaista joukkojen hallintaa. Tuutorit vievät uudet opiskelijat tutustumaan yliopiston eri toimipisteisiin, kuten kirjastoon, kielikeskukseen, opintoasioiden osastoon ja oppimiskeskukseen ryhmänä etukäteen sopimanaan aikana. Tällä tavoin pystytään välttymään suurilta jonoilta kyseisissä paikoissa. Myös yliopiston työntekijöiden työmäärä pysyy näin kohtuullisella tasolla, kun heidän ei tarvitse esitellä osastonsa toimintaa jokaiselle opiskelijalle erikseen.

Tuutoritoiminnan vuosikierto alkaa helmi–maaliskuussa uusien tuutoreiden valinnalla. Tuutoreita koulutetaan kahdessa osassa. Keväällä järjestetään ensimmäinen koulutusilta ja elokuussa kahden päivän mittainen tuutorileiri. Pääosa valmennuksesta annetaan juuri ennen uusien opiskelijoiden saapumista, jotta tuutoreilla on ajankohtainen tieto tuoreessa muistissa ryhmän ohjausta aloittaessaan. Lokakuussa pidetään tuutorien puolivälitapaaminen. Vuoden vaihteen jälkeen kootaan tuutorit viimeisen kerran yhteen ja päätetään vuoden kestänyt projekti.

Keskityn tässä kirjoituksessa kuvaamaan OpOKe-hankkeen aikana tapahtuneista alkuvaiheen vertaistutoroinnin muutoksista ja uudistuksista. Tarkempi kuvaus tutoroinnin vuosikierrosta on luettavissa Voutilainen & Haapaniemi (toim.): Ohjaus - opiskelun voimavara (2001) -julkaisusta.

Lisää suunnitelmallisuutta ja päämäärän terävöittämistä

Oppimiskeskus OpOKe-hankkeen myötä on osallistunut tutorointiin uutena toimijana. Hankkeen tuella tutoritoiminnan järjestämiseen on tullut enemmän suunnitelmallisuutta. Aikaisemmin tutorointi oli muotoutunut puhtaasti opiskelijoiden tarvepohjalta ja sitä uudistettiin saadun palautteen perusteella. OpOKe-hankkeen aikana tutoritoiminnan vuosikierto käytiin kriittisesti läpi "pedagogisella suurennuslasilla". Tarkoituksena oli arvioida tutoroinnin järjestämisen toimivuutta. Haluttiin selkeyttää toiminnan tehtäväkenttää ja vastuunjakoa eri toimijoiden välillä. Myös tuutorin rooliin tuli selkeä muutos hankkeen aikana. Vertaistuutori ei ole edelleenkään opintojen ohjaaja eikä myöskään pelkkä kaveri uusille opiskelijoille. Tuutorilla on vastuullinen tehtävä tutustuttaa tuutoroitava ryhmänsä sekä tiede- että opiskelijayhteisöön.

Uusien opiskelijoiden tutoritoiminnan vuosikierto oli löytänyt toimivan muodon jo ennen OpOKe-hanketta. Aikataulutusta ei siksi lähdetty suuremmin muuttamaan. Sen sijaan kehitettiin yksittäisiä tutoroinnin osia ja otettiin avuksi entistä enemmän tietotekniikka. Tärkeimmät muutokset olivat tutoritoiminnan organisaatiouudistus ja sähköisen päiväkirjan käyttöönotto. Myös tuutorihakemuslomake ja palautelomakkeet ovat nykyään Internetissä täytettäviä.

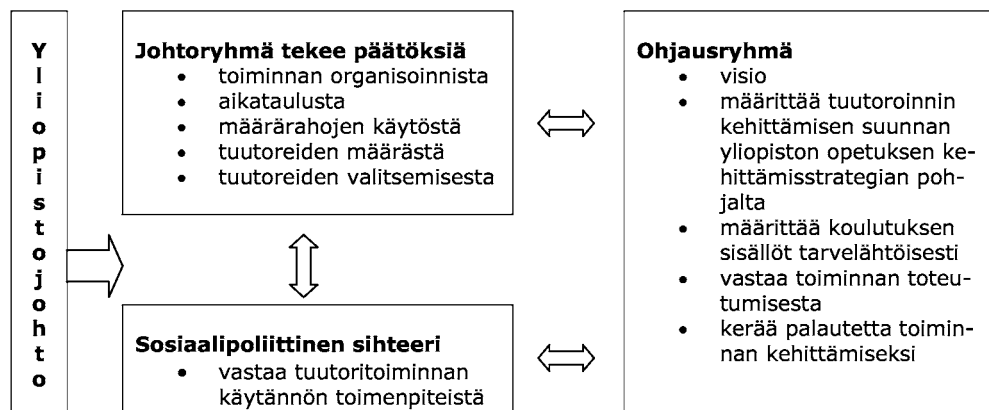
Organisaatiouudistus vastuunjaon selventäjänä

Tutoritoiminnan organisaatiota kehitettiin tarkoituksena vakiinnuttaa tutorointityöryhmien toiminta ja samalla sitouttaa eri osapuolet tutorointiin sekä luoda toimiva järjestelmä, jossa työtehtävät ovat selvästi jaettu eri henkilöiden kesken. Tämä selkeytti

tuutoroinnin järjestämistä ja oli myös apuna ylioppilaskunnan useasti vaihtuvien toimijoiden perehtymisessä työtehtäviinsä.

Näin syntyi organisaatio, jossa tuutoritoiminnan vastuuhenkilönä on ylioppilaskunnan sosiaalipoliittinen sihteeri. Hän kantaa päävastuun tuutoritoiminnan organisoimisesta ja toteuttamisesta. Vastuuhenkilön lisäksi tuutorointia hallinnoivat johto- ja ohjausryhmät. Näihin toimielimiin nimetään henkilöt joka kevät ennen uusien tuutoreiden valitsemista. Tuutoritoiminnan johtoryhmään kuuluvat sosiaalipoliittisen sihteerin lisäksi ylioppilaskunnan järjestösihteeri, hallituksen puheenjohtaja, Kuopion yliopiston opiskelijapalveluiden nimeämä edustaja, yliopistopappi ja tarvittaessa asiantuntijajäsen. Johtoryhmä tekee toiminnan organisointia koskevia päätöksiä tuutoroinnista vastaavan henkilön tukena ja vastaa käytännön järjestelyistä, kuten aikataulutuksesta, määrärahojen käytöstä, leiripaikan valinnasta sekä tuutoreiden määrästä ja valinnasta.

Tuutoritoiminnan ohjausryhmään kuuluvat johtoryhmän lisäksi OpOKe-hankkeen koordinaattori, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön edustaja, kansainvälisen yksikön edustaja, ylioppilaskunnan hallituksen tuutorivastaava ja koulutuspoliittinen sihteeri. Ohjausryhmä vastaa toiminnan visioinnista ja kehittämisestä sekä koulutuksen sisällöstä. Ohjausryhmän tehtävänä on myös vastata siitä, että tuutoritoiminta Kuopion yliopistossa on yliopiston opetuksen ohjauksen kehittämiseen tähtäävien toimintalinjausten mukaista ja opiskelijoiden tarpeet mahdollisimman hyvin kohtaavaa. Jälkimmäistä varten ohjausryhmä kerää palautetta sekä edellisen vuoden tuutoreilta että ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoilta. (Kuvio 2.)



KUVIO 2. Kuopion yliopiston ylioppilaskunnan tuutorointiorganisaatio

Sähköinen oppimispäiväkirja ohjauksen välineenä

Jo useita vuosia tuutorit ovat pitäneet oppimispäiväkirjaa ryhmätapaamisten sisällöistä. Oppimispäiväkirjan avulla tuutori havainnoi ryhmänsä toimintaa ja omaa kehittymistään ohjaajana. Päiväkirja toimii myös muistin virkistäjänä tapaamisten kuluista tuutoroinnin eri vaiheissa.

Viimeiset kaksi vuotta päiväkirja on ollut sähköisessä muodossa. Tämä on mahdollistanut päiväkirjan uudentyyppisen käytön ohjausvälineenä. Sähköistä päiväkirjaa pääsevät lukemaan tuutorin lisäksi myös kouluttajat. Tuutori täyttää päiväkirjaa jokaisen tapaamisen jälkeen ja tarvittaessa ohjaaja voi kommentoida tai vastata tuutorin kysymyksiin hänen päiväkirjaansa. Tämä mahdollistaa tuutorikouluttajien ajan tasalla pysymisen ja varhaisen puuttumisen ongelmatilanteissa. Aikaisemmin päiväkirjat palautettiin vasta tuutoroinnin päätyttyä. Sähköinen päiväkirja on selkeästi muuttanut tuutoreiden kirjoittamistyyliä. Nyt päiväkirjaa täytetään tasaisesti pitkin syksyä asioiden ollessa vielä tuoreessa muistissa, eikä ainoastaan palautuspäivää edeltävänä iltana. Oppimispäiväkirja täyttää siis nykyisin sähköisenä paremmin tehtävänsä.

Muita uudistuksia tuutoritoiminnan kehittämiseksi

Alkuvaiheen tuutoritoiminnassa on viime vuosina tehty nykYTEKNIikkaa hyödyntäviä uudistuksia. Monien lomakkeiden siirto sähköiseksi vähentää paperin kulutusta ja helpottaa vastausten käsittelyä. Internetissä olevien lomakkeiden täyttö ei ole aikaan eikä paikkaan sidottua. Tuutorihakemuksen voi tehdä vapaamuotoisena tai valmiilla lomakkeella. Lomakkeen voi täyttää sähköisenä ylioppilaskunnan Internet-sivuilla. Tuutoriksi hakeutumista on näin pyritty helpottamaan, jotta jokainen asiasta kiinnostunut saisi hakemuksen lähetettyä.

Tuutoroinnin lopuksi kerätään palaute sekä uusilta opiskelijoilta että vertaistutoreilta. Sähköinen lomake on helpottanut huomattavasti palautteen keräämisen organisointia, sillä kaavakkeiden jakoa ja palauttamista ei tarvitse enää erikseen järjestää. Vastaukset

saadaan siirrettyä suoraan Excel-taulukoksi, joka vähentää huomattavasti palautteen ko-koajan työmäärää.

Kevään ja syksyn koulutusten lisäksi tuutorit on aikaisemmin koottu yhteen vasta lopputapaamiseen. Tuutoreilta saadun palautteen pohjalta viimeiset kaksi vuotta on järjestetty myös tuutoreiden puolivälitapaaminen. Tämän tapaamisen tarkoituksena on antaa tuutoreille mahdollisuus vertaistukeen. Parhaat ideat oman ryhmän kanssa toimimiseksi saa usein muiden tuutoreiden kertomuksista. Joskus jo pelkästään sen kuuleminen, että myös muilla on ollut samantyyppisiä vastoinkäymisiä, auttaa jaksamaan eteenpäin. Vaikka tuutorointi itsessään on useimmiten erittäin palkitsevaa, se saattaa joskus olla myös hyvin paljon voimia kuluttavaa.

Tuutoreiden rekrytointi tulevaisuuden haasteena

Alkuvaiheen vertaistuutorointi on vakiintunut tärkeäksi osaksi uusien opiskelijoiden ohjausta Kuopion yliopistossa. Vaikka tuutorointi koetaan hyödylliseksi sekä uusien opiskelijoiden, tuutoreiden, ylioppilaskunnan että yliopistonkin näkökulmasta, ehkä suurin haaste on kuitenkin tuutoreiden rekrytointi. Pystytäänkö jatkossa sitouttamaan riittävän monta opiskelijaa tähän projektiin? Varsinkin alkusyksystä uusien opiskelijoiden ohjaus vie paljon tuutorin aikaa ja saattaa hetkellisesti hidastaa tuutorin omaa opiskelua. Yksi tulevaisuuden haaste on kehittää tuutoreiden palkitsemista siten, että se olisi tasapainossa tehtyyn työmäärään nähden.

Tällä hetkellä tuutoreita on tarjolla tietyistä tiedekunnista huomattavasti tarvittavaa enemmän, kun taas joistakin koulutusohjelmista heitä joudutaan etsimään. Tiedekuntien ja laitosten erilaiset vertaistuutoroinnin muodot kilpailevat jatkossa samoista aktiivisista opiskelijoista kuin alkuvaiheen vertaistuutorointikin.

Suurin uhka uusien tuutoreiden rekrytoinnille on yhteiskunnan jatkuvasti tiukentama kuristusote opiskelijoista. Opiskelijat halutaan saada opiskelemaan yhä nopeammin, jotta he siirtyisivät entistä aikaisemmin työelämäänsä veronmaksajiksi. Vertaistuutorointi nopeuttaa uusien opiskelijoiden opintoihin ja opiskeluelämäänsä kiinnittymistä. Sen sijaan

tuutoreilta tuutorointi vie paljon aikaa "tehokkaalta opiskelulta". Toivottavasti yliopisto-opiskelun arvot eivät ole tulevaisuudessa pelkästään nopeus ja tehokkuus, vaan opiskelijalla on mahdollisuus edelleen tiedon sisäistämiseen ja omien taitojen monipuoliseen kehittämiseen. Työnantajat kyllä arvostavat tuutoroinnista saatua ryhmänohjauskokemusta.

OPETTAJATUUTORINA LÄÄKETIETEEN ENSIMMÄISEN VUOSIKURSSIN OPISKELIJOILLE

Rita Sorvari, Anatomian laitos, Kuopion yliopisto

Kaikki alkoi siitä, kun ...

Syksyllä 1996 lääketieteen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille nimettiin opettaja-tuutori. Toiminta käynnistyi varovaisesti oman pedagogisen koulutukseni kehittämishankkeena. Ohjauksen tarve oli tullut esille lääketieteen koulutusohjelmalla käynnissä olleen opetusuudistuksen yhteydessä, kun valinnaisuus selkeästi lisääntyi. Itse olin ollut yliopiston opettajana jo parikymmentä vuotta, joten opetuskokemusta ja näkemystä omasta mielestä oli sen verran, että uskalsin käynnistää tuutorointihankkeen parin päivän koulutuksen innoittamana. Tuossa vaiheessa kenelläkään ei ollut tietoa siitä, että seuraavan viiden vuoden aikana lääketieteen sisäänotto Kuopion yliopistossa tulisi noustamaan 75:stä 132:een. Toisaalta kukaan ei myöskään osannut ennustaa, että tuutorointi on tänä päivänä osa yliopistojen toimintakulttuuria eikä opetussuunnitelmia tehtäessä ohjausasiaa voida sivuuttaa.

Kuopion yliopiston OpOKe-hanke vuosina 2000–2003 antoi hyvän mahdollisuuden tarkastella opiskelijoiden ohjausjärjestelmän kehittymistä valtakunnallisesti. Hankkeen aikana saimme vahvistusta omalle työllemme, mutta myös uusia ideoita tuutoroinnin kehittämiseksi. Lisäksi projektin aikana oli mahdollisuus tutustua eri yliopistoissa käynnistettyihin ohjaushankkeisiin ja vaihtaa ajatuksia muiden tuutoroinnista kiinnostuneiden opettajien kanssa.

Mihin opettajatuutoria tarvitaan?

Alkuvaiheen tuutorointi on yksi painopistealue ohjauksessa ja myös lääketieteen koulutusohjelmassa uudet tiedekuntaan hyväksytyt opiskelijat kaipaavat monenlaista ohjausta ja neuvontaa. Lääketieteen opiskelijat eivät ole niin homogeeninen ryhmä kuin usein luullaan; monella on opintoja muilla koulutusohjelmilla ja he haluavat edetä opinnoissaan joustavasti. Toiset haluavat aloittaa tutkimustyön mahdollisimman pian tai ovat jo mukana tutkimusryhmissä, toiset taas ovat aloittamassa yliopisto-opintoja uusina ylioppilaina ja heillä on ensimmäisenä syksynä edessään sopeutuminen uuteen ympäristöön, vastuun ottaminen paitsi omasta opiskelusta myös monista arkisista asioista. Joku opiskelija kirjoitti kuvaavasti, että

“ensimmäisenä syksynä tuntui kuin hyökyaalto olisi pyyhkäissyt yli”.

Alkutaipaleella opettajatuutori on monelle hyvä tukihenkilö:

“Heti alussa tuli tervetullut olo ja sellainen tunne, että asiat selkiää.”

Edelleen saatetaan kysyä, mihin opettajatuutoria tarvitaan? Hyvä vastaus löytyy vaikkapa Anna Tiilikaisen artikkelista Yliopistotieto -lehdessä vuonna 2000: “Opiskelijoilla itsellään on myös vastuu ottaa selvää erilaisista opintojen aloittamiseen liittyvistä asioista. Opiskelemaan opettelu on osa yliopisto-opintojen aloittamisesta. Kyse onkin siitä, että opiskelijoiden ongelmiin on oltava tarjolla myös neuvoja ja vastauksia.” Meillä voi aina kääntyä opettajatuutorin puoleen ja opiskelijat tietävät sen:

“Kun kaikki muutkin kyselee sulta niin minäkii sitte!”

Uudet tiedekuntaan hyväksytyt lääketieteen opiskelijat saavat kesällä hyväksymiskirjeen yhteydessä ylempikurssilaisten tekemän lehden, jossa kerrotaan opiskelun aloittamiseen liittyvistä asioista. Viime vuosina siellä on esitelty myös opettajatuutori tähän tapaan: ”Rita on uuden kurssinne virallinen matkaopas, joka perehdyttää teidät uusien opintojen kiehtovaan maailmaan. Lisäksi hän on ensisijainen linkki opettajien ja opiskelijoiden välillä. Opintoasioiden lisäksi hän tietää paljon yliopiston yleisistä asioista, paikoista ja tavoista. Olette siis kokeneissa käsissä.” Eräs uusi opiskelija kiteytti ajatuksensa sähköpostiviestiin näin:

“On turvallinen olo aloittaa opiskelut, kun tietää, että on joku jolta uskaltaa kysyä.”

Opettajatuutori toimii syksyllä yhteistyössä alkuvaiheen opiskelijatuutoreiden kanssa; suunnittelemme ensimmäisten viikkojen ohjelmaa yhdessä ja aikataulut sovitellaan lukujärjestykseen. Opettaja- ja opiskelijatuutorointi täydentävät sopivasti toisiaan ja työnjako on sujunut ongelmitta.

Mitä opettajatuutoroinnilla tavoitellaan?

Tuutoroinnin perimmäisenä tarkoituksena on edistää oppimista. Tuutoroimalla autetaan opiskelijoita suunnittelemaan opintojaan ja ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan. Tavoitteena on sujuva opiskelun aloittaminen, riittävä tiedonsaanti, sisäänajo omaan koulutusalaan ja tutustuminen opiskeluympäristöön. Hyvä ja kannustava opiskeluilmapiiri sekä välitön vuorovaikutus opettajien ja opiskelijoiden kesken auttavat tavoitteen saavuttamisesta. Monet tavoitteista ovat sellaisia, jotka voidaan luokitella kuuluviksi piilo-opetussuunnitelmaan – tuutorointi on oiva keino pitää huolta, etteivät ne pääse unohtumaan.

Opetusministeriön tuoreessa muistiossa (Eero Kurri 9.12.2003) todetaan: ”Opiskeluprosessin etenemistä edistää oppilaitosyhteisön tukea antava hyvä opiskeluilmapiiri ja yksilöllisissä ongelmatilanteissa laadukkaat opintojen ohjauksen sekä opiskelijaterveydenhuollon tukipalvelut.” Näiden asioiden keskiössä opettajatuutori toimii tehden yhteistyötä paitsi opiskelijoiden ja opettajakunnan niin myös muiden tukipalveluja tuottavien tahojen kanssa. Opiskelijoiden hyvinvointiin on viime aikoina kiinnitetty enenevässä määrin huomiota, siitä on esimerkkinä muun muassa valtakunnallinen Kehrä-projekti.

Opiskeluilmapiiri ja opiskelijoiden hyvinvointi ovat asioita, joita ei voi lailla tai asetuksella määrätä. Ne syntyvät pitkäjänteisen tavoitteellisen työn tuloksena ja yhdessä toimien. Tällaista hyvää ja luottamuksellista ilmapiiriä opettajatuutori voi olla osaltaan rakentamassa.

”Kiitos mainiosta tuesta, neuvoista ja huolenpidosta, jota olet meille ykkösille jakanut! Alituisen positiivinen ja kannustava asenteesi on indusoinut laajaan vuosikurssiimme loistavan yhteishengen ja hyvän olon opiskella!”

Toiminnan kulmakivet

Opettajatuutoritoiminnan rungon muodostavat yhteiset tapaamiset, infotilaisuudet, lääke-rivierailut, motivointiluennot, sähköpostiviestit ja tarvittaessa yksilöohjaus. Yhteisille tapaamisille on varattu ajat, tuutoritunnit, lukujärjestykseen ja varsinkin syyslukukauden alussa on monia infoluentoja, joilla esitellään valinnaisia linjoja ja opintojaksoja. Tuutorituntien teemat vaihtelevat opiskelutekniikkojen pohtimisesta kansainvälisten vaihto-ohjelmien esittelyyn. Motivointiluennot ovat kliinisten alojen erikoislääkäreiden pitämiä esityksiä omasta alastaan ja ne sijoittuvat perusopintojaksojen yhteyteen selkeyttämään opiskelijoille teorian ja käytännön välistä yhteyttä sekä lääkärintyön monia mahdollisuuksia.

Yksi toiminnan kulmakivistä on ollut oma tila, Torsola, jossa opiskelijat omatoimisesti perehtyvät anatomisiin rakenteisiin mallien eli torsojen avulla. Tila on vain lääketieteen ensimmäisen vuosikurssin käytössä, joten vaikka opiskelijat eivät heti syksyllä tunne vielä toisiaan, he tietävät Torsolaan mennessään, että siellä on omia kurssikavereita. Valokuvat seinällä helpottavat kurssilaisten tunnistamista. Opiskelijat itse sanovat, että Torsolalla on merkittävä sosiaalinen tilaus – missä muuten voisi tutustua 130-hengen kurssiin. Alkuvaiheessa siellä tutustutaankin enemmän toisiinsa kuin konsanaan luihin ja lihaksiin! Opettajatuutori käy Torsolassa aluksi päivittäin ja häneltä on helppo kysyä paitsi anatomiaa niin myös muista mieltä askarruttavista asioista. Samalla opettajatuutori pääsee aistimaan, miten kurssilla menee ja mikä mahdollisesti mieltä painaa. Esille tulevia asioita voidaan käsitellä tulevilla tuutoritunneilla tai viestittää tietoa koko kurssille sähköpostilla. Yksilöllisempää neuvontaa varten sovitaan opiskelijan kanssa tapaa-misaika erikseen.

Opettajatuutori - lempeä perään katsoja

Tuutorointi on tänä päivänä laaja käsite ja sen sateenvarjon alle mahtuu monenlaista toimintaa. Meillä tuutorointi on kehittynyt kokonaan omista lähtökohdista ja löytänyt vähitellen juuri lääketieteen koulutuksen alkuvaiheeseen sopivia toimintatapoja. Lääketieteen ensimmäisen vuosikurssin opettajatuutori on paitsi yksi anatomian opettajista

niin myös laaja-alaisempi opiskelun tukihenkilö. Taannoisessa tuutoriseminaarissa opiskelijoiden posterit oli otsikoitu: ”Opettajatuutori – opiskelijan tukiranka.” Anatomian opettaja sopii tehtävään hyvin, koska opiskelijoiden ensimmäisen vuoden opinnoista noin puolet on anatomian opintojaksoja ja kontakti syntyy luontevasti tätä kautta. Opettajatuutori koordinoi myös ensimmäisen vuoden opetussuunnitelmatyön ja kerää palautteen. Työskentely koulutussuunnittelutoimikunnassa ja opetuksen arviointi- ja kehittämisneuvostossa antaa hyvän näkemyksen koulutusohjelmasta kokonaisuutena sekä opetuksen kehittämisestä yleensä.

Opettajatuutori ohjaa, neuvoo, tukee, kannustaa ja seuraa opiskelijoiden edistymistä. Tiettyjä reunaehtoja asettaa se, että opettajatuutoreita on yksi ja opiskelijoita on 132. Hyvä opiskelijapalautte kuitenkin kertoo, että valitsemalla sopivat työtavat voi toimia suuren opiskelijajoukon kanssa.

”Kiitos menneestä vuodesta ja kaikesta työstä, jonka olet tehnyt kurssimme hyväksi. On ollut turvallinen olo, kun on ollut joku joka tietää ja johon voi luottaa.”

Tuutorin määritelmistä ”lempeä perään katsoja” tuntuu ainakin meidän tapauksessa oikeaan osuvalta.

”On hyvä, kun on joku, joka on aidosti kiinnostunut meidän tuntemuksista.”

Opiskelijoiden kannustaminen ja motivointi tentin lähestyessä tai väsähtämisen yllättäessä lukukauden lopulla, on ilolla vastaanotettu:

”Haluaisimme kiittää koko kurssin voimalla kannustavista posteista, joita olet meille lähettänyt. Tuntui mukavalta saada vielä viime hetken evästyksiä, muistutuksen siitä että meistä huolehditaan.”

”Hieno homma - keep up the good work!”

Olemme joka vuosi kevätlukukauden päättyessä pitäneet palautetilaisuuden, jossa on kerätty opiskelijoiden kommentteja tuutoroinnista. Numeeriset arviot ovat olleet kiitettäviä ja pysyneet samalla tasolla kaikki nämä vuodet. Kun opiskelijat ovat arvioineet kouluarvosanoin 4–10 opettajatuutoroinnin tarpeellisuutta ja toteutusta, keskiarvot ovat

olleet korkeita: tarpeellisuus 9,5 ja toteutus 9,7. Toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, mutta osallistuminen on ollut runsasta ja useimmat pitävät toimintaa erittäin tarpeellisena, mikä näkyy myös palautteissa.

“Oli hienoa, että heti opiskelujen alusta asti uusia eteen tulevia asioita selvitettiin yhdessä. Olisi ollut todella orpo olo ellei opettajatuutoria olisi ollut olemassa! Käytännön asioiden lisäksi oli mukavaa, että läpi vuoden oli yksi tuttu opettaja, joka kävi aina välillä piipahtamassa tunnilla, kun muuten opettajat ja luennoitsijat vaihtuivat usein.”

Tuttu opettaja on tarpeen myös silloin, kun opiskelija tarvitsee suosittelijaa hakiessaan vaikkapa apurahaa tai työpaikkaa ulkomailta. Toisaalta yliopiston toimikunnissa ja työryhmissä tarvitaan henkilöitä, jotka tuntevat hyvin opiskelijat. Opettajatuutori on oivallinen yhteistyökumppani yliopiston ja tiedekunnan hallinnon suuntaan.

Opettajatuutorin tehtävä vaatii aikaa ja edellyttää sitoutumista, eikä ripaus empatiaa ole pahitteeksi. Opiskelijoiden kanssa toimiminen on haasteellista, mutta myös hauskaa ja palkitsevaa. Olen tainnut monesti olla ensimmäisten joukossa, kun on saatu iloisia hää- tai vauvauutisia. Myös ongelmia on yritetty yhdessä selvittää. Tuutorilla ei tietenkään tarvitse olla valmista vastausta kaikkiin kysymyksiin, mutta hän voi yrittää ottaa selvää asioista tai lähettää opiskelijan eteenpäin saamaan ohjausta tai apua muualta.

Entä tästä eteenpäin ...

Tuutorointi on nykyään luonteva osa opetussuunnitelmaa ja sujuvaa ohjausta. Kun opiskelijoilta vuosi sitten pyydettiin kommentteja opettajatuutoroinnista opetuksen päivän tilaisuuteen, he tulivat varovaisesti kyselemään, että

“mikä kaikki tässä meidän ohjelmassa oikein on sitä tuutorointia”.

Ensin vähän hämmennyin ja sitten oivalsin: tuutorointi on todellakin integroitu osaksi opetusohjelmaa niin, ettei se sieltä enää helposti erotu.

Ohjausjärjestelmiä kehitetään parhaillaan monilla koulutusohjelmilla. Meidän toteuttamamme opettajatuutoroinnin malli on tuntunut toimivan suuren opiskelijajoukon kanssa. Paikoilleen ei kuitenkaan voi jäädä, vaan koko ajan on seurattava muuttuvaa yliopis-

tomaailmaa. Tulevana syksynä opiskelun yksilöllisempi suunnittelu ja henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) tekeminen tulee olemaan haastava tehtävä. Siinä tarvitaan yhteistyötä monien opettajien kanssa, mutta erilaisia opintopolkuja varmasti käydään läpi myös tuutoritunneilla. Kolme vuotta sitten käynnistimme OpOKe-hankkeeseen liittyen vertaistutoroinnin anatomian opiskelun tueksi ja tämä toiminta jatkuu, vaikka hanke päättyy.

Oma kokemukseni tuutorina toimimisesta on erittäin myönteinen ja suosittelen lämpimästi opettajatuutorijärjestelmää muillekin. Sitäaikaan esittämäni opiskelijoiden kommentit on kerätty sähköpostiviesteistä ja palautteista. Ne ovat hyvin positiivisia ja kannustavat jatkamaan. Täytyy tietysti todeta, että vaikka “tuutoroinnissa on taikaa”, se ei ratkaise kaikkia ongelmia. Jotakin on kuitenkin silloin saavutettu, kun palautteessa lukee:

“Pieni opiskelija pärjäsikin paljon paremmin kiemuraisella lääketieteen alkutaipaleella kuin ilman opettajatuutoria olisi ollut mahdollista.”

Sen enempää ei tarvitakaan – tästä on hyvä jatkaa.

TUUTOROINTI ORIENTAATIOPERUSTAN VAHVISTAJANA LUONNON- TIETEEN OPETUKSESSA – ANTURAMALLI

Mauri Repo, Markku Ylisirniö, Simo Lötjönen ja Sirpa Suntioinen, Kemian laitos,
Kuopion yliopisto

Johdanto

Kuopion yliopiston kemian laitoksella käynnistettiin syksyllä 2000 valtakunnallisen opiskelijan ohjauksen kehittämishankkeen (OpOKe) rahoituksella kolmivuotinen kehitystyö, jossa pyrittiin selvittämään sitä, miten tuutorointi soveltuu kemian perusopetuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseen. Tuutoroinnin kohteeksi valittiin Kemiaa biotieteiden opiskelijoille (KBO) -opintojakso. Syynä valintaan oli lopputentin alhainen läpäisyprosentti ja opiskelijoiden palautteessaan ilmaisema tyytymättömyys opintojaksoon. KBO-opintojakson suorittaminen näytti tuottavan noin kolmannekselle opiskelijoista selviä vaikeuksia, joiden poistamiseksi oli etsittävä uusia keinoja. KBO on lisäksi usean koulutusohjelman ensimmäinen opintojakso ja siksi sillä on tärkeä merkitys orientaatioperustan luomisen kannalta. Useista yhteyksistä tiedetään, että väärä orientaatioperusta on vakava oppimisen este.

Tehokkaan sisällöllisen ja opiskeluteknisen ohjauksen katsottiin parhaiten auttavan vaikeuksiin joutuneita opiskelijoita. Tuutoroinnin konkreettiseksi tavoitteeksi asetettiin se, että opiskelija läpäisee opintojakson lopputentin viimeistään toisella uusintakerralla.

Kehittämistyössä käytettiin metodina toimintatutkimusta, johon osallistui neljä laitoksen opettajaa. Tutkimuksen tulosten seurauksena laitoksella otettiin kemian perusopetuksessa pysyvästi käyttöön oppisisältöinen opettajatuutorointiin perustuva opetustapa, joka nimettiin Anturamalliksi.

Lähtökohdat

KBO-opintojakso on Kuopion yliopiston luonnon- ja ympäristötieteiden opiskelijoille tarkoitettu kemian johdanto-opintojakso, jolle osallistuu vuosittain noin 180 opintonsa alkuvaiheessa olevaa opiskelijaa. Neljän opintoviikon laajuinen opintojakso suoritetaan kahdeksan viikon aikana. Opintojakso sisältää 34 tuntia luentoja, kahdeksan tuntia laskuharjoituksia ja seitsemän noin neljä tuntia kestävää harjoitustyötä. KBO-opintojakso kuuluu muun muassa biotieteiden, ympäristötieteiden ja ravitsemustieteiden koulutusohjelmien pakollisiin opintoihin. Opintojakson opiskelijoiden kemian lähtötiedoissa ja motivaatiossa on suuria eroja, koska joihinkin koulutusohjelmiin voi tulla valituksi hyvin vähäisillä kemian tiedoilla. KBO-opintojaksoa on vaivannut massaopetukselle tyypilliset ongelmat, joita on pahentanut opiskelijamäärien jatkuva kasvu.

Kemian laitoksella aloitettiin jo 1997 kemian opetuksen kehittämishanke, jossa kehitystyön menetelmänä käytettiin toimintatutkimusta, joka soveltuu hyvin opetuksen kehittämiseen. Toimintatutkimus on itsereflektiivinen, tietyssä sosiaalisessa tilanteessa käytettävä tutkimusmenetelmä, jossa toimijoita ja tutkijoita ovat kaikki tilanteeseen osallistuvat. Toimintatutkimus pyrkii lisäämään tutkijoiden omien käytäntöjen järkipäisyyttä, oikeutusta ja niiden merkityksen ymmärtämistä. Toimintatutkimus toteutetaan spiraalimaisena syklinä, jossa suunnittelu, toiminta, havainnointi, itse- evaluointi- ja reflektiovaiheet seuraavat toisiaan. Valtakunnallinen opiskelijanohjauksen kehittämishanke osui sopivasti laitoksella toimeenpannun opintojakson uudistamisen loppuvaiheeseen.

Toteutus

Opiskelijanohjaus toteutettiin oppisisältöisenä pienryhmätuutorointina 10–15 hengen ryhmissä opettajatuutorien johdolla. Opintojakson alkamisesta noin viikon kuluttua järjestettiin *avoin tuutorointitilaisuus*, jossa kerrottiin tuutoritoiminnan tavoitteista ja kohderyhmästä. Kyselykaavakkeella kartoitettiin opiskelijoiden halukkuutta osallistua tuutoritoimintaan samoin kuin opiskelijoiden käsitystä omista kemian lähtötiedoistaan. Omaa kemian osaamistaan opiskelijat olivat arvioineet myös ensimmäisten laskuharjoitusten osaamisen perusteella.

Kemian lähtötietojen kartoittamiseksi opiskelijoita pyydettiin suorittamaan *diagnostinen monivalintatesti*, joka oli laitoksella kehitetty WebCT-verkko-oppimisympäristöön. Testin tulos oli myös opiskelijoiden nähtävillä ja näin opiskelijat saivat tiedon omasta tasostaan. Menettelyllä pyrittiin löytämään ne opiskelijat, joilla on riittämättömät kemian perustiedot. Näin tuutorointiin käytettävissä olevat voimavarat voitiin kohdistaa oikein. Testituloksen perusteella arvioitiin noin neljänneksen opiskelijoista tarvitsevan tuutorointia ja myös itse haluavan tehostaa oppimistaan. Syksyllä 2000 ilmoittautui noin puolet opiskelijoista ja seuraavana syksynä jo 60 % oli halukkaita osallistumaan tuutoriryhmiin.

Tuutorointiin osallistuvat opiskelijat jaettiin seitsemään noin 15 opiskelijan ryhmään. Pienryhmätuutoroinnin sisällön ja työmuodot kukin ryhmä sai järjestää haluamallaan tavalla. Tuutorointiin varattiin kokeiluvaiheessa kutakin ryhmää kohti 10 opetustuntia, jotka käytettiin hyväksi täysimääräisesti. Ryhmät kokoontuivat kerran viikossa yleensä noin tunniksi eli 6–9 kertaa opintojakson aikana osallistujamäärän vaihdellessa 2–15 opiskelijaan.

Tuutorit olivat vähintään maisteritasoisia laitoksen henkilökuntaan kuuluvia tuutorointiin halukkaita opettajia tai tutkijoita, joille maksettiin asiaankuuluva opetuspalkkio. Tuutorit olivat motivoituneita ja heillä oli omasta mielestään riittävät valmiudet oppilaiden ohjaamiseen. Tuutorit tuottivat tuutoroinnin tueksi yhteistä opetusmateriaalia, joka koottiin opetuspaketiksi.

Itseopiskelumateriaaliksi oli kemian laitoksen kotisivuille laadittu *verkkotuutorointisivut*, joilta löytyi vanhoja laskuharjoitustehtäviä ratkaisuihin ja luentojen aiheisiin liittyviä linkkejä. Opiskelijoiden käytössä oli myös kemian *CD-ROM-itseopiskeluohjelmia*. Opiskelijat perehdytettiin näiden käyttöön tuutoreiden johdolla, jonka jälkeen he voivat käyttää niitä itsenäisesti. Opiskelijoiden mielipiteitä tuutoroinnista ja kemian opiskelusta yleensä kerättiin tuutoroinnin jälkeen arviointilomakkeella.

Kustannukset

Pienryhmätunteja järjestettiin 10 tuntia seitsemälle ryhmälle. Läsnä oli 2–15 opiskelijaa tuutorointikertaa kohti ja tuutoroitavia opiskelijoita oli noin 50. Pienryhmäopetuksen kokonaiskustannukset olivat noin 1600 € / opintojakso.

Tuutoroinnin arviointi

Tuutoroinnin käyttöönoton tavoitteena oli, että kaikki opiskelijat läpäisisivät tentin viimeistään toisella uusintatenttikerralla. Vaikka tätä tavoitetta ei saavutettu, niin tuutorointi paransi oppimistuloksia merkittävästi, mikä näkyi siinä, että lopputentissä ja uusintatenteissä läpäisseiden määrä kasvoi. Käyttämällä kokeneita opettajia tuutoreina haluttiin varmistaa, että opiskelijoiden luonnontieteellinen orientaatiopohja on oikea, ja että opiskelija saa oikean käsityksen kemian perusasioista.

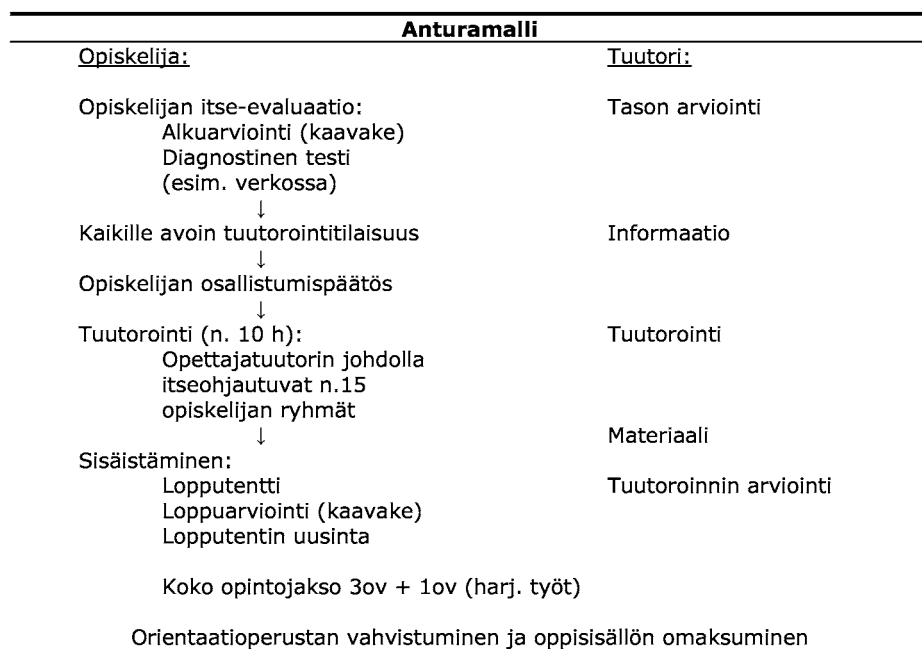
Tuutorikokeilun aloittamista edeltävänä vuonna KBO-opintojaksolla 61 % opiskelijoista suoritti tentin hyväksyttävästi viimeistään toisessa uusintatentissä. Jo ensimmäisenä tuutorointisyksynä 2000 vastaava osuus oli 73 %. Ero on tilastollisesti merkitsevä. Tulosten paraneminen johtui tuutoroinnista, koska mitään muita muutoksia opintojaksoon ei tehty. Opiskelijapalautteessaan opiskelijat totesivat tuutoroinnin vastaavan hyvin tarkoitustaan. Opiskelijat olivat tyytyväisiä tuutoroivan opetuksen ja opetusmateriaalin laatuun sekä tuutoroinnin käytännön järjestelyihin. Avoin tuutorointitilaisuus opintojakson alussa arvioitiin tärkeäksi ja sen ajoitus opintojakson alussa sopivaksi. Opiskelijoiden itsearviointikyvyt kehittyivät, sillä he arvioivat osaamistaan kirjallisesti ja diagnostisesti ennen tuutorointia sekä kirjallisesti vielä tuutoroinnin jälkeen.

Diagnostisen testin käyttö vaatii vielä kehittämistä. Joissakin monivalintatehtävissä vaadittiin laskutoimenpiteitä, mikä hidasti testin suorittamista ja saattoi osaltaan lisätä haluttomuutta testin suorittamiseen. Testiin osallistuminen ei ollut pakollista, joten osallistumisaktiivisuus testiin oli melko vähäistä eikä testin tuloksista saatu kovin luotettavaa käsitystä opiskelijoiden kemian tietojen lähtötasosta.

Yhdeksi suurimmista ongelmista osoittautui tuutorointiin varattujen resurssien osittain epätarkoituksenmukainen kohdentuminen. Tuutorointia tarjottiin kaikille halukkaille ja monet, joilla ei ollut lainkaan oppimisvaikeuksia, ilmoittautuivat varmuuden vuoksi tuutorointiin, koska arvelivat joka tapauksessa hyötyvänsä siitä. Toisaalta monet opiskelijat, jotka olisivat selvästi hyöttyneet tuutoroinnista, eivät halunneet siihen osallistua. Ongelmaksi osoittautui myös tuutorointiin osallistuneiden opiskelijoiden passiivisuus. Ryhmien itseohjautuvuus ei toteutunut tästä syystä oletetulla tavalla, vaan ryhmien työskentely riippui ohjaajan aloitteellisuudesta ja käsityksestä oppimisvaikeuksien syistä. Tällaisessa opiskelutilanteessa tuutoreiden opettajakokemuksen ja asiasisällön hallinnan merkitys korostuu entistä enemmän.

Anturamalli

Kehitystyön tulokset on tiivistetty toimintatavaksi, joka on nimetty Anturamalliksi. Nimi viittaa siihen, että mallilla pyritään tukemaan biotieteiden opiskelijoita opiskelun siinä vaiheessa, jossa luodaan orientaatioperusta. Mallin ydin on opettajatuutorin antama ongelmakeskeiseen opetukseen perustuva opiskelijälähtöinen pienryhmäohjaus. Toimintamalli on kehitetty ratkaisemaan kustannustehokkaasti erityisen suuren ja lähtötiedoiltaan heterogeenisen opiskelijajoukon perusopetuksessa ilmeneviä ongelmia. Malli on kehitetty kemian opetuksen tarpeisiin, mutta on sovellettavissa kaikkien luonnontieteiden perusopetukseen. (Kuvio 3.)



KUVIO 3. Oppisisältöisen opettajatuutoroinnin malli

Mallin kehittäminen

Huomio suunnataan erityisesti toimenpiteisiin, joilla voidaan tehostaa tuutorointiin varattujen resurssien käyttöä. Tuutorointia ei voida enää tarjota kaikille sitä haluaville opiskelijoille, vaan sitä tarvitseville. Tuutorointikokeilun aikana kävi ilmi, että yliopisto-opiskelun alkuvaiheessa opiskelijoiden itsearviointitaidot eivät ole riittävän kehittyneet, mikä ilmenee heikkona itseohjautuvuutena ja tämän seurauksena tuutorointiin haakeutuvat sellaisetkin opiskelijat, jotka hyötyvät siitä vähän. Kaikille avoimessa tuutorointitilaisuudessa selostetaan tarkemmin tuutoroinnin tarkoitusta ja korostetaan diagnostisen testin suorittamisen merkitystä itsearvioinnissa, jolloin opiskelija testin suoritettuaan voi realistisempaan näkemykseen nojautuen päättää tuutorointiin osallistumisesta. Menettelyllä pyritään siihen, että tuutorointiin valikoituisivat vain ne opiskelijat, joilla opintojakson suorittamisessa on erityisiä vaikeuksia. Jos opiskelijoiden itsearviointi ei johda haluttuun tulokseen, tuutorointiin osallistuminen voidaan sallia vain niille opiskelijoille, joilla on lukio-opinnoissaan vähemmän kuin neljä kurssia kemialla.

Tuutorointimateriaalia tuotetaan enemmän, sen laatua parannetaan ja se toimitetaan kaikkien kyseisen opintojakson opiskelijoiden saataville verkkoon, jolloin nekin jotka eivät osallistu tuutoriryhmiin voivat sitä hyödyntää. Diagnostinen monivalintatesti sopii hyvin suoritettavaksi WebCT-oppimisympäristössä. Kysymyksiin vastaamista yksinkertaistetaan poistamalla sellaiset tehtävät, joihin vastaaminen edellyttää monimutkaisia laskutehtäviä. Testin kehittämisessä kiinnitetään huomio kysymysten valintaan. Kysymysten tulee mitata kemian olennaisimpien asioiden ymmärtämistä ja kattaa kaikki lukion kemian osa-alueet.

HOPS JA VERTAISTUUTORINTI YMPÄRISTÖTIEDEIDEN KOULUTUS- OHJELMASSA

Tarja Laatikainen, Sanna Kondratjeff ja Pertti Pasanen, Ympäristötieteiden laitos, Kuopion yliopisto

Johdanto

Ympäristötieteiden ja Ekologisen ympäristötieteen laitokset yhdessä vastaavat ympäristötieteen koulutusohjelman pääaineopinnoista. Ympäristötiede sinänsä on monitieteinen ja lisäksi koulutusohjelmaan sisältyy sivuaineopintoina perinteisiä luonnontieteitä matematiikkaa, kemiaa, fysiikkaa ja terveystieteitä.

Monitieteisyys antaa koulutusohjelmalta valmistuneille mahdollisuuden suuntautua hyvin monenlaisiin työtehtäviin. Toisaalta monitieteisyys asettaa opiskelijalle haasteita opintojen suunnitteluun, mikä näkyi siinä, että useat opiskelijat tekivät valintoja ja keikeluja opiskellen hyvin erilaisia opintojaksoja. Niistä ei välttämättä muodostunut vahvoja, asiantuntijuutta kehittäviä kokonaisuuksia. Toisaalta opiskelijat saattoivat opiskella ”ajopuuteorian” mukaisesti jotain ympäristötieteen osa-aluetta ja myöhemmin vaihtoivat syventymisalaa omaa urasuunnitelmaa paremmin vastaavaksi. Tämä opiskelijan valinnanvapaus opiskella erilaisia asioita avartaa sinänsä, mutta usein myös siirtää suunnittelelmattomasti valmistumisaikaa.

Muiden koulutusohjelman opetuksen kehittämistoimien ohella laitoksilla päätettiin vuonna 2001 ottaa käyttöön HOPS, joka auttaa opiskelijoita perehtymään opintotarjontaan ja suunnittelemaan omaa mielenkiintoa parhaiten vastaavan tutkinnon sisältöä. Ohjattu henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) laadinta aloitetaan ensimmäisenä opiskeluvuotena. Ohjaus toteutetaan HOPS-opintojakson puitteissa. Opintojakson toteutuksesta, HOPS:n laadinnasta, käytöstä ja arvioinnista opiskelijoiden kokemuksineen on laadittu yhteenveto ”*HOPS-kurssi ympäristötieteilijöille*”. Osion on kirjoittanut Tarja Laatikainen.

Ympäristötieteiden opintojen joustava sujuminen edellyttää hyviä luonnontieteiden perustietoja. Koulutusohjelmassa näiden perustietojen omaksumiseen suunnitellut opintojaksot on sijoitettu ensimmäiselle ja toiselle lukuvuodelle. Useilla opiskelijoilla oli ilmeisiä vaikeuksia saada opintojaksoja hyvin suoritettua, mitä pyrittiin edistämään kemiassa jo 1990-luvun lopulla aloitetulla vertaistutorointitoiminnalla. Opiskelijoilta saadun myönteisten kokemusten perusteella toimintaa haluttiin laajentaa käsittämään fysiikkaa ja matematiikkaa. Myös muiden koulutusohjelmien opiskelijoilla oli nyt mahdollisuus osallistua toimintaan. Tässä hankkeessa on ainejärjestö Hyeenalla* ollut vahva rooli vertaistutoroinnin järjestämisessä. Laitoksen opettajan rooli oli alussa suurempi muun muassa ainelaitosten opettajien motivoinnissa ja tuutoreiden ohjauksessa.

Myönteistä on ollut havaita, että vertaistutorointitoiminta on edennyt hankkeen aikana itseohjautuvaksi ja ainejärjestöön on muodostunut vertaistutoroinnista perinne. Opiskelijoiden motiivit auttaa nuorempia kollegoitaan on osoittautunut riittävän vahvaksi, jotta toiminnalle voidaan odottaa pysyvyyttä. Vertaistutoroinnin järjestämisestä ja kyselyillä tuutoroitavilta ja tuutoreilta kerätyistä tiedoista ja mielipiteistä on laadittu jäljempänä esitetty kooste *”Luonnontieteiden perusopintojen vertaistutorointi ympäristöalan ja fysiikan opiskelijoille”*. Vertaistutorointikuvauksen ovat kirjoittaneet Pertti Pasanen ja Sanna Kondratjeff.

* *Ainejärjestö Hyeena ry pähkinäkuoressa*

Kuopion yliopiston ympäristöalan ja fysiikan opiskelijayhdistys Hyeena ry on useiden eri koulutusohjelmien opiskelijoiden ainejärjestö, joka on perustettu 28 vuotta sitten. Vuoden 2002 aikana Hyeena ry oli seuraavien koulutusohjelmiin kuuluvien opiskelijoiden ainejärjestö: fysiikka (FM), ympäristötiede (FM), ympäristönsuojeluteknikka (DI), ympäristötekniikka (DI), ympäristöinformatiikka (DI), soveltava eläintiede (FM) ja terveystekniikka (DI/FM). Hyeena ry valvoo ja ajaa jäsentensä etuja koulutuspoliittisissa, hallinnollisissa ja sosiaalipoliittisissa asioissa. Ainejärjestö toimii myös jäsentensä vuorovaikutuskanavana yliopistossa ja yliopiston ulkopuolelle. Edellä mainittujen toimintojen lisäksi ainejärjestön tärkeimmiksi tehtäviksi on nimetty virkistys- ja vapaa-ajantoiminta, opiskelijoiden viihtyvyys sekä aktiivisuuden lisääminen.

HOPS-kurssi ympäristötieteilijöille

HOPS-kurssin ja HOPS:n käyttöönotto

Kuopion yliopiston Luonnontieteiden ja ympäristötieteiden tiedekunnassa on henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) vaadittu kaikilta vuodesta 2001 aloittaneilta tiedekunnan opiskelijoilta. Ympäristötieteen koulutusohjelmassa aloitettiin opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman laadinta ja siihen liittyvä HOPS-kurssi jo syksyllä 2000. HOPS:n laadinnan neuvonnasta ja HOPS-kurssin toteutuksesta vastaavat Ekologisen ympäristötieteen ja Ympäristötieteiden laitokset.

HOPS-kurssin toteutus

HOPS-kurssi pidetään ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille ja se kestää kuuden kuukauden ajan alkaen lokakuussa ja päättyen maaliskuulla. Kurssin laajuus on 0.5 opintoviikkoa, jonka aikana opiskelija saa laadittua oman HOPS:n. Kurssi koostuu kerran kuukaudessa tapahtuvista tapaamiskerroista, jolloin laitosten opettajat käyvät esittäytymässä ja esittelemässä koordinoimiaan opintojaksoja ja tutkimustoimintaansa. Kurssilla perehdytään oman koulutusohjelman opintoihin ja tutkinnon rakenteeseen moduuleineen sekä HOPS-lomakkeen täytön ja käytön käytännön ohjeisiin. Lisäksi kurssilla syvennetään tietoja yliopisto-opiskelusta, opiskelun tavoitteista niin opiskelijan, yliopiston kuin työelämän näkökulmasta sekä joustavan opiskelun mahdollisuuksista Suomessa (JOO-sopimus, opinnot Avoimessa yliopistossa) ja ulkomailla (kv-opinnot). Yhteistyössä yliopiston Urapalvelujen kanssa on järjestetty Ihmisiä työelämässä -tilaisuuksia, joissa jo valmistuneet ympäristötieteilijät ovat kertoneet omasta työstään ja siitä, kuinka ja millaiset opinnot ovat heitä työssään hyödyttäneet. Kaiken tämän tavoitteena on antaa opiskelijalle laajalti tietoa niin oman koulutusohjelman opinnoista kuin yleensä opiskelusta Kuopion yliopistossa, jotta kynnys oman opintosuunnitelman laatimiselle alenisi.

Kurssilla opiskelijat jaetaan neljän opettajatuutorin ohjausryhmään, joissa opiskelijat saavat henkilökohtaista neuvontaa HOPS:n laadintaan. Yhtenä opettajatuutorina on toi-

minut opintosihteerimme, joka on vastannut etupäässä erityisryhmien opiskelijoiden ohjauksesta. Muut opettajatuutorit ovat laitostemme opettajia.

HOPS-kurssiin kuuluu vähintään yksi pakollinen käynti oman opettajatuutorin luona. Suurimmalla osalla opiskelijoista ei ole opintojen alkuvaiheessa kunnon käsitystä opinnoista tai omista tulevaisuuden suunnitelmistaan. Siten tuutorointikäynnin aikana usein keskustellaan opiskelijan toiveista ja urasuunnitelmista, ja niiden myötä pyritään löytämään sopivat opintomoduulit ja sivuaineopinnot. Joskus vaihtoehtoja voi olla useita, mutta koska HOPS:n tutkinnon tulee pitäytyä suunnilleen tutkintorakenteen laajuisena, kovin paljon laajempia suunnitelmia ei voi hyväksyä, vaan opintoja joudutaan karsimaan. Näin opiskelijat joutuvat vielä itse tarkemmin selvittämään eri vaihtoehtojen opiainesisältöjä mieluisimpien valitsemiseksi. Käynnin jälkeen opiskelijat saavat aikaa paneutua selvitystyöhön ennen kuin jättävät valmiin HOPS:n opettajalle tarkastettavaksi. Tämän jälkeen opettaja joko hyväksyy HOPS:n tai palauttaa sen opiskelijalle korjattavaksi tai täydennettäväksi. Suunnitelmassa voi olla niin sisällöllisiä puutteita kuin teknisiä täyttämiseen liittyviä ongelmia siitä huolimatta, että ongelmakohdat käydään opiskelijan kanssa läpi hänen käyntinsä yhteydessä. Hyväksytystä HOPS:sta otetaan kopio kanslian arkistoon ja alkuperäinen palautetaan opiskelijalle.

HOPS:n käyttö

Henkilökohtaista opintosuunnitelmaa varten on laadittu valmis lomake, jonka opiskelijat voivat tallentaa itselleen laitoksemme laatukäsikirjan opetus-osioista. Lomakkeen liitteenä on täyttöohje, mutta käytännössä opettajatuutorit joutuvat neuvomaan lomakkeen täytössä. Lomakkeeseen voi merkitä opintojaksojen nimien lisäksi niiden eri suoritusmuodot, aikataulut (lukukausi ja -vuosi) sekä kurssin suorittamisen (hyväksyty/arvosana). Moduulitasolla voi kirjata kokonaisopintoviikkojen lisäksi suoritettujen opintoviikkojen määrän. Lomaketta voi siten käyttää opintojen suunnittelun ja seuraamisen työvälineenä. Tavoitteena on, että tämä ensimmäisenä lukuvuonna laadittu suunnitelma päivitetään syventävien opintojen tai viimeistään pro gradu -työn aloittamisen vaiheessa, jolloin työn ohjaaja tarkistaa ja hyväksyy HOPS:n.

HOPS-kurssin arviointi ja kehittäminen

HOPS:n käyttö koulutusohjelmallamme on ollut käytössä nyt neljättä lukuvuotta. Ensimmäiset HOPS-kurssin käyneet ja suunnitelman laatineet ovat siten neljännellä vuosikurssilla. Heistä vasta harvat ovat olleet valmistumisvaiheessa, joten emme ole toistaiseksi pystyneet arvioimaan sitä, että onko kurssilla ja erityisesti HOPS:n laatimisella ollut vaikutusta opintojen etenemisvauhtiin. Tietoa ei ole myöskään kerätty siitä, kuinka opiskelijat ovat käyttäneet hyväksi HOPS-lomaketta opintojen seurannassa tai kuinka hyvin henkilökohtaiset opintosuunnitelmat ovat toteutuneet. Näistä tullaan keräämään tietoa myöhemmässä vaiheessa.

Varsinaisen HOPS-kurssin päätyttyä opiskelijoilta on vuosittain kerätty palautetta kurssin hyödyllisyydestä. Pääsääntöisesti kurssin on katsottu hyödyttäneen opintojen suunnittelussa.

”HOPS:n teko laittoi ajattelemaan, mitä haluaa opiskella.”

”Kurssi pisti potkua oman tutkinnon suunnitteluun.”

”Kurssi pakotti tutustumaan opinto-oppaaseen.”

”Tutkintorakenne ja moduulisysteemi selveni.”

”Moduulinjohtajien esitykset olivat kiinnostavia ja selventäviä.”

”Opettajat olivat innostuneita!”

Erityisesti opiskelijat ovat pitäneet työssä olevien esityksistä.

”Sai käsitystä työelämästä.”

”Ihmiset kertoivat omasta ammatistaan ja siitä, mitä olivat opiskelleet ja mitä kannattaisi opiskella.”

”Sai suuntaa siihen, mitä isona voi päästä tekemään.”

Pieni osa kurssilaisista on toivonut yhä enemmän käytännön ohjausta niin lomakkeen täytössä kuin tietoa opintojen rakenteesta ja yleensä opiskelusta.

”Enemmän opintolinjojen esittelyä ja siitä mihin valmistuu.”

”Suoria neuvoja, mitä kannattaa opiskella / mitä opintolinjoja ottaa tiettyyn ammattiin.”

”Enemmän tietoa sivuaineopinnoista ja opiskelusta muissa yliopistoissa.”

”Lisää tietoa kurssien sisällöstä.”

Myös henkilökohtaista ohjausta on kaivattu enemmän. Ohjausta on ollut toki saatavilla, mikäli opiskelijat ovat ottaneet yhteyttä opettajatuutoriinsa. Tämän vuoksi päädyttiin siihen, että opiskelijat velvoitetaan käymään vähintään kerran kurssin aikana opettajansa luona keskustelemassa HOPS:sta. Tämän jälkeen opiskelijat yleensä uskaltavat ottamaan yhteyttä ja kysymään neuvoja myös sähköpostitse.

HOPS-kurssi käsittää yhteensä kuusi pakollista kahden tunnin tapaamiskertaa, yhden pakollisen käynnin opettajatuutorin luona ja HOPS:n laadinnan, mikä on joistakin opiskelijoista tuntunut kurssista saatavaan opintoviikkomäärään nähden työläältä.

Palautteiden perusteella HOPS-kurssia on kehitelty paremmaksi, siten että kahta täysin samanlaista kurssia ei ole vielä ollut, vaan kurssi on muuttanut muotoaan vuosi vuodelta. HOPS-lomake on sen sijaan pitänyt muotonsa koko sen käytön ajan ja siihen on tehty päivityksiä lähinnä tutkintorakenteessa tapahtuneiden pienten muutosten vuoksi. Palautteen perusteella on omien laitostemme opettajien ja moduulinjohtajien esiintymisiä lisätty, jolla on samalla sitoutettu myös heitä HOPS:n ohjaukseen. Opettajien palautteen myötä HOPS-kurssin puitteissa opiskelijoita tullaan jatkossa heti varhaisessa opintojen vaiheessa ja aiempaa enemmän sitouttamaan paitsi opintoihin myös laitokseen ja sen toimintaan.

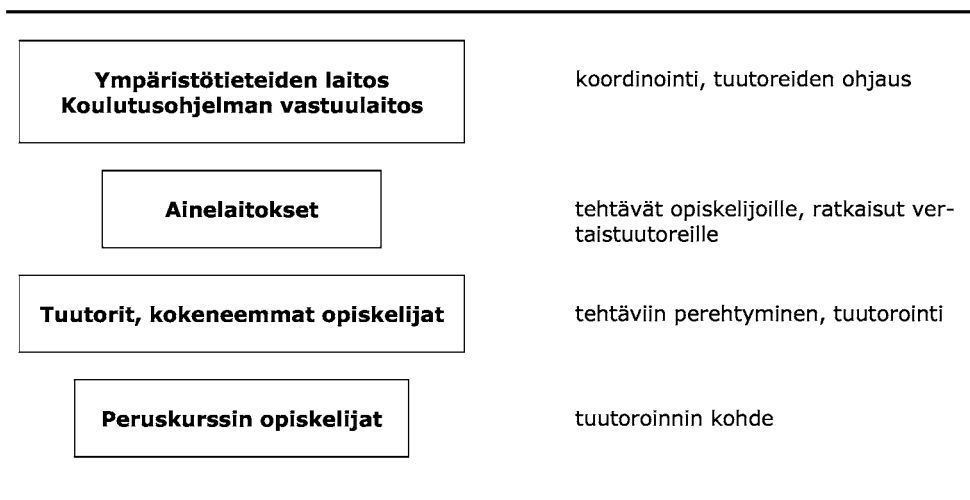
Luonnontieteiden perusopintojen vertaistuutorointi ympäristöalan ja fysiikan opiskelijoille

Vertaistuutoroinnin järjestäminen

Luonnontieteiden perusopintojen vertaistuutorointia on järjestetty ympäristötieteiden koulutusohjelman perusopiskelijoille 1990-luvun lopulta lähtien. Vertaistuutorointi suunnattiin aluksi kemian, fysiikan ja matematiikan peruskurssien opintojen tukemiseen. Hankkeen käynnistäjinä olivat Ympäristötieteiden lehtori yhdessä Ekologisen ympäristötieteen laitoksen yliassistentin kanssa. Opiskelijoiden ainejärjestöllä, Hyeena ry, on ollut korvaamaton rooli vertaistuutoroinnin käytännön järjestelyissä ja toteutuksessa. Vertaistuutoroinnin koordinaatiovastuu oli koulutusohjelman vastuulaitoksella ja käy-

tännön toteutusvastuu ohjattiin opiskelijajärjestölle (kuvio 4). Oppiaineen ainelaitosten (kemian, fysiikan, ja matematiikan opetusta antavina laitoksina) tehtävänä oli edistää tuutorointia valmistelemalla laskuharjoitustehtävät riittävän hyvissä ajoin ennen varsinaista opetustilannetta, jossa tehtävät käytiin läpi opettajan ohjaamana. Vertaistuutoreiden työn auttamiseksi tarkoituksena oli järjestää tuutoreille tehtävät ratkaisuihin.

Ensimmäisinä vuosina ainejärjestön vapaaehtoisille tuutorijäsenille annettiin tiedotustilaisuuden omainen koulutus, missä kerrottiin tuutoroinnin tavoitteet, tuutoroinnille laitokselta tarjottava tuki sekä tuutoroinnin hyödyt ja mahdolliset seuraukset tuutoriopiskelijalle. Tuutoreiden tapaamisessa sovittiin työnjaosta ja siitä, että tuutorit voivat aikatauluttaa tuutoroinnin omiin ja tuutoroitavien opintoihin parhaiten sopivaksi.



KUVIO 4. Vertaistuutoroinnin järjestäminen luonnontieteiden perusopinnoissa

Tavoite

Tämän hankkeen tavoitteena oli luoda ympäristötieteiden opiskelijoille luonnontieteiden perusopintoja tukeva toimintamalli, jossa vertaistuutorointiohjaus on yhtenä osana ainejärjestön toimintatapoja ja laitokselta tarvittava tuki vähenee lähinnä tiedottavaksi, koordinoivaksi ja tarvittaessa ongelmatilanteissa auttavaksi. Tässä artikkelissa on kuvattu ja pohdittu lukuvuoden 2001–2002 ja syyslukukaudella 2003 järjestettyä tuutorointia.

Tuutoroitavat opintojaksot

Vertaistuutorointia järjestettiin lähinnä ensimmäisen vuosikurssin opintoihin kuuluvissa luonnontieteiden perusopinnoissa. Toiminnan piiriin kuuluvat opintojaksot:

- kemiaa biotieteitä opiskeleville (KBO)
- fysiikkaa biotieteitä opiskeleville (FBO)
- fysiikan peruskurssi 1 (FP1)
- matematiikan propedeuttinen kurssi (MPR)
- johdatus analyysiin (JAN)

Vuonna 2003 syyslukukauden opintojaksoja olivat KBO, FBO ja JAN.

Tuutoreiden rekrytointi

Koska vertaistuutorit ovat vapaaehtoisia kokeneempia opiskelijoita, kunkin opintojakson tuutoroinnin järjestämisen edellytyksenä on toimintaan sitoutuvien tuutoriopiskelijoiden löytäminen. Tuutoreita on hankittu ilmoitusten avulla ainejärjestö Hyeena ry:n ilmoitustaululla ja sähköpostilistalla sekä pyytämällä henkilökohtaisesti. Myös Hyeena ry:n hallituksen jäseniä on toiminut tuutoreina. Periaatteessa tuutoreiksi on voinut ryhtyä kuka tahansa. Yhden kurssin vertaistuutorointia on hoitanut yksi tai useampi henkilö riippuen vapaaehtoisten lukumäärästä. Jos samalla kurssilla oli useita tuutoreita ja aika-
taulu oli sopiva, samaa tilaisuutta saattoi ohjata tuutorointipari.

Tuutoreiden palkitseminen

Tuutorointiin osallistuminen edellyttää opetettavaan asiaan perehtymistä ja huomattavaa ajankäyttöä, minkä vuoksi tuutorointi luettiin opintosuorituksiksi. Annettavien opintoviikkojen määrä vaihteli 0,5–2,0 opintoviikkoa ja määrätymisperusteena oli ohjattujen tuntien määrä siten, että 15–20 tunnin ohjaustyö vastasi yhtä opintoviikkoa. Ainejärjestö huomioi tuutorijäsenten aktiivisuuden ateriakorvauksilla yliopiston ravintoloissa.

Aikataulutus ja tiedottaminen

Kun vertaistuutorit oli valittu, tuutorit sopivat kokoontumisajankohdat tuutoroitavien kanssa tai heidän lukujärjestyksensä avulla. Tuutorit varasivat itse tilat ja huolehtivat ajankohtien ja paikkojen tiedottamisesta. Tiedotuskanavana käytettiin suullista tiedottamista luento-
jen alussa, Hyeenan ilmoitustaulua, sähköpostia ja kehotusta kertoa kurssi-

kavereille tuutoroinnin järjestämisestä. Viime vuodesta alkaen Hyeena on tiedottanut vertaistutorointiaikatauluista myös verkkosivuillaan.

Vertaistutoroinnin arviointi

Vertaistutoroinnin onnistumista ja tarpeellisuutta selvitettiin kyselyn avulla kahtena eri vuotena. Vuonna 2002 kyselyn kohderyhminä olivat sekä vertaistutorit että tuutoroitavat ja vuonna 2003 ainoastaan tuutorit. Ympäristötieteen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat vastasivat kyselyihin, joissa kysyttiin FBO:n, KBO:n, MPR:n ja MP1:n vertaistutoroinnista. Fysiikan opiskelijat puolestaan täyttivät kyselyt, joissa selvitettiin JAN:n ja FP1:n vertaistutorointitoimintaa. Osa kyselyistä oli tarkoitus osoittaa myös ympäristöterveyden muuntokoulutusopiskelijoille, mutta kyselyn toteutuksen aikaan he olivat siirtyneet jo työjaksolle. Tuutorit vastasivat kyselyyn tuutoroimansa kurssin osalta.

Tuutoroitaville osoitettu kysely sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Vertaistutorien kyselylomake koostui pelkästään avokysymyksistä. Jokaisen kurssin kysely kohdennettiin kyseiselle kurssille sopivaksi, mutta kaikissa kyselyissä selvitettiin kuitenkin samoja asioita. Syyslukukauden 2003 tuutoreille tarkoitettu kyselylomake poikkesi hieman vuoden 2001–2002 kyselystä. Vuoden 2003 kyselylomakkeeseen oli lisätty kysymykset, jotka selvittivät aikaisempaa tuutorointikokemusta, tuutoroinnista tiedottamista ja yhteistyön toimivuutta ainelaitoksen kanssa. Lisäksi vuoden 2001–2002 lomakkeen kysymyksiä tuutoroinnin vaikutuksesta omiin opintoihin täsmennettiin erillisiksi kysymyksiksi opintoja haittaavia ja edistäviä seikkoja selvittäviksi kysymyksiksi. Kyselylomakkeet ovat saatavina kirjoittajilta.

Kyselylomakkeet annettiin opiskelijoiden täytettäväksi luentojen yhteydessä vuonna 2002. Opintojaksot valittiin niin, että mahdollisimman moni ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista osallistuisi niille. Saatuaan kyselylomakkeen opiskelijat täyttivät sen heti. Tuutoreille kysely jaettiin sähköpostitse ja vastaukset pyydettiin palauttamaan osoitettuun paikkaan noin viikon kuluessa. Osa vastasi kyselyyn kuitenkin sähköpostitse.

Vuonna 2003 tuutoreille tarkoitettu kysely toteutettiin kokonaisuudessaan sähköpostitse. Vastausaikaa annettiin noin kaksi viikkoa.

Tuutoroitavien vastaukset opintojaksosta Kemiaa biotietä opiskeleville (KBO)

Kemiaa biotieteitä opiskeleville -opintojakson tuutorointia koskevaan kyselyyn vastasivat luennolla olleet 22 ympäristötieteen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijaa. Ympäristötieteiden koulutusohjelman opiskelijoiden lisäksi KBO tuutorointitilaisuuksiin osallistui myös agrobiotekniikan, ympäristönsuojelutekniikan ja ympäristöterveyden opiskelijoita.

Kemian pohjatiedot ja osallistumisaktiivisuus vertaistuutorointiin

Vastanneista ympäristötieteen opiskelijoista (n=22) yhdeksän oli opiskellut lukiossa korkeintaan kaksi ja 13 opiskelijaa enemmän kuin kaksi kemian kurssia (Taulukko 1). Kaksi henkilöä oli lisäksi suorittanut muita kemian opintoja.

Hyeena ry:n järjestämään KBO:n vertaistuutorointiin otti osaa kerrallaan 6–32 opiskelijaa ohjauskerrasta riippuen. Kyselyyn vastanneista opiskelijoista tuutorointiin osallistui 17 opiskelijaa, joista kahdeksan henkilöä oli opiskellut korkeintaan kaksi lukion kemian kurssia.

Vastanneista viisi opiskelijaa ei ollut osallistunut tuutorointiin. Yksi opiskelija kertoi, ettei osallistunut tuutorointiin, koska oli saanut korvattua opintojakson AMK-opinnoilla, kaksi ei kokenut tarvitsevänsä ja kaksi kävi kemian laitoksen järjestämässä tuutoroinnissa eikä kokenut tarvitsevänsä vertaistuutorointia.

TAULUKKO 1. Vastaajien pohjatiedot kemiasta ja osallistumisaktiivisuus vertaistuutorointiin

Pohjatiedot kemiasta	Osallistuminen vertaistuutorointiin	
	Osallistui	Ei osallistunut
1-2 lukion kemian kurssia	8	1
Enemmän kuin 2 lukion kemian kurssia	8	3
Lukion kurssien lisäksi muita kemian opintoja	1	1
Yhteensä (n=22)	17	5

Vertaistutorointiin osallistuneista (n=17) 14 tuutoroitavaa osallistui tapaamisiin satunnaisesti ja kolme lähes joka kerta. Opiskelijoilta myös kysyttiin, miksi he olivat käyneet tuutoroinnissa vain satunnaisesti tai lopettaneet tuutoroinnin kesken. Yleisimmät syyt tähän kysymykseen olivat, etteivät tuutorointiajat sopineet omaan aikatauluun tai että opiskelijat kävivät tuutoroinnissa tarpeen mukaan vain silloin, kun oli vaikeita laskuja. Yksi opiskelija vastasi, että hän turvautui tuutorointiin vain vaikeiden laskujen kohdalla ja toisaalta hän ei tarvinnut tuutorointia. Yhden vastaajan mielestä tuutorointi ei ollut mielekästä. Hän oli osallistunut tuutorointiin vain kerran, koska hän ei ollut mahtunut istumaan ja aika oli loppunut kesken. Lisäksi hän oli kokenut tuutoroinnin hyvin sekavaksi ja hänelle jäi tyhjempi olo kuin ennen tuutorointia.

Kemian laitoksen järjestämään KBO-tutorointiin osallistui vastaajista 12 opiskelijaa. Näistä opiskelijoista kaksi ei osallistunut Hyeena ry:n organisoimaan vertaistutorointiin. Yksi vastaaja laitoksen järjestämästä vertaistutoroinnista pois jättäytyneistä opiskelijoista ilmoitti, ettei osallistunut, koska oli saanut korvattua kurssin AMK-opinnoilla, kaksi ei tiennyt tuutoroinnista, kaksi opiskelijaa ei kokenut tarvitsevänsä tuutorointia, yksi katsoi pohjatietojensa olevan kunnossa ja yksi koki Hyeena ry:n järjestämän tuutoroinnin riittäväksi.

Tuutorointiopetus

Vertaistutorointiin osallistuneista 11 oli sitä mieltä, että tuutoroinnin järjestämiseksi oli varattu riittävästi aikaa ja 6 opiskelijan mielestä aikaa oli lähes riittävästi tai niukasti. Opiskelijoista 11 oli sitä mieltä, että tuutorit olivat päteviä ja he osasivat selittää tehtävät selvästi. Yhden opiskelijan mielestä tuutorit olivat lähes täydellisiä tuutoreita. Osa opiskelijoista piti tuutoreiden omaa sisällöllistä osaamista riittävänä, mutta pedagogiset taidot eivät aina olleet riittäviä. Eräs opiskelija korosti vastauksessaan sitä, että tuutorin taidot selittää asioita eivät yksistään ratkaise oppimista, vaan myös tuutoroitavien tulee yrittää aktiivisesti oppia ja ymmärtää asiat.

Motivoituneisuus

Suurin osa ympäristötieteen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista suoritti KBO:n, koska se oli pakollinen kurssi. Useat opiskelijat olivat kuitenkin kiinnostuneet kemiasta ja aikoivat mahdollisesti suorittaa kemiasta lisäopintoja (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Ympäristötieteen opiskelijoiden motivoituneisuus opiskella kemiaa

Motivoituneisuus opiskella kemiaa	Vastauksia
Suoritan KBO:n, koska se on pakollinen kurssi	11
Olen kiinnostunut kemiasta / aion suorittaa kemiasta lisäkursseja	9
En ole kiinnostunut kemiasta	0
En osaa sanoa	3
Vastauksia yhteensä	23
Vastaajia yhteensä	22

Syy osallistumiseen ja koettu hyöty

Kyselyssä selvitettiin opiskelijoiden syitä osallistua vertaistuutorointiin. Vastaajat saivat ilmoittaa useita eri syitä. Useimmiten opiskelijat osallistuivat tuutorointiin, koska he eivät osanneet tehdä kaikkia tehtäviä itse. Vain harva osallistui tuutorointiopetukseen pelkästään tarkastaakseen tulokset tai koska ei osannut laskea laskuja lainkaan itse. Taulukkoon 3 on koottu vastauksissa ilmenneet syyt. Yhden lomakkeen vastaus hylättiin tämän kysymyksen kohdalta epäselvyyden takia.

TAULUKKO 3. Ympäristötieteen opiskelijoiden syitä osallistua tuutorointiin

Syy vertaistuutorointiin osallistumiseen	Vastauksia
Pelkästään laskujen tulosten tarkastamiseksi	1
En osannut laskea kaikkia laskuja itse	11
En osannut laskea tarvittavaa %-määrää laskuista ilman tuutorointia	2
En osannut laskea laskuja lainkaan itse	1
Tuutorit osasivat selittää laskut hyvin	6
Tuutorointi selvensi asioita, jotka olivat jääneet epäselviksi luennoilla	5
Tuutorointi auttoi kertaamaan aikaisemmin opetettuja kemian perusasioita	4
Olen kiinnostunut kemiasta ja halusin tukea opiskeluuni	2
Vastauksia yhteensä	32
Vastaajia yhteensä	16

Vertaistuutorointiin osallistuneista opiskelijoista (n=17) yhdeksän koki saavansa vertaistuutoroinnista jonkin verran hyötyä KBO-kurssin suorittamisessa ja neljä vastaajaa oli sitä mieltä, että vertaistuutoroinnista oli melko paljon hyötyä. Kaksi vastaajaa koki, että vertaistuutoroinnista oli apua paljon ja kahden vastaajan mielestä tuutorointi ei hyödyttänyt lainkaan.

Tiedotuksen riittävyys

Tiedottamista tuutoroinnista piti riittävänä 13 opiskelijaa ja kahden opiskelijan mielestä se oli riittämätöntä. Kahden vastaajan mielestä tiedotusta ei aina ollut riittävästi, sillä oli jaksoja, jolloin tieto ei kulkenut. Yksi vastaaja ilmoitti, että luennoilla olisi saanut olla

enemmän informaatiota, jotta jokainen tuutorointia tarvitseva olisi tullut tietoiseksi, että siihen kannattaa osallistua. Aikatauluista ja järjestelyistä hänenkin mielestä tiedotettiin riittävästi.

Vertaistuutoroinnin kehittäminen ja jatkuvuus

Kyselyyn vastanneista opiskelijoista yksikään vastaajista ei ollut kiinnostunut toimimaan vertaistuutorina tulevana syksynä. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden oli vaikea antaa rakentavaa palautetta, mikä kävi ilmi kysyttäessä toiveita tai ideoita tuutoroinnin kehittämiseksi. Vain yksi vastaaja vastasi ja toivoi lisää aikaa ja paremmat tuutorit.

Tuutoroitavien vastaukset opintojaksosta Fysiikkaa biotieteiden opiskelijoille

Fysiikkaa biotieteitä opiskeleville -opintojakson vertaistuutorointia koskevaan kyselyyn vastasi kaikkiaan 21 henkilöä, joista 20 ilmoitti olevansa ympäristötieteen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoita. Yksi opiskelija ei ilmoittanut koulutusohjelmaansa eikä vuosikurssiaan, mutta koska kysely jaettiin sellaisen kurssin luennolla, jossa oli vain ympäristötieteen opiskelijoita, kaikkien vastaajien voidaan varmuudella olettaa olevan ympäristötieteen opiskelijoita.

Fysiikan pohjatiedot ja osallistumisaktiivisuus vertaistuutorointiin

Ympäristötieteen opiskelijoista seitsemän (n=21) oli opiskellut lukiossa yhden, viisi opiskelijaa kahdesta neljään ja yhdeksän opiskelijaa enemmän kuin neljä fysiikan kursseja. Yksi henkilö oli lisäksi suorittanut ammattikorkeakouluopintoja neljän opintoviikon verran. Vastaajista yhdeksän opiskelijaa osallistui Hyeena ry:n vertaistuutorointiin (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Vastaajien pohjatiedot fysiikasta ja osallistumisaktiivisuus vertaistuutorointiin

Pohjatiedot fysiikasta	Osallistuminen vertaistuutorointiin	
	Osallistui	Ei osallistunut
1 lukion fysiikan kurssi	3	4
2–4 lukion fysiikan kursseja	3	2
Enemmän kuin 4 fysiikan kursseja	3	6
Yhteensä (n=21)	9	12

Opiskelijoista, jotka eivät osallistuneet vertaistutorointiin, yksi ilmoitti syyksi, että oli saanut korvattua kurssin AMK-opinnoilla, viisi opiskelijaa ei kokenut tarvitsevana, kolme ei tarvinnut tai viitsinyt, yksi ei osallistunut, koska tiedotus oli epäselvää ja yksi ei kokenut sitä tarvitsevana, koska hän pohti laskuharjoituksia kavereiden kanssa. Yksi vastaaja ei kertonut syytä osallistumattomuuteensa.

Tuutoroitavista kolme osallistui vertaistutorointitapaamisiin lähes joka kerta ja viisi satunnaisesti. Kun opiskelijoilta kysyttiin, miksi he olivat käyneet tuutoroinnissa vain satunnaisesti tai lopettaneet tuutoroinnin kesken, he ilmoittivat yleisimmiksi syiksi, etteivät tuutorointiajat sopineet omaan aikatauluun tai että opiskelijat kävivät tuutoroinnissa vain silloin, kun oli vaikeita laskuja. Yksi opiskelija vastasi, että hän ei tarvinnut tuutorointia. Yhden vastaajan mukaan ajat eivät sopineet, tiedotus oli riittämätön ja syksyllä oli paljon muuta tekemistä.

Tuutorointiopetus

Vastaajista kuusi oli sitä mieltä, että tuutoroinnin järjestämiseksi oli varattu riittävästi aikaa. Kolmen opiskelijan mielestä aikaa ei ollut riittävästi.

Neljän opiskelijan mielestä tuutorit olivat päteviä ja osasivat selittää laskut selvästi. Tuutoreita pidettiin kärsivällisinä ja auttamishaluisina. Eräs opiskelija tosin oli osallistunut tuutorointiin vain kerran ja kokenut tuutorin vähemmän päteväksi.

Motivoituneisuus

Taulukosta 5 käy ilmi kuinka innokkaita vastaajat olivat opiskelemaan fysiikkaa. Suurin osa eli 14 ympäristötieteen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijaa suoritti FBO:n, koska se oli pakollinen kurssi. Vain kolme opiskelijaa ilmoitti olevansa kiinnostunut fysiikan opinnoista.

TAULUKKO 5. Ympäristötieteen opiskelijoiden motivoituneisuus opiskella fysiikkaa

Motivoituneisuus opiskella fysiikkaa	Opiskelijaa
Suoritan FBO:n, koska se on pakollinen kurssi	14
Olen kiinnostunut fysiikasta / aion suorittaa fysiikasta lisäkursseja	3
En ole kiinnostunut fysiikasta	3
En osaa sanoa	1
Yhteensä (n = 21)	21

Useimmiten opiskelijat osallistuivat tuutorointiin, koska he eivät osanneet laskea kaikkia laskuja itse. Vain harva osallistui tuutorointiopetukseen pelkästään tarkastaakseen tulokset tai koska tuutorointi auttoi myös kertaamaan aikaisemmin opetettuja fysiikan perusasioita. Taulukosta 6 käy ilmi opiskelijoiden esittämät syyt ottaa osaa tuutorointiin. Vastaaja saattoi osallistua tuutorointiin useamman syyn vuoksi.

TAULUKKO 6. Opiskelijoiden syitä ottaa osaa vertaistuutorointiin

Syy vertaistuutorointiin osallistumiseen	Vastauksia
Pelkästään laskujen tulosten tarkastamiseksi	1
En osannut laskea kaikkia laskuja itse	5
En osannut laskea tarvittavaa %-määrää laskuista ilman tuutorointia	2
En osannut laskea laskuja lainkaan itse	2
Tuutorit osasivat selittää laskut hyvin	4
Tuutorointi selvensi asioita, jotka olivat jääneet epäselviksi luennoilla	4
Tuutorointi auttoi kertaamaan aikaisemmin opetettuja fysiikan perusasioita	1
Olen kiinnostunut fysiikasta ja halusin tukea opiskeluuni	0
Vastauksia yhteensä	19
Vastaajia yhteensä	9

Opiskelijoista kolme koki saavansa vertaistuutoroinnista melko paljon hyötyä FBO-kurssin suorittamisessa. Kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että vertaistuutoroinnista oli paljon apua ja kahden vastaajan mielestä tuutoroinnista oli hyötyä jonkin verran koko kurssin suorittamisessa. Yksi vastaaja koki, että vertaistuutoroinnista ei ollut lainkaan hyötyä.

Tiedotuksen riittävyys

Opiskelijoista 12 oli sitä mieltä, että tiedotus tuutoroinnin järjestämisestä oli riittävää. Kaksi opiskelijaa koki, että tiedotusta ei ollut riittävästi ja toinen heistä ei ollut osallistunutkaan tuutorointiin. Yhden mielestä tiedotus tuli yleensä myöhään.

Kiinnostuneisuus toimia vertaistuutorina

Kun kysyttiin vastaajien innokkuutta toimia vertaistuutorina syksyllä 2002, 20 opiskelijaa vastasi, että he eivät olleet kiinnostuneita. Yksi opiskelija jätti vastaamatta kysymyksen.

Toiveet tuutoroinnin kehittämiseksi

Vastauksissa esiintyi vain yksi toive tuutoroinnin kehittämiseksi ja tässä vastauksessa haluttiin biokemiasta järjestettävän myös vertaistuutorointia.

Tuutoroitavien vastaukset opintojaksosta Matematiikan propedeuttinen kurssi (MPR)

Matematiikan propedeuttisen opintojakson tuutorointi järjestettiin lähinnä ympäristötieteiden opiskelijoille. Vuoden 2002 vertaistuutorointia koskevaan kyselyyn vastasi kaikkiaan 22 ympäristötieteen ensimmäisen vuosikurssin henkilöä.

Matematiikan pohjatiedot ja osallistumisaktiivisuus vertaistuutorointiin

Vastanneista (n=22) opiskelijoista 18 oli opiskellut lukiossa pitkän ja neljä lyhyen matematiikan. Kaksi henkilöä oli lisäksi suorittanut ammattikorkeakoulussa matematiikan opintoja ja yksi henkilö muutaman pitkän matematiikan kurssin sekä pari liiketalouden matematiikan kurssia.

MPR:n tuutorointiin osallistui nollasta kahteentoista henkilöä ohjauskerrasta riippuen. Tuutorointiin otti osaa ympäristötieteen, agrobiotekniikan ja soveltavan biotekniikan opiskelijoita. Ympäristötieteen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista kaksi ilmoitti osallistuneensa vertaistuutorointiin ja 20 ilmoitti, ettei ollut osallistunut tuutorointiin.

Suurin osa vastaajista ilmoitti, etteivät he osallistuneet tuutorointiin, koska he eivät kokeneet tarvitsevänsä sitä. Kaksi opiskelijaa suoritti kurssin alkutentillä ja yksi opiskelija ei ollut vielä suorittanut kurssia. Neljällä opiskelijalla ei ollut tietoa tuutoroinnista tai se ei sopinut omaan aikatauluun. Taulukosta 7 käy ilmi vastaajien matematiikan pohjatiedot sekä osallistumisaktiivisuus vertaistuutorointiin.

TAULUKKO 7. Vastaajien pohjatiedot matematiikasta ja osallistumisaktiivisuus vertaistuutorointiin

Pohjatiedot matematiikasta	Osallistuminen vertaistuutorointiin	
	Osallistui	Ei osallistunut
Lukion lyhyt matematiikka	1	3
Lukion pitkä matematiikka	1	17
Yhteensä (n=22)	2	20

Molemmat tuutorointiin osallistuneista ympäristötieteen opiskelijoista ottivat osaa tuutorointiin satunnaisesti. Toinen heistä osallistui tuutorointiin satunnaisesti, koska tuutorointiajat eivät sopineet hänen aikatauluunsa ja hän kävi tuutoroinnissa vain silloin, kun

oli vaikeita laskuja. Myös toinen opiskelija selitti syyksi tuutorointiajankohtien sopimattomuuden.

Tuutorointiopetus

Molempien tuutorointiin osallistuneiden opiskelijoiden mielestä tuutoroinnin järjestämiseksi oli varattu riittävästi aikaa. Opiskelijoiden mielestä tuutorit olivat päteviä ja osasivat yleensä auttaa laskujen ratkaisemisessa. Toisinaan laskuja oli hänen mukaansa vaikea ymmärtää ja myös tuutoreilla oli vaikeuksia tietää, miten tehtävät parhaiten ratkaistaan.

Motivoituneisuus

Taulukkoon 8 on koottu tiedot, kuinka motivoituneita vastaajat olivat opiskelemaan matematiikkaa. Useimmat ympäristötieteen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista suorittivat MPR:n, koska se oli pakollinen kurssi. Kaksi opiskelijaa vastasi, että he suorittavat MPR:n, koska se oli pakollinen kurssi, mutta he eivät olleet kiinnostuneita matematiikasta.

TAULUKKO 8. Ympäristötieteen opiskelijoiden motivoituneisuus opiskella matematiikkaa

Motivoituneisuus opiskella matematiikkaa	Vastauksia
Suoritan MPR:n, koska se on pakollinen kurssi	13
Olen kiinnostunut matematiikasta	2
En ole kiinnostunut matematiikasta	3
En osaa sanoa	4
Vastauksia yhteensä	22
Vastaaajia yhteensä	20

Molemmat opiskelijat osallistuivat tuutorointiin, koska he eivät osanneet laskea kaikkia laskuja itse. Molemmat opiskelijoista kokivat saavansa tuutorinnista jonkin verran hyötyä MPR-kurssin suorittamisessa.

Tiedotuksen riittävyys

Kahdeksan opiskelijaa oli sitä mieltä, että tuutoroinnin järjestämisestä oli tiedotettu riittävästi. Kahden opiskelijan mielestä tiedotusta olisi kuitenkin pitänyt olla enemmän.

Yksi opiskelija ilmoitti, että tiedotus ei ollut oikein riittävää. Hänen mukaansa aikatauluista ei saanut paljoa tietoa, jos ei ollut aikaisemmissa tuutorointikokouksissa.

Kiinnostuneisuus toimia vertaistuutorina

Kukaan opiskelijoista ei ollut kiinnostunut toimimaan vertaistuutorina syksyllä 2002. Kolme vastaajaa ei vastannut kysymykseen.

Tuutoroitavien vastaukset opintojaksosta Johdatus analyysiin (JAN)

Johdatus analyysiin -opintojakson vertaistuutorointia koskevaan kyselyyn vastasi seitsemän fysiikan opiskelijaa, joista viisi opiskeli ensimmäisellä, yksi toisella ja yksi kolmannella vuosikurssilla.

Matematiikan pohjatiedot ja osallistumisaktiivisuus vertaistuutorointiin

Kaikki kyselyyn osallistuneet olivat suorittaneet lukiossa pitkän matematiikan. Vastaa- jista kukaan ei ollut osallistunut Hyeena ry:n järjestämään tuutorointiin. Yksi vastaaja ei osallistunut vertaistuutorointiin, koska ei kokenut tarvitsevänsä sitä, yksi ei tiennyt tuutoroinnista, yksi ei osallistunut, koska ainelaitoksen puolesta oli järjestetty tuutorointi- opetusta ja yksi suoritti kurssin keväällä, jolloin tuutorointia ei järjestetty. Kolme vas- taajaa ei kertonut syytä osallistumattomuuteensa.

Motivoituneisuus

Taulukosta 9 käy ilmi, kuinka innokkaita vastaajat olivat matematiikan opiskelusta. Vastanneista neljä oli kiinnostunut matematiikasta.

Taulukko 9. Fysiikan opiskelijoiden motivoituneisuus opiskella matematiikkaa

Motivoituneisuus opiskella matematiikkaa	Opiskelijaa
Suoritan JAN-kurssin, koska se on pakollinen kurssi	1
Olen kiinnostunut matematiikasta	4
En ole kiinnostunut matematiikasta	0
En osaa sanoa	2
Yhteensä	7

Tiedotuksen riittävyys

Kolme opiskelijaa oli sitä mieltä, että tiedotus vertaistutoroinnin järjestämisestä oli riittävää ja kaksi koki, että tiedotusta ei ollut riittävästi. Yksi opiskelija kuuli tutoroinnista ensimmäisen kerran vasta kyselyn yhteydessä.

Kiinnostuneisuus toimia vertaistutorina

Yksikään kyselyyn vastanneista fysiikan opiskelijoista ei ollut kiinnostunut toimimaan tutorina tulevana syksynä.

Tuutoroitavien vastaukset opintojaksosta Fysiikan perusteet 1 (FP 1)

Fysiikan perusteet 1 -kurssin vertaistutorointia koskevaan kyselyyn vastasi kuusi fysiikan opiskelijaa, joista viisi opiskeli ensimmäisellä ja yksi toisella vuosikurssilla.

Fysiikan pohjatiedot ja osallistumisaktiivisuus vertaistutorointiin

Kaikki kyselyyn osallistuneet olivat suorittaneet lukiossa enemmän kuin neljä fysiikan kurssia. Vastaajista kukaan ei ollut osallistunut Hyeena ry:n järjestämään vertaistutorointiin. Kaksi opiskelijaa ei osallistunut vertaistutorointiin, koska ei kokenut tarvitsevänsä sitä ja yksi ei tiennyt tutoroinnista. Kolme vastaajaa ei kertonut syytä osallistumattomuuteensa.

Vertaistutoroinnista tiedottaminen

Vastanneista kaksi oli sitä mieltä, että tiedotus oli riittävää ja kolme opiskelijaa koki, että tiedotusta ei ollut riittävästi. Yksi ei tiennyt tutoritoiminnasta.

Kiinnostuneisuus toimia vertaistutorina

Kyselyyn vastanneista viisi ilmoitti, ettei ollut kiinnostunut toimimaan vertaistutorina tulevana syksynä. Yksi opiskelija ei vastannut kysymykseen.

Vertaistutorien kokemukset tuutorinnista

KBO:n tuutoreiden vastaukset

Syksyllä 2001 KBO:n tuutoreina toimi kaksi opiskelijaa. He pitivät yhteensä kahdeksan noin kahden tunnin mittaista tuutorointitilaisuutta. Syksyllä 2003 vertaistutorina toimi niin ikään kaksi opiskelijaa ja he pitivät yhteensä kuusi tilaisuutta. Kummallakaan heistä ei ollut aiempaa tuutorointikokemusta. Vuonna 2002 toteutetun tuutoroinnin osalta ei tehty kirjallista kyselyä.

Motiivit toimia vertaistutorina

Kysyttäessä, mikä innosti ryhtymään vertaistutoriksi, kaksi tuutoria näki merkittävimmäksi hyödyksi mahdollisuuden kerrata kemian perusopintoja. Yksi tuutori oli suorittanut kasvatustieteen approbaturin ja halusi toimia opettajana. Yksi oli lähtenyt toimintaan mukaan, koska kaveri oli pyytänyt. Kaikki tuutorit olivat kokeneet tuutoroinnin myönteisenä ja olivat halukkaita jatkamaan tuutoreina.

Ryhmäkokoon ja aikataulu

Tuutorit pitivät sopivana ryhmäkokona 10–15 opiskelijaa, jos tuutoreita on kaksi. Toisen tuutoriparin mielestä sopiva ryhmäkokoon on noin viisi henkilöä yhtä tuutoria kohden. KBO:n ollessa pakollinen usealle koulutusohjelmalle tuutoritilaan tulevien opiskelijoiden määrä oli enimmillään 32, mikä on ryhmätyöskentelyn ohjaukseen kyseisessä tilassa liian suuri määrä.

Ensimmäisen vuosikurssin kiivaan opintotahdin ja laboratoriotyövoittoisten opintojaksojen vuoksi tuutoreiden oli vaikea sovittaa ohjausajat tuutoroitavien ja omien opintojensa aikatauluun. Aikataulun sovittamista vaikeuttaa vielä se, että tuutoroitavia on useammalta koulutusohjelmalta.

Tuutorinnista tiedottaminen

Tuutorit ilmoittivat tuutoroinnin ajankohdista ja tapaamispaikoista Hyeena ry:n sähköpostilistalla ja Hyeena ry:n ilmoitustaululla. Tuutorointiaikataulu on myös tuutorointi-

lan oven pielessä olevalla ilmoitustaululla, mistä opiskelijat voivat tarvittaessa tarkistaa aikataulun.

Laitosyhteistyö

Vuoden 2001 tuutorit kokivat, että laitosyhteistyössä oli esiintynyt ongelmia, sillä laskuihin ei saatu ratkaisuja, vaikka toisen tuutorin mukaan niin oli luvattu. Osa ratkaisumalleista löytyi kuitenkin Internetistä. Vuoden 2003 tuutorit eivät olleet yhteydessä kemian laitokseen, vaan he olivat ratkaisseet tehtäviä yhdessä. He olivat saaneet laskuharjoitustehtävät samaan aikaan kuin tuutoroitavat opiskelijat. He olisivat toivoneet saavansa tehtävät hieman aiemmin, jolloin aikaa tehtävien ratkaisuun olisi jäänyt enemmän. Kaikki opintojakson tehtävät voisi toimittaa tuutoreille samalla kertaa. Tuutoreiden epävarmuuden poistamiseksi oikeiden ratkaisujen saaminen ainelaitokselta olisi edesauttanut tuutoreiden toimintaa. Toisinaan tuutori kertoi sanoneensa, ettei ole varma siitä, mikä on oikea tapa laskea tietty tehtävä.

Omat opinnot ja tuutorointi

Tuutoreilta kysyttiin, olivatko he kokeneet tuutoroinnin raskaaksi tai vaikeaksi. Tuutorit eivät kokeneet tuutorointia raskaaksi tai vaikeaksi. Toiminnan ei myöskään katsottu häiritsevän omien opintojen edistymistä. Itse tehtävien ratkaiseminen sujui yleensä ongelmitta, mutta tausta-asioiden miettiminen helposti selitettävään muotoon vaatii aikaa ja kokemuksen kartuttamista etenkin, jos omien opintojen kursseilla oli aikatauluun sidottuja tehtäviä. Yhdellä tuutorilla oli vaikeuksia osallistua omaan opetukseen ja siltä osin hän katsoi tuutoroinnin häirinneen opiskelua. Yksi tuutori piti tärkeänä tukena sitä, että sai tuutoroida parin kanssa ja tarvittaessa varmistaa ymmärtäneensä asian oikein.

Tuutorit pitivät tuutorina toimimista hyödyllisenä itselleen, koska samalla tuli kerrattua kemian perusasiat. Tämän katsottiin tuovan varmuutta kemian perusasioiden hallintaan.

Tuutoreilta myös tiedusteltiin, olivatko he joutuneet opettamaan muutakin kuin pelkästään laskuharjoituksiin liittyviä asioita. Vastausten perusteella tuutorit olivat opettaneet laskuharjoitusten teoriaan liittyviä perusasioita, ellei tehtäviä muutoin ymmärretty.

Tuutorit pitivät opintoviikkoperusteista korvausta riittävänä yhdessä ateriakorvausten kanssa.

FBO:n tuutoreiden vastaukset

Fysiikkaa biotieteitä opiskeleville -opintojakson vertaistuutoreina toimi vuonna 2001 kolme opiskelijaa ja vuonna 2003 yksi opiskelija. Molempina kyselyn kohteena olevina lukukausina tuutorointia järjestettiin kymmenen kertaa.

Motiivit toimia vertaistuutorina

FBO:n tuutoreilla oli erilaisia motiiveja toimia tuutoreina: yksi tuutori ilmoitti motiivikseen oppimisessa auttamisen halun, toinen korosti motiivikseen ainejärjestön hyväksi toimimisen ja myös tuutoroinnista saatavat ateriakorvaukset edistivät myönteistä päätöstä toimia tuutorina. Kolmannella tuutorilla oli edelliseltä vuodelta hyviä kokemuksia tuutoroinnista ja hän halusi myös jatkaa omia fysiikan perusopintoja. Vuoden 2003 yksin tuutorina toimineen opiskelijan tavoitteena oli fysiikan opettajan ura ja lisäksi hän piti laskujen neuvomisesta oman osaamisensa puitteissa. Lisäksi häntä innosti uusien ihmisten kanssa keskustelu ja mielipiteiden kysyminen, mikä hänen mukaansa antaa laajempaa näkökulmaa erilaisiin ongelmatilanteisiin ja asioiden havainnoimiseen.

Puolet tuutoreista oli kiinnostuneita tuutoroinnin jatkamisesta ja muut olivat epävarmoja jatkamishalukkuudestaan.

Ryhmäkoko ja aikataulu

FBO tuutoroinnissa kävi huomattavasti vähemmän opiskelijoita kuin KBO tuutoroinnissa, minkä vuoksi he eivät pitäneet ryhmiä liian suurina. Yhden tuutorin mielestä kerralla olisi voinut olla suurempikin ryhmä. He ehdottivat sopivaksi ryhmäkooksi 10–15 henkeä.

FBO:n tuutorit pitivät tuutoroinnin aikataulutusta helpompana kuin KBO:n tuutorit. Yhtenä syynä tähän oli se, että tuutoreita oli useita ja omien opintojen päällekkäisyys oli helpommin vältettävissä. Vuoden 2003 tuutori oli priorisoinut tuutorointitehtävän ja ottanut suoritettavaksi vain yhden opintojakson, jolloin hänellä ei ollut aikataluttamisongelmia. Joillakin ohjauskerroilla aika ei riittänyt, jos ensimmäisten tehtävien ratkaisuja pohdittiin perusteellisesti.

Tuutoroinnista tiedottaminen

Tuutorit ilmoittivat tuutoroinnin ajankohdista ja tapaamispaikoista sekä Hyeena ry:n sähköpostilistalla että ilmoitustaululla. Lisäksi vuoden 2003 tuutori oli pyytännyt lasku-harjoitusten pitäjää kertomaan laskuharjoitusten alussa, että opiskelijoille on tarjolla vertaistuutorointia.

Laitosyhteistyö

Kahden tuutorin mielestä yhteistyössä fysiikan laitoksen kanssa ei esiintynyt ongelmia, koska he eivät pyytäneet ratkaisuja, joita ei kuulemma toisen tuutorin mukaan olisi edes saanut. Kolmannen tuutorin mukaan ratkaisut ensin luvattiin laitokselta, mutta lopulta he saivat pelkät vastaukset. Tosin edellisenä lukuvuonna (2000) oli hänen mukaansa vielä huonompi tilanne, kun tuutorit eivät saaneet mitään ratkaisuja.

Vuoden 2003 tuutori oli yhteydessä FBO-kurssin vastuuhenkilön kanssa sähköpostilla ja tapasi häntä myös henkilökohtaisesti. Yhteistyö painottui lähinnä vertaistuutoroinnista tiedottamiseen liittyviin ongelmiin. Lisäksi kerran hän pyysi yhden laskuharjoituksen ongelmatilanteeseen neuvoja. Tuutorin ja laitoksen välisessä yhteistyössä ei esiintynyt ongelmia.

Kokemukset tuutoroinnista ja omat opinnot

Tuutorointia ei koettu erityisen vaikeaksi. Vaikeimpana pidettiin suuren ryhmän opettamista liian lyhyessä ajassa. Tuutoroinnin edut tai haitat koettiin yksilöllisesti. Yhden tuutorin mielestä tuutorointi ei edistänyt eikä haitannut hänen omia opintojaan ja toisen mielestä tuutoroinnilla ei ollut ainakaan negatiivisia vaikutuksia hänen opintoihinsa. Kolmas tuutori koki tuutoroinnin haittaavan hieman omia opintoja, koska se vei aikaa, mutta hänkin katsoi, että toisten ohjaamisen vuoksi asioiden kertaus myös edisti omia opintoja.

Vuoden 2003 tuutorin mielestä tuutorointi oli mukavaa, laskutehtävien ratkaiseminen oli hänelle helppoa ja tehtävien selittäminen sujui hyvin. Hän oli opettanut myös laskuharjoitusaiheiden ulkopuolisia aiheita ja kertonut, että niistä tiedoista on hyötyä muissa fysiikan opinnoissa. Lisäksi hän sai positiivista palautetta tuutoroitavilta. Tuutori ei myöskään kokenut, että tuutorointi olisi erityisesti haitannut hänen omia opintojaan. Sen sijaan tuutorointi vahvisti hänen haluaan työskennellä opettajana.

Tuutorit joutuivat yleensä kertaamaan tai opettamaan laskuharjoitusten ulkopuolisiakin perusasioita. Muun muassa lukion fysiikkaa ja Maolin käyttöä piti opettaa ennen kuin varsinaisia laskuharjoitustehtäviä voitiin ratkaista.

Tuutoreiden mielestä saatu korvaus tuutorina toimimisesta oli riittävä. Yksi tuutori oli kuitenkin sitä mieltä, että joutui tekemään aika paljon töitä korvaukseen nähden.

MPR:n tuutoreiden vastaukset

MPR:n vertaistuutoreina toimi kaksi henkilöä syksyllä 2001. He pitivät yhteensä kahdeksan tuutorointiopetustapahtumaa.

Motiivit toimia tuutorina

Toinen tuutoreista koki, että tuutoroinnin avulla matematiikan perusasiat tulisi kerrattua ja myös ateriakorvaukset innostivat. Toisen motiiveina ja innostajina olivat vahva tunne asioiden hallinnasta ja auttamisen halu sekä tuutoroinnista saatavat opintoviikot ja aterikorvaukset. Lisäksi hän koki ymmärtävänsä asiat vieläkin paremmin, kun opettaa ne muille. Toinen tuutoreista oli valmis jatkamaan vertaistuutorina myös jatkossa, mutta toinen tuutori epäili, ettei hän olisi enää myöhemmin valmis toimimaan tuutorina.

Ryhmäkoko ja aikataulu

Toisen tuutorin mielestä tuutoriryhmän koko oli yleensä sopiva. Toinen tuutori kuvasi, että tuutoroinnin ensimmäisissä kokoontumisissa on aina enemmän tuutoroitavia, mutta ryhmän koko pienenee nopeasti ja pysyy sitten samana loppuun asti. Matematiikan tuutorit pitivät viidestä kahdeksaan henkilön ryhmiä sopivan kokoisina. Jos ryhmät ovat suurempia, tulisi olla useampia tuutoreita. Suurissa ryhmissä ei ehdi antaa henkilökohtaista apua neuvontaa tarvitseville, joita on kuitenkin aina ryhmässä mukana.

Tuutoreiden mielestä vaikeimmin ratkaistavat aikatauluongelmat johtuivat siitä, että tuutorointiajat tuli sovittaa usean koulutusohjelman aikataulun mukaan. Aikataulutuksessa omien opintojen suhteen oli vähemmän ongelmia.

Laitosyhteistyö

Toisen tuutorin kokemuksen mukaan laitosyhteistyössä esiintyi hieman ongelmia, sillä MPR-kurssin johtaja oli sanonut, että kaikki tehtävät tulevat kirjasta ja tuutorit saavat vastaukset sieltä, mutta asia ei kuitenkaan ollut näin. Muutoin suhtautuminen oli kuitenkin positiivista. Toinen tuutori kertoi, että he saivat tehtävät laitokselta yleensä vasta päivää ennen tuutorikokoukseen. Ratkaisumalleja ei heille annettu, mutta tuutori koki, ettei niitä olisi juuri tarvittukaan.

Omat opinnot ja tuutorointi

Toinen tuutoreista ei ollut kokenut tuutorointia vaikeaksi tai raskaaksi. Toisen tuutorin mielestä vertaistuutorointia vaikeutti oikeiden vastausten puuttuminen, jolloin ei voinut olla varma, että neuvoi laskujen ratkaisutavan oikein. Molemmat tuutorit pitivät tuutorina toimimista hyödyllisenä omille opinnoilleen, koska matematiikan perusasiat tuli samalla kerrattua. Lisäksi toinen heistä koki, että oma tietämys syveni paljon.

Tuutoreiden mielestä muita vertaistuutoroinnissa esiintyviä ongelmia olivat kaikille sopivien yhteisten aikojen löytäminen sekä se, ettei tiennyt, minkälaisia menetelmiä tuutoroitavat osasivat ja mitä heille oli luennoilla opetettu. Tuutoreille ei tullut mieleen, että he olisivat voineet opettaa muita kuin pelkästään laskuharjoituksiin liittyviä asioita. Molempien mielestä tämä olisi kuitenkin ollut mahdollista. Tuutoroinnista saatavaa korvausta pidettiin riittävänä ja opintoviikkomäärä vastasi hyvin todellisuutta. Suurempi määrä ateriakorvauksia voisi houkutella enemmän kiinnostuneita tuutoreita.

JAN:n tuutoreiden vastaukset

JAN-kurssin vertaistuutoreina toimi kaksi henkilöä syksyllä 2001. He pitivät yhteensä noin kymmenen ohjaustilaisuutta.

Motiivit toimia tuutoreina

Molemmat ryhtyivät tuutoreiksi, koska ei ollut muita halukkaita tähän tehtävään. Lisäksi toista tuutoria innosti JAN-kurssin asioiden kertaus. Molemmat ilmaisivat, etteivät jatkossa ole halukkaita toimimaan tuutoreina.

Ryhmäkoko ja aikataulutus

Tuutoreiden mielestä nykyiset tuutoroitavien ryhmät olivat sopivan kokoisia. Heidän mielestään kahdeksan on maksimikoko yhdelle ryhmälle ja mielellään ohjattavia saisi olla 4–5 opiskelijaa tuutoria kohti.

Omien opintojen ja tuutoroitavien aikataulut oli melko helppo sovittaa yhteen.

Laitosyhteistyö

Tuutorit eivät olleet pyytäneet tehtäviä tai niiden ratkaisuja laitokselta. Edellisenä vuonna oli ollut ongelmia laitosyhteistyössä, kun tehtävien ratkaisuja tai malleja ratkaisemiseen ei ollut annettu.

Omat opinnot ja tuutorointi

Toisen tuutorin mukaan vertaistuutorointi on ollut joskus raskasta, jos muutoinkin oli ollut kiireinen aikataulu. Myös toinen heistä huomautti, että tuutoroitavat asiat eivät välttämättä ole olleet kaikkein helpoimpia. Toinen tuutori koki, että tuutorointi oli haitannut omia opintoja lähinnä viemällä opiskelulta aikaa. Molemmat katsoivat, että asioiden kertaamisesta ja muiden ohjaamisesta on ollut etua omille opinnoille. Toisen tuutorin mukaan hän joutui opettamaan laskuharjoituksiin liittyvien asioiden lisäksi luentojen sisältöä ja esitietoja. Toisen tuutorin mukaan hän joutui joskus opettamaan muutakin kuin pelkästään laskuharjoituksiin liittyvää. Molempien tuutoreiden mielestä tuutorina toimimisesta saatu korvaus oli riittävä.

FP 1:n tuutoreiden vastaukset

FP1-kurssin vertaistuutoreina syksyllä 2001 toimi kaksi henkilöä. He pitivät yhteensä kymmenen tuutorointiohjauskertaa. Vuonna 2003 vertaistuutorina toimi yksi henkilö; hän piti kahdeksan tuutorointiohjauskertaa.

Motiivit toimia tuutorina

Tuutoroinnin motiivina oli yleinen auttamisen halu. Kahdella tuutorilla kavereiden pyyntö ja sen tuoma sosiaalinen paine ohjasi tuutoritoimintaan. Vuoden 2001 tuutorit

eivät olleet halukkaita jatkamaan tuutorointia. Toinen heistä mainitsi sen, että tuutorointiajat klo 18 eteenpäin ovat liian myöhään illalla. Vuoden 2003 tuutori on valmis hoitamaan tulevanakin syksynä tuutorointia.

Ryhmäjako ja aikataulutus

Tuutoreiden mielestä ryhmät olivat sopivan kokoisia. Heidän ehdotus ryhmän maksimikooksi oli 10 ja jos paikalla on kaksi tuutoria, niin ryhmän maksimikoko voisi olla 15 ja kahdeksan yksin tuutoroitaessa. Tuutoreiden mielestä aikataulujen sovittaminen yhteen vertaistuutoroinnin kanssa sujui vaikeuksitta. Kaikki tuutorit eivät pitäneet myöhäistä ajankohtaa illalla sopivana.

Tuutoroinnista tiedottaminen

Tuutoroinnista tiedotettiin Hyeena ry:n sähköpostin välityksellä ja opiskelijoiden sähköisellä ilmoitustaululla Kompostissa.

Laitosyhteistyö

Tuutorit kertoivat, etteivät opintojakson opettajat antaneet laskutehtäviin ratkaisumalleja, mutta he eivät niitä välttämättä olisi tarvinneetkaan. Vuoden 2003 osalta tuutorin ja laitoksen välisessä yhteistyössä ei esiintynyt ongelmia. Tuutori kysyi muutamaan tehtävään apua laitokselta.

Omat opinnot ja tuutorointi

Tuutorointia ei yleensä koettu raskaaksi tai vaikeaksi, mutta yksi heistä koki tehtävän raskaaksi, jos omien opintojen tehtävät jäivät tekemättä tuutoroinnin kestäessä myöhään. Tuutoroinnin koettiin antavan rutiinia tehtävien ratkaisuun ja edistävän perustehtävien kertausta. Yhden tuutorin mielestä tuutoroinnista ei ollut hyötyä eikä haittaa omille opinnoille. Laskuharjoitusten ohella joissakin tuutorointitilanteissa tuutorit olivat joutuneet kertaamaan muutamia perusasioita matematiikasta, jota fysiikan tehtävien ratkaisut edellyttivät. Tuutoroinnista saatava korvausta pidettiin yleisesti riittävänä, mutta yhden mielestä korvaus oli pienehkö tehtyyn työmäärään nähden.

Johtopäätökset

1. Tuutoroinnin tarve

Ympäristötieteiden koulutusohjelman opiskelijoiden luonnontieteiden perusopintojen edistämiseksi järjestetty vertaistutorointitoiminta on osoittautunut tarpeelliseksi ja se on muotoutunut pysyväksi opetuksen tukimuodoksi niille opiskelijoille, jotka kaipaavat lisäohjausta perusasioiden hallintaan. Tuutorointitarpeesta tuli selkeä näyttö nyt raportoituja vuosia edeltävänä vuonna, jolloin tuutorointi jäi laitoksella annettavan koordinaatio-ohjauksen vuoksi järjestämättä. Tällöin ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat ilmaisivat, että olisivat halunneet tukea, kun sitä oli ollut tarjolla edellisellä vuosikurssillakin.

Osallistumisaktiivisuus osoittaa, että ympäristötieteiden opiskelijat kaipaavat perusopinnoille tukea erityisesti kemiassa. Motivoituneisuutta oppia kemian perusasiat hyvin tukee se, että noin puolet opiskelijoista oli suunnitellut opiskelevansa kemiaa peruskursseja pidemmälle. Kemian tehtävät koettiin haasteellisiksi ja vaikeahkoiksi, minkä vuoksi tuutorointitilaisuudesta haettiin tukea oppimiselle.

Fysiikan ja matematiikan opintojen osalta ympäristötieteiden opiskelijat eivät olleet niin motivoituneita ja opintojaksot suoritettiin, koska ne ovat pakollisia tutkintoon kuuluvia opintoja. Fysiikan opiskelijoille pakolliselle Fysiikan peruskurssi 1 ja Johdatus analyysiin opintojaksojen vertaistutorointiin ei osallistunut fysiikan pääaineopiskelijoita. Tuutoroinnissa kävi kuitenkin diplomi-insinööriopiskelijoita.

2. Tuutoroinnin järjestelyt

Vapaaehtoisia tuutoreita pyrittiin järjestämään kahdesta kolmeen kutakin tuutoroitavaa opintojaksoa kohden. Tätä tavoitetta ei aina saavutettu, vaan useilla opintojaksoilla tuutoroinnista huolehti yksi tuutori. Syyskuussa alkaville opintojaksoille haettiin tuutoreita jo edellisenä keväänä, mutta opiskelijat eivät tässä vaiheessa yleensä osanneet sitoutua tehtävään, koska oma opintoaikataulu ei vielä ollut tiedossa.

Tuutorointitilaisuuksien sovittaminen sekä tuutoreiden että tuutoroitavien aikatauluihin sopivaksi osoittautui mahdolliseksi silloin, kun samalla opintojaksolla oli useampi tuu-

tori. Aikataulun sovittamisongelmia aiheutui silloin, kun tuutorointiin osallistui useamman koulutusohjelman opiskelijoita. Myöhäiset klo 18 jälkeen olevat tuutorointiajat koettiin tuutoreille raskaiksi. Tuutorointi järjestettiin koulutusohjelman vastuulaitoksen tiloissa ja yleensä tilan koko oli riittävä.

Ainejärjestö Hyeena ry on toiminut aktiivisesti koulutusohjelman vastuulaitoksen antaman tuen turvin ja järjestänyt jäsenistön keskuudesta tuutorointiin motivoituneita ja sitoutuneita opiskelijoita. Ainejärjestössä on ympäristötieteiden opiskelijoiden lisäksi fysiikan pääaineopiskelijoita ja diplomi-insinööriopiskelijoita. Fysiikan opiskelijoiden osaaminen omassa pääaineessaan on ollut erityisen tärkeää matematiikan ja fysiikan opintojaksojen tuutoroinnissa. Pidemmälle kemiaa opiskelleet ympäristötieteen opiskelijat toimivat kemian perusopintojen tuutoreina.

Tuutorit ja ainejärjestö ovat hoitaneet tuutoroinnista tiedottamisen pääasiassa sähköpostitse, kompostin välityksellä, ainejärjestön kotisivuilla ja ilmoitustaululla. Tarvittaessa tuutorit ovat käyneet tiedottamassa luentojen yhteydessä tai pyytäneet luennoitsijaa mainitsemaan tuutoroinnin järjestelyistä tai aikatauluista.

Tiedottaminen on yleensä kohdannut kohderyhmän. Pieni osa opiskelijoista ilmoitti, ettei ollut saanut tietoa, mutta näissä tapauksissa syy saattaa olla vastaanottajan passiivisuudessa seurata tiedotusta tai se, että kyseiset opiskelijat eivät osallistu muuhunkaan kontaktiopetukseen.

Tuutorointitilan suuruus tulisi sovittaa tuutoroitavien määrään. Eräällä opiskelijalla osallistuminen tuutorointiin oli negatiivinen kokemus, koska ei ollut mahtunut tilaan. Hän ei ollut myöskään päässyt kiinni käsiteltävään aiheeseen ja näin hän oli kokenut tuutoroinnin jopa epäselventäneen käsiteltävää asiaa.

3. Tuutorointiopetus

Tuutoroitavat pitivät tuutoreiden kykyä antaa ohjausta riittävän hyvänä. Osa tuutoreista oli opettanut myös tehtäväalueen ulkopuolisia perusopintoja, jotta tehtävien ratkaisut olisi helpompi ymmärtää.

4. Tuutoritoiminnan tulevaisuus

Tuutorointitoiminta ainejärjestössä on muuttunut itseohjautuvaksi. Tämä oli asetettu OpOKe-hankkeen tavoitteeksi. Laitoksen antamaa tukea tarvitaan muistutuksen omaisessa koordinoinnissa. Tällä lähinnä varmistetaan, että ainejärjestössä lähes vuosittain vaihtuvat toimihenkilöt ovat saaneet tiedon edeltäjiltään. Toisaalta opetushenkilökunnan tehtävänä on ollut arvioida toimintaa ja antaa opintosuoritukset oikeudenmukaisesti kullekin tuutorille.

Kuten tuutoroitavien ja tuutoreiden kyselyn vastauksista ilmenee, vain harvat opiskelijat ovat spontaanisti kiinnostuneita toimimaan vertaistuutorina. Epäonnistunut rekrytointi on merkittävä uhka jonkun yksittäisen opintojakson tuutoroinnin järjestämiselle. Toivottavasti useille opintojaksoille samanaikaisesti toteutuvan uhkan todennäköisyys on pieni.

Opiskelijat ovat esittäneet toiveita myös muiden kurssien, kuten biokemian vertaistuutoroinnin järjestämisestä, mutta tämän alan vertaistuutoreita on hankala löytää. Yleensäkin perusopintoja pidemmälle menevien opintojaksojen tuutoroinnin järjestäminen vaatisi niin hyvät tiedot ja taidot aiheesta, ettei opiskelijoilla ole mahdollisuuksia tai halukkuutta toimia vertaistuutoreina. Toisaalta vastuuta kurssien suorittamisesta ei voi edes siirtää ainejärjestölle, vaan vaativan kurssin kohdalla kurssin johtajan tulee taata riittävä tuki opiskelijoille. Hyeena ry ottaa kuitenkin kehittämisideoita vastaan ja mahdollisuuksien mukaan laajentaa vertaistuutoroinnin järjestämistä.

VERTAISTUUTOROINTI HOITOTIETEEN LAITOKSELLA – KOKEILUSTA KÄYTÄNNÖKSI

Hannele Turunen ja Kerttu Tossavainen, Hoitotieteen laitos, Kuopion yliopisto

Johdanto

Hoitotieteen laitos osallistui OpOKE-hankkeeseen kehittämällä vertaistuutorointia. Vertaistuutoroinnista syntyi pysyvä käytäntö hoitotieteen opintoihin. Terveystieteiden opettajaopiskelijat ovat vertaistutoreina syventävän opetusharjoittelunsa aikana ja tuutoroitavina ovat ensimmäisen ja toisen vuosikurssin hoitotieteen opiskelijat. Vertaistuutoroinnin tarkoituksena on 1) helpottaa opintojensa aloittavien hoitotieteen opiskelijoiden sisäänpääsyä opiskeluyhteisöön, 2) tehostaa opiskelijoiden oppimista ja 3) tukea opiskelijoita hyödyntämään verkko-oppimisympäristöä (WebCT) opiskelussaan. Hoitotieteen laitoksen hankkeessa painotettiin siten myös opiskelijoiden verkkopedagogisten taitojen kehittymistä, joko osana vertaistuutorointia tai muissa opinnoissa koulutuksen aikana. Terveystieteiden opettajaopiskelijat toteuttivat syventävän opetusharjoittelunsa esimerkiksi portfoliokoulutuksina klinisen ravitsemustieteen laitoksella ja Kuopion yliopistollisessa sairaalassa tai muissa hoitotieteen laitoksen kehittämis- ja tutkimushankkeissa kuten peruskoulun vuosiluokkien 7–9 terveystiedon opetuksen kehittämisessä verkko-oppimisympäristöön ja työterveyshoitajien verkostokoulutuksessa (esim. Räihä ym 2001, 2003, Saaranen ym 2001, 2003, Taam-Ukkonen ym 2001, Palovaara ym 2002).

Vertaistuutoroinnin toteuttaminen osittain verkko-oppimisympäristössä perustuu hoitotieteen laitoksen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön kehittämisstrategiaan. Opettajankoulutusta toteuttavan laitoksen tulee kehittää systemaattisesti tieto- ja viestintätekniikan pedagogisia sovellutuksia verkko-opetukseen ja -opiskeluun (ks. Opetusministeriön Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000–2004). Tavoitteena on, että kaikki hoitotiedettä pääaineenaan opiskelevat opiskelijat (hoitotyön johtaminen, preventiivinen hoitotiede, terveystieteiden opettajankoulutus) hankkivat opintojensa aikana verkko-opiskelutaidot. Kaikkien terveystieteiden opettajaopiskelijoiden tavoitteena on myös

hankkia verkkotuutorointitaidot ja noin kolmanneksen opettajaopiskelijoista lisäksi verkko-oppimisympäristöjen rakentamistaidot (ks. Turunen ym 2001). Opiskelijoita on kannustettu tieto- ja viestintätekniikan ja mediaosaamisen kehittämiseen aitojen ongelmien ja tehtävien parissa, jolloin oppimiskokemuksista on muodostunut mielekkäitä ja oppimistulokset ovat olleet erinomaisia.

Vertaistuutoroinnin toteutus

Vertaistuutoroinnissa kolmannen vuosikurssin terveystieteiden opettajaopiskelijat tuutoroivat yhteistoiminnallisissa opiskelijaryhmissä (4–6 opiskelijaa) ensimmäisen ja toisen vuosikurssin hoitotieteen opiskelijoita eri opintojaksoilla lähitapaamisissa ja osittain WebCT-oppimisympäristössä. Vertaistuutorointi on osa (1 ov) terveystieteiden opettajaopiskelijoiden syventävää opetusharjoittelua (4 ov). Tuutorointi on etukäteen suunniteltua ja ohjattua ja sen toteutumista arvioivat vertaistuutorit, tuutoroitavat ja ohjaavat opettajat. Vertaistuutorit tekevät kirjalliset tuutorointisuunnitelmat kartoittamalla tuutoroitavien opiskelijoiden oppimistarpeet, suunnittelemalla vertaistuutoroinnin sisällön, käytännön toteutuksen ja arvioinnin. Opetusharjoittelua ohjaavat hoitotieteen laitoksen opettajat antavat palautetta tuutorointisuunnitelmasta ennen sen toteutusta ja tuutorointikokemuksia reflektoidaan jälkikäteen vertaistutoreiden portfolioissa ja opetusharjoittelun seminaarissa. (Kuvio 5.)

Kuopion yliopiston hoitotieteen laitoksella on kehitetty pitkäjänteisesti opiskelijoiden ohjaus- ja arviointikäytäntöjä sekä opetus- ja oppimismenetelmiä. Opetuksessa käytetään opiskelijoiden oppimisprosessia aktivoivia, oppimiseen sitoutumista edistäviä ja itsearviointia kehittäviä opetus- ja oppimismenetelmiä kuten merkityksellisten oppimiskokemusten analyysia ja portfoliotyöskentelyä (vrt. Tossavainen & Turunen 1999). Terveystieteiden opettajaopiskelijat opiskelevat pitkäkestoisissa (keskimäärin lähes 3 vuotta) yhteistoiminnallisissa opiskelijaryhmissä ja heidän opintoihinsa sisältyy laadullinen yhteistoiminnallinen ryhmätentti ja sen itsearviointi. Muuan muassa näillä opetus- ja oppimismenetelmillä tuetaan hoitotieteen opiskelijoiden elinikäisen oppimisen valmiuksien saavuttamista.

<u>Vertaistuutorit</u>	<u>Tuutoroitavat</u>
• Hoitotieteen (terveystieteiden opettaja) opiskelijat 3. vuosikurssilla • Yhteistoiminnalliset ryhmät (3–5 opiskelijaa) • Kirjallinen tuutorointisuunnitelma, toteutus ja arviointi (1 ov) osana syventävää opetus-harjoittelua (4 ov)	• Hoitotieteen opiskelijat 1. tai 2. vuosikursseilla eri opintojaksoilla

KUVIO 5. Vertaistuuutoroinnin toteutus hoitotieteen opinnoissa

Arviointia vertaituuutorointihankkeen toteutumisesta

Yleisesti ottaen hoitotieteen laitoksen vertaistuuutorointihanke on ollut tarkoituksenmukainen yleisperiaatteiltaan ja tavoitteiltaan. Nykyisellään vertaistuuutorointi on osa olemassa olevia opintoja ja opetuskäytäntöä. OpOke-hankkeen aikana vertaistuuutoroinnin toteutusta on muutettu opiskelijoiden arvioiden pohjalta muun muassa siten, että vertaistuuutoroinnin toteutusta on monipuolistettu pelkästään verkko-oppimisympäristössä tapahtuvasta tuutoroinnista myös välittömässä vuorovaikutuksessa tapahtuvaan tuutorointiin mahdollistaen vertaistuuutorointiryhmän ja tuutoroitavien opiskelijoiden laajemmat keskustelut.

Opiskelijoiden palautteiden perusteella sekä vertaistuuutorit että tuutoroitavat pitivät vertaistuuutorointia tarpeellisena ja monin tavoin opintoja edistävänä. Opiskelijat arvioivat yhteistyö-, palautteenanto- ja palautteen vastaanottamistaitojensa kehittyneen. Samoin opiskelijat kokivat oppineensa moniammatillista yhteistoiminnallisuutta. Vertaistuuutoreina toimivat terveystieteiden opettajaopiskelijat oppivat tavoitteellista ja suunnitelmallista tuutorointia ja sen toteutuksen arviointia. Tuutoroitavat saivat kannustusta ja tukea vertaistuuutoreilta ja molemmat osapuolet kokivat verkkokeskustelut reflektiivisinä ja oppimista edistävinä. Vertaistuuutorit hankkivat verkkopedagogisia taitoja ja osa heistä motivoitui hankkimaan erityistä lisäkoulutusta aiheesta kehittäen näin tietoyhteiskuntataitojaan monipuolisesti.

Hoitotieteen laitoksen opettajien mielestä vertaistuuutorointihankkeeseen osallistuminen on ollut mielekästä oman työn kehittämistä ja nyt luonteva osa opetustyötä. Hankkeen

aikana opettajien pedagoginen asiantuntemus tuutoroinnista on syventynyt ja verkkopedagogiikan osaaminen kehittynyt. Osallistuminen OpOKe-hankkeeseen lisäsi entisestään keskustelua opetuksen kehittämisestä laitoksella, esimerkiksi vertaistuutorointihanketta käsiteltiin henkilöstökokouksissa, opetuksen kehittämistyöryhmissä ja laitoksen opetuksen kehittämispäivässä. OpOKe-hankkeesta saatu taloudellinen ja koulutuksellinen tuki sekä erityisesti vertaistuki keskusteluina muiden hankkeessa mukana olleiden opettajien kanssa hankkeen yhteisissä tapaamisissa oli merkittävää vertaistuutorointikokeilun muotoutumisessa osaksi pysyvää opetuskäytäntöä hoitotieteen laitoksella.

Lähteet:

Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000–2004. Opetusministeriö. 1999.

Palovaara M, Taam-Ukkonen M, Korhonen T, Turunen H: Operatiivisten sairaanhoitajien kokemuksia portfoliokoulutuksesta. *Pinsetti* 2002;4:20–21.

Räihä T, Saaranen T, Korhonen T, Schwab U, Turunen H: Portfolio ravitsemustieteen opiskelijoiden oppimisprosessin tukena WebCT-verkko-oppimisympäristössä. *Bolus* 2001;1:31–33.

Räihä T, Tossavainen K, Turunen H, Enkenberg J: Verkko-oppimisympäristö ja Internet ravitsemusterveysopetuksessa ja -oppimisessa - ensimmäisen vuoden käyttökokemuksia. Teoksessa E Kähkönen (toim.) Tutkimuksen tuella verkko-oppimiseen. Joensuun yliopiston opetusteknologiakeskuksen selosteita 5. Joensuun yliopisto, Joensuu 2003, 115–128.

Saaranen T, Räihä T, Turunen H, Tossavainen K, Korhonen T: Verkko-opetus innostava oppimiskokemus – opiskelijoiden kokemuksia Kuopion yliopiston hoitotieteen laitokselta. *Peda-Forum* 2001;1:15–17.
Saaranen T, Tossavainen K, Turunen H: Työterveyshoitajien verkostokoulutus WebCT –verkko-oppimisympäristöä hyödyntäen – opiskelun ja työelämän käytäntöjen integroituminen. Teoksessa E Kähkönen (toim.) Tutkimuksen tuella verkko-oppimiseen. Joensuun yliopiston opetusteknologiakeskuksen selosteita 5. Joensuun yliopisto, Joensuu 2003, 129–146.

Taam-Ukkonen M, Palovaara M, Korhonen T, Turunen H: Portfoliokoulutus tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. *Spirium* 2001;36:3:7–9.

Tossavainen K, Turunen H: Neuvojasta oppimisen ohjaajaksi - ohjaamiskäytännöt tarkoituksenmukaisiksi. Teoksessa K Tossavainen & H Turunen (toim.) Terveys- ja sosiaalialan opiskelijoiden ohjaamisesta ammattikorkeakoulussa. Helsinki 1999: Kirjayhtymä, 8–17.

Turunen H, Korhonen T, Tossavainen K: Vertaistuutorointia hoitotieteen koulutuksessa Kuopion yliopistossa. *Peda-Forum* 2001;2:26–27.

VERTAIS- JA OPETTAJATUUTOROINNIN KEHITTÄMINEN KUOPION YLIOPISTON FARMASEUTTISESSA TIEDEKUNNASSA

Kristiina Järvinen, Farmasian teknologian ja biofarmasian laitos, Kuopion yliopisto

Johdanto

Farmaseuttisessa tiedekunnassa on kehitetty vertais- ja opettajatuutorointia ”Yliopisto-opetuksen kehittäminen opettajien koulutuksen ja opiskelijoiden ohjausjärjestelmän avulla” -hankkeen aikana 2000–2003. Ennen hanketta farmaseuttisessa tiedekunnassa ei ollut vertaistuutorointia, mutta opettajatuutorointia oli, joskaan se ei ollut koordinoitua.

Farmaseuttinen tiedekunta (<http://www.uku.fi/farmasia/>) vastaa

- farmaseutin (3 v, 120 ov, alempi korkeakoulututkinto) ja
- proviisorin (5 v, 200 ov, ylempi korkeakoulututkinto) koulutusohjelmista.

Ensimmäiset kolme vuotta farmaseutti- ja proviisoriopiskelijat opiskelevat yhdessä. Farmaseuttiopiskelijoiden vuosittainen sisäänotto on 135 opiskelijaa ja proviisoriopiskelijoiden sisäänotto on 50 opiskelijaa.

Kolme ensimmäistä vuotta farmaseutti- ja proviisoriopiskelijat opiskelevat valmiiksi laaditun lukujärjestyksen mukaan. Kolmen ensimmäisen vuoden aikana suurin osa opintojaksoista on pakollisia. Proviisoriopiskelijat (50 opiskelijaa) jatkavat opintoja omana ryhmänään neljännen ja viidennen vuoden. Neljännen vuoden syksyllä proviisoriopiskelijat valitsevat pääaineen viidestä vaihtoehdosta. Lisäksi proviisoriopiskelijat valitsevat ne opintojaksot, jotka he suorittavat proviisorin tutkintoa varten. Pääaineet ja opintojaksot esitellään proviisoriopiskelijoille neljännen opiskeluvuoden syksyllä järjestettävissä infotilaisuuksissa. Proviisori-opiskelijat tarvitsevat infotilaisuuksien lisäksi opettajatuutoroiden ohjausta pääaineen ja opintojaksojen valinnoissa.

Opiskelijamäärät ovat suuria kolmen ensimmäisen vuoden aikana. Opiskelijoiden taidot ja tiedot vaihtelevat suuresti. Eräille opiskelijoille opintojaksoon kuuluvat luennot, har-

joitustyöt ja laskuharjoitukset eivät tue riittävästi opetettavan sisällön omaksumista eikä opettaja voi antaa ylimääräistä opetusta kaikille lisäopetusta tarvitseville opiskelijoille.

Hankkeen tavoitteeksi vuonna 2000 asetettiin:

- vertaistuutoroinnin aloittaminen ja
- opettajatuutoroinnin koordinointi

Hankkeen toteutus 2000–2003

Farmasian koulutussuunnittelutoimikunta on koordinoanut hanketta 2000–2003. Hankkeen vastuuhenkilönä on tiedekunnassa ollut koulutussuunnittelutoimikunnan puheenjohtaja.

Vertaistuutorointi

Vertaistuutori tukee

Vertaistuutorit ohjaavat lisäopetusta haluavia farmasian opiskelijoita. Lisäopetusta haluavat opiskelijat ilmoittautuvat vuosikurssien ilmoitustauluilla oleviin listoihin. Opintojakson johtaja ja vertaistuutori sopivat yhdessä vertaistuutorin tehtävistä. Opintojakson johtaja perehdyttää vertaistuutorin ohjattavaan asiaan ja antaa vertaistuutorille kaiken siinä tarvittavan materiaalin ja varaa tarvittaessa opetustilan. Yleensä vertaistuutorit ohjaavat itsenäisesti opiskelijoita. Opiskelijat ja vertaistuutori sopivat keskenään ajan, jolloin ohjaus tapahtuu.

Vertaistuutoreita tarvitaan

Tammikuussa 2000 kartoitettiin ne opintojaksot, joihin vertaistuutoreita tarvittiin. Tiedote vertaistuutoroinnin tavoitteista ja toteutuksesta lähetettiin opettajille sähköpostilla. Vertaistuutoreille on selkeä tarve tiedekunnassa – vertaistuutorit ovat ohjanneet opiskelijoiden oppimista tiedekunnan jokaisella laitoksella 2000–2003.

Vertaistuuoreita löytyy

Tammikuussa 2000 kartoitettiin, ketkä tiedekunnan opiskelijat halusivat toimia vertaistuutoreina. Tiedote vertaistuutoroinnin tavoitteista ja toteutuksesta lähetettiin opiskelijoille sähköpostilla. Lisäksi tiedote oli jokaisen vuosikurssin ilmoitustaululla. Vuonna 2000 neljä proviisoriopiskelijaa halusi toimia vertaistuutorina. Osa vertaistuutoreista osallistui keväällä 2000 Kuopion yliopistossa järjestettyyn tuutorikoulutukseen.

Nykyisin opintojakson johtaja etsii omatoimisesti tarvittaessa vertaistuutorin. Vertaistuutorointisivuilla (http://webct.uku.fi/SCRIPT/far_vertais/scripts/serve_home) on ilmoitustaulu, jonne vertaistuutoreita etsivät opettajat ja vertaistuutorina toimimisesta kiinnostuneet opiskelijat voivat jättää viestejä. Vuosina 2000–2003 aikana yhteensä 17 proviisoriopiskelijaa on toiminut vertaistuutorina.

Tuutoroinnissa näkee oivalluksia

Vertaistuutori antaa palautetta työstään suullisesti opintojakson johtajalle sekä kirjallisesti farmasian koulutussuunnittelutoimikunnalle. Jos vertaistuutori antaa suositumuksensa, opiskelijoilta kerätään kirjallinen palaute vertaistuutorin toiminnasta. Kerätyn palautteen avulla vertaistuutorointia kehitetään edelleen tiedekunnassa.

Opiskelijat, joita vertaistuutorit ohjasivat, toteavat palautteessaan: Erittäin hyvää toimintaa, jota kannattaa järjestää muillakin kursseilla.

”Kiitos vertaistuutoreille, omistauduite työllenne todella kiitettävästi (pääsin muuten tentistä läpi)”.

Vertaistuutorit toteavat itse: Opettaminen on antoisaa, jossa itsekin oppii paljon. Oivalluksen näkeminen on uskomattoman hieno tunne.

Korvaus työstä

Vertaistuutorit saavat korvaukseksi ohjauksestaan 0,5–2,0 opintoviikkoa. He voivat sisällyttää opintoviikot farmaseutin ja proviisorin tutkintoon. Opintoviikot lasketaan niin, että ”oikeat, konkreettiset” opetustunnit kerrotaan neljällä ja 40 tuntia opetusta vastaa yhtä opintoviikkoa. Jos vertaistuutori opettaa 20 tuntia, tuutorointitunteja kertyy $4 \times 20 = 80$ tuntia, joka vastaa kahta opintoviikkoa. Vertaistuutori pitää itse kirjaa opetustuntiansa määrästä. Vertaistuutori ilmoittaa koulutussuunnittelutoimikunnan puheenjohtajalle, millä opintojaksoilla ja kuinka monta tuntia hän on toiminut vertaistuutorina. Vuo-

sien 2000–2003 aikana vertaistuutoreille on kirjattu opintoviikkoja tuutorinnista yhteensä 28,5. Jos vertaistuutori ei halua opintoviikkoja tai vertaistuutori on jo ansainnut kaksi opintoviikkoa, tuutorinnista maksetaan palkkaa.

Vertaistuutorit saavat ohjauksestaan erilliset todistukset. Todistukset allekirjoittaa farmasian koulutussuunnittelutoimikunnan puheenjohtaja. Todistuksessa mainitaan, millä opintojaksoilla ja kuinka monta tuntia vertaistuutori on ohjannut oppimista. Todistuksessa kerrotaan opiskelijoilta saatu palaute vertaistuutorin ohjauksesta, jos palaute on saatavilla ja vertaistuutori haluaa arvion ohjauksestaan.

Opettajatuutorointi

Opettajatuutorit ohjaavat opiskelijan valintoja

Opettajatuutorit ohjaavat eniten neljännen vuosikurssin proviisoriopiskelijoita – nämä opiskelijat tarvitsevat ohjausta pääaineen ja tutkintoon kuuluvien opintojaksojen valinnassa.

Opettajatuutoreita löytyy

Tammikuussa 2000 kartoitettiin, ketkä opettajat haluavat toimia opettajatuutoreina. Tiedote opettajatuutoritoiminnasta lähetettiin sähköpostilla tiedekunnan opettajille. Opettajatuutoreiksi ilmoittautui 12 opettajaa. Osa opettajatuutoreista osallistui keväällä 2000 Kuopion yliopistossa järjestettyyn tuutorikoulutukseen. Nykyisin opettajatuutoreina toimivat ensisijaisesti oppiaineiden professorit. Opettajatuutoreilla ei ole tiettyjä vastaanottoaikoja, vaan kunkin opiskelijan kanssa sovitaan tapaamiset erikseen.

Opettajatuutoreita tarvitaan

Opiskelijoille kerrotaan oppiaineiden infotilaisuuksissa ja tiedekunnan kotisivuilla (<http://www.uku.fi/farmasia/opintoneuvonta.html>) opettajatuutorit. Opiskelijoita kannustetaan keskustelemaan opettajatuutoreiden kanssa opintosuunnitelmistaan. Monet opiskelijat haluavat keskustella valinnoistaan opettajatuutoreiden kanssa. Opettajatuutoreiden lisäksi neljännen vuosikurssin proviisoriopiskelijoita ohjataan oppiaineiden infotilaisuuksissa, joiden määrää on lisätty 2000–2003 aikana.

Tuutorointi kuuluu opettajan työtehtäviin

Opettajatuutoreille ei makseta tuutoroinnista erillistä korvausta.

Hankkeen arviointi

Hankkeen ansiosta vertaistutorointi alkoi ja opettajatuutorointi kehittyi farmaseuttisessa tiedekunnassa.

Myönteistä palautetta

Opiskelijat ovat antaneet vertais- ja opettajatuutoroinnista myönteistä palautetta. Vertaistutorointi edistää opiskelijoiden oppimista ja opettajatuutorointi helpottaa opintojen suunnittelua.

Tuutorointia jatketaan

Farmaseuttisessa tiedekunnassa tarvitaan vertais- ja opettajatuutorointia. Vertaistutorointi on hankkeen aikana vakiintunut vuosittain tapahtuvaksi eräille ensimmäisen vuosikurssin opintojaksoille. Opettajatuutorointia kehitetään edelleen laajentamalla toimintaa.

FUKSISTA MAISTERIKSI – OPINTO-OHJAUSTA SOVELTAVAN BIOTEKNIIKAN KOULUTUSOHJELMALLA

Paula Henttonen ja Liisa Nurminen, Soveltava biotekniikka, Kuopion yliopisto

Opinto-ohjaus aloitettiin soveltavan biotekniikan instituutissa jo edellisen, soveltavan eläintieteen koulutusohjelman aikana 1990-luvun loppupuolella. Silloin ohjauksen painopistealueiksi valittiin opiskelun alku- ja loppuvaiheet siihen asti kertyneen kokemuspohjaisen tiedon perusteella.

Opintojen alkuvaiheen opinto-ohjaus

Soveltavan eläintieteen koulutusohjelman viimeiset opiskelijat otettiin sisään 1998 ja syksyllä 1999 aloitettiin uusi ja huomattavasti edellistä laajempi soveltavan biotekniikan koulutusohjelma. Uuden koulutusohjelman myötä koulutusohjelmalle orientoiva opintojakso ja siihen keskeisesti liittyvä henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) laatiminen tulivat virallisesti mukaan tutkintorakenteeseen. HOPS:n laatiminen aloitettiin ensimmäisen vuosikurssin syyslukukaudella. Opintojaksoon liittyi luentoja HOPS:sta, laajempaa koulutusohjelman esittelyä ja yhteistyökumppaneihin tutustumista. HOPS on laadittu alusta alkaen pienryhmissä, joita ovat vetäneet koulutusohjelmamme eri pääaineita edustavat opettajatuutorit. Ohjelmaa on suunniteltu yhdessä opettajatuutoreiden ja koulutusohjelman opiskelijatuutoreiden kanssa.

Tutustumisillat

Vuosittain on järjestetty ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille tutustumisilta, jossa ovat mukana instituutin opetukseen osallistuvat henkilöt, kuten opettajat, tutkijat, opetussihiteeri ja tutkimusteknikot. Vapaamuotoisessa tilaisuudessa työelämään siirtyneet opiskelijamme ovat esitelleet työtehtäviään ja uralla etenemistään peilaten sitä koulutusohjelman tarjoamiin tiedollisiin ja taidollisiin valmiuksiin. Olemme nyt todenneet, että työelämään tutustuttaminen on ollut liian aikaisessa opiskeluvaiheessa ja siitä syys-

tä olemme sisällyttäneet syksystä 2003 alkaen samantapaisen tutustumisillan myös toisen vuosikurssin ohjelmaan. Tutustumisiltaa ei poistettu orientoivan opintojakson ohjelmasta, koska koulutusohjelman kautta avautuvat työmahdollisuudet kiinnostavat opiskelijoita kaikissa opintojen vaiheissa. Eri vuosikursseille suunnatuissa tutustumisilloissa ohjelman painopisteet vaihtelevat; ensimmäisenä vuonna ne ovat yleisiä ja toisena vuonna pääainekohtaisia.

Tutustumisilloista on saatu hyvää palautetta, vaikka palautteen sisältö on hieman erilainen kuin aluksi oletettiin. Keskeisintä tapaamisissa on ollut se, että opiskelijat tulevat kuulluiksi ja huomioon otetuiksi. Opintojen alkuvaiheessa opiskelija on hämmentynyt, koska kaikki tieto on uutta ja sitä tulee päivittäin eri puolilta ja koska koulutusohjelman tutkintorakenteessa on ensimmäisenä vuonna vähän oman alan opintoja. Täten siteet ainelaitokseen jäävät vähäiseksi, henkilöt vieraiksi ja valittu koulutusohjelma etäiseksi.

Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden tutustumisillasta antaman palautteen mukaan henkilökunnan esittäytymisestä ei jäänyt mieleen nimiä tai työhuoneiden sijaintia. Myös koulutusohjelman ja projektien esittelyt vaikuttivat laajoilta ja hivenen sekaviltakin ja työelämässä olevien kokemukset ja ajatukset tuntuivat kaukaisilta. Koko laatimamme ohjelma tuntui romuttuvan. Kuitenkin opiskelijoille oli syntynyt tunne, että heistä huolehdittiin ja heidät huomioitiin. He kokivat, että heillä on lupa kysyä opiskelua ja opintoja koskevia asioita, ja heidät otetaan mukaan opetukseen ja muuhun instituutin toimintaan ja heidän mielipiteillään on vaikutusta.

Parasta palautetta alkuvaiheen opintojen ohjauksesta saatiin pidemmän ajan kuluessa, opiskelijoiden verratessa kokemuksiaan muiden koulutusohjelmien opiskelijoiden kanssa. Toisena vuonna työelämän kokemukset kiinnostivat aiempaa enemmän, koska opiskelijat pystyivät vertailemaan esitettyjä asioita omaan nykyhetken opiskelutilanteeseen. Se omalta osaltaan tukee myös opiskelijoiden pääainevalintojen tekemistä.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma

HOPS:n perusidean sisäistäminen ja HOPS:n laatiminen on aikaa vievä prosessi. Opiskelijat kokevat usein HOPS:n laatimisen turhaksi, koska heillä on selkeä tutkintorakenne. Opettajien usean vuoden kokemuksen mukaan huolellisesti opettajatuutorin kanssa yhteistyössä suunniteltu HOPS auttaa opiskelijaa orientoitumaan opintoihinsa ja pois-

tamaan epävarmuutta ja turhautuneisuutta valinnaisten aineiden osalta. Huolella laadittu HOPS varmistaa myös sen, että mitään olennaista ei jää suorittamatta ja että tietyt edeltävät opinnot on suoritettu ennen opintojakson aloittamista. Koulutusohjelma on hyvin harjoitustyöpainotteinen ja harjoitustyöt ovat pakollisia. HOPS:n tekeminen varmistaa sen, että harjoitustöiden tekemiselle jää riittävästi aikaa. HOPS elää opiskelijan mukana koko opiskeluajan, mutta antaa kuitenkin selkeän rungon opintojen suunnittelulle ja eri vaihtoehtojen valinnalle. HOPS:ien työstämisestä saadaan "vinkkejä" myös koulutusohjelman lukujärjestysten laadintaan: jaettaessa harjoitustöiden ryhmiä, varattaessa luento- ja harjoitustöitä, suunniteltaessa eri alojen opettajien työaikaa, budjetoitaessa tuntiopetusrahoja ja väline/laite/reagenssihankinnoissa.

Luonnontieteiden ja ympäristötieteiden tiedekunnassa eri koulutusohjelmilla on siirrytty valmiiseen HOPS-malliin, josta opiskelijat merkitsevät kullekin lukuvuodelle suunnitteleman opintojaksot sekä tekevät ensimmäiselle lukuvuodelle aikajanan. Tämä suunnitelma on runkona myös opiskelun loppuvaiheessa lopullista tutkintorakennetta laadittaessa. Malli helpottaa sekä opiskelijan työtä että nopeuttaa opettajatuutorin HOPS-tarkastusprosessia. Nopeus ja helppous saattavat johtaa opiskelijan harkitsemattomiin valintoihin ja onnistuakseen tällainen malli vaatii hyvän ohjauksen. Tiedekunnan tasolla malliin ollaan vähitellen siirtymässä yhä useammalla koulutusohjelmalla. Soveltavan biotekniikan koulutusohjelmalla malli oli käytössä ensimmäistä kertaa syksyllä 2003 ja kokemuksia ja palautetta siitä saadaan vähitellen.

Kansainvälisten (kv.) opintojen suunnittelu on hyvä ottaa huomioon HOPS:n laadinnassa jo ensimmäisenä opiskeluvuonna. Opintojen järkevä sijoitus on tärkeää, jotta kv-opinnot hyödyttäisivät opiskelijaa sekä niissä saatuja kokemuksia ja tieto-taitoja olisi mahdollista hyödyntää myöhemmissä opinnoissa. HOPS:ssa voidaan tällöin huomioida kv-jakson aikana pois jäävät pakolliset opinnot ja niiden sijoitus myöhempään vaiheeseen. Kv-opinnoilla ei voi korvata suoraan sinä aikana pois jääneitä opintoja, vaikka ne sisällytetäänkin tutkintorakenteeseen. Kv-opintojen suunnittelu on yleensä aloitettava viimeistään vuotta ennen aiottua matkaa. Ne eivät siis onnistu silloin, kun opiskelija huomaa hänellä olevan juuri nyt aikaa lähteä. Vaihdon aikana opiskelija joutuu hyväksyttämään mahdollisesti vasta paikan päällä kohdemaassa muuttuneen suunnitelmansa. Tässä muutostyössä voimassaolevasta HOPS:sta on suurta apua.

Opintojen loppuvaiheen opinto-ohjaus

Toisena tuutoroinnin painopistealueena soveltavan eläintieteen/biotekniikan koulutusohjelmalla on ollut opintojen loppuvaihe. Tällä hetkellä opiskelijat opiskelevat sekä soveltavan eläintieteen että soveltavan biotekniikan koulutusohjelmilla. Soveltavan eläintieteen koulutusohjelma on päättymässä, mistä syystä osalle näistä opiskelijoista ei enää ole tarjolla heille pakolliseksi määriteltäviä opintojaksoja. Uuden tutkintorakenteen mukainen biotieteen koulutusohjelma ennättää alkaa syksyllä 2005 ennen kuin soveltavan eläintieteen koulutusohjelman siirtymäkausi on loppunut. Biotieteen koulutusohjelman kanssa samanaikaisesti alkaa soveltavan biotekniikan koulutusohjelman siirtymäkausi. On siis mahdollista, että opiskelijoita on samanaikaisesti kolmella koulutusohjelmalla ja koko ajan opintojaksoja uudistetaan, lopetetaan ja luodaan uusia. Kun samanaikaisesti on vaihtuvuutta henkilökunnassa ja yhteistyökumppaneissa, saattaa opiskelijoiden valmistuminen viivästyä ilman HOPS-työskentelyä.

Tässä muutostilanteessa opiskelija on hämmennyksissä, millaista tutkintoa hän on suorittamassa, mitä siihen sisältyy, kuka vastaa muuttuneista opintojaksoista, miten siirtymäkaudet vaikuttavat suunniteltuun tutkintorakenteeseen ja kuka ohjaa pro gradu -työn loppuun, jos ohjaajat ovat muuttaneet ulkomaille tai vaihtaneet työpaikkaa. Opettajatuutorin rooli on olla välittäjänä näissä tilanteissa, tukea HOPS-työskentelyä ja etsiä ratkaisuja esille nousseisiin kysymyksiin. Opettajatuutorit tuntevat työyhteisön jäseniä ja opintokokonaisuuksien tämän hetken tilanteita opiskelijaa paremmin ja tietävät, kehen ottaa yhteyttä. Tunne siitä, että opinnot eivät voi edetä, kun jotain opetusta ei enää ole saatavilla, turhauttaa ja viivästyttää valmistumista entisestään. Myös kirjallisuuden huono saatavuus saattaa viivästyttää valmistumista ja tässä opettajatuutorit voivat auttaa hyödyntämällä omaa asiantuntijaverkostoaan esimerkiksi eripainosten hankkimisessa.

Opinnoissaan viivästyneiden pro gradu -työn ohjaus

Yksi opettajatuutorin tehtävistä opintojen loppuvaiheessa on pro gradu -työn ohjaus. Helmikuussa 2003 pidettiin yhteispalaveri niiden opinnoissaan viivästyneiden soveltavan eläintieteen opiskelijoiden kanssa, joille oli määrätty pro gradu -työn ohjaajat, mutta työ ei ollut vielä valmis tarkastettavaksi. Palaveriin saapui kahdeksan opiskelijaa, joiden pro gradu -töiden tilanne ja jatkosuunnitelmat käytiin läpi. Osalla opiskelijoista ongelmana oli se, että ohjaajien näkemykset työn sisällöstä tai esittämismuodosta erosivat

toisistaan. Eri yhteisöt tarvitsevat ja käyttävät tuloksia eri tarkoituksiin, jolloin yhteisen kielen löytäminen on vaikeaa.

Kun opiskelijat ovat eri puolilla Suomea tekemässä opinnäytetyötään tai jo työelämässä, syntyy ohjauspalaverien järjestämisessä hankaluuksia. Ratkaisimme asian siten, että kaksi opettajatuutoria ja kaksi opiskelijaa piti ohjauspalaverit kahdella eri paikkakunnalla (Oulu, Taivalkoski). Näin kahden vuorokauden aikana saimme sovituksi neljän opiskelijan pro gradu -töistä ja jatkotoimenpiteistä siten, että paikalla olivat sekä ohjaajat että opiskelijat. Palaverien jälkeen opiskelijat saattoivat jatkaa työtään, kun he tiesivät ohjaajien olevan sisältö- ja muutoseikoista samaa mieltä.

Nämä gradupalaverit ovat jatkuneet nyt vuoden verran ja opiskelijat ryhmässä vaihtuneet. Opettajatuutorit ovat olleet järjestämässä ja sopimassa puuttuvien opintojen korvaamista vaihtoehtoisilla suoritusmuodoilla tai koordinoimassa eräänlaista tukiopetusta esimerkiksi kemiassa. Gradupalavereissa on käyty läpi myös tutkintorakennetta ja aikataulutettu muidenkin opintojen suorittamista ja lomittamista työ- ja perhesuhteiden mukaan. Ryhmään on tullut mukaan lisää opiskelijoita aiemmin mukana olleiden jo valmistuttua. Ryhmä ei kokoonnu säännöllisesti, vaan uudesta kokoontumisajasta sovitaan aikataulujen mukaan. Yhteispalaverien lisäksi joidenkin opiskelijoiden kanssa on sovittu henkilökohtaisista tapaamisista työn edistymisen mukaan. Yhteispalavereja on tähän mennessä pidetty neljä ja yksittäispalavereja jonkin verran.

Yhteispalavereissa kukin vuorollaan esittelee oman työnsä sen hetkisen vaiheen, esille tulleet ongelmat ja mahdolliset ratkaisut ja niihin jatkotoimenpiteet. Näistä asioista myös keskustellaan yhdessä. Ryhmän toimintaa helpottaa se, että ryhmäläiset ovat opineet tuntemaan toisensa ja opettajatuutorinsa.

Esille tulleista pro gradu -työtä viivästyttävistä seikoista suurin osa liittyy työhön ja perhesuhteisiin tai muuttoon toiselle paikkakunnalle. Työn sisällöllisiä ongelmia ovat aineiston rajaus niin ajallisesti kuin määrällisestikin. Yleensä varsinainen työvaihe sujuu ripeästi ja intoa ja motivaatiota riittää, mutta kerätyn suuren ja vaikeasti hahmotettavan aineiston käsittely tappaa motivaation ja siihen paneutumiseen ei välttämättä löydy riittävästi aikaa uudessa elämäntilanteessa.

Näitä ongelmia on lähdetty yhdessä purkamaan rajaamalla aineistoa jälkikäteen ja pilkkomalla sitä pienempiin osiin. Tavallaan on annettu ”kotiläksyksi” seuraavaan tapauksikertaan mennessä selvittää joku epäselvä asiakokonaisuus tai laskea tuloksia joltakin osa-alueelta tai hakea kirjallisuutta joltakin alueelta, jotta seuraavalla kerralla aineistoa voitaisiin rajata sen mukaan. Tällainen ohjaus ei vaadi substanssin syvällistä tuntemusta, mutta toki helpottaa ohjaajien työtä. Aiheesta riippumatta ongelmat ovat samankaltaisia ja ratkaisutkin ”yleismaailmallisia”.

Yhteenveto

Opintojen alkuvaiheessa opiskelijoille näyttää olevan tärkeää, että joku välittää heistä ja heidän opinnoistaan ja huomioi heidät myös yksilöinä eikä pelkästään massana. Se luo tunteen, että opiskelija kuuluu nyt osana instituuttiin, se kasvattaa vastuuta ja lisää motivaatiota. Opintojen loppuvaiheessa joidenkin opiskelijoiden kohdalla ollaan samassa tilanteessa. Opiskelija olettaa ja odottaa ohjaajan olevan kiinnostunut opiskelijan tekemästä työstä ja hän odottaa palautetta. Jos ohjaaja on fyysisesti kaukana tai toisen työyhteisön jäsen, ohjaus voi jäädä pintapuoliseksi ja opiskelija tuntee jääneensä yksin ongelmineen. Joskus ohjaustilanteissa riittää, että ohjaaja kuuntelee opiskelijaa. Itse asiassa opiskelija on jo itse tehnyt tarvittavat ratkaisut ja rajaukset, mutta tarvitsee vahvistuksen päätöksilleen. Erityisesti tässä nopeasti muuttuvassa tilanteessa henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatiminen on poistanut ongelmia ja epävarmuutta opiskelijoiden opinnoista ja tukenut niiden etenemistä.

Yliopisto on aloittanut Gradukammari-toiminnan. Siinä on kysymys tästä samasta asiasta. Toimintaa voisi kehittää niin, että yliopiston tasolla käsiteltäisiin yleisempiä ongelmia, kuten tiedonhankintaa, tilastotieteen neuvontaa, atk-taitoja ja opintotuki-asioita ja koulutusohjelmatasolla paneuduttaisiin enemmän sisällöllisiin ongelmiin. Molempia toimintamuotoja tarvitaan, sillä ne tukevat toisiaan. Tällä hetkellä koulutusohjelmakohtainen toiminta on vapaaehtoistoimintaa, eikä sillä ole mitään virallista statusta. Virallista tai ei, se on kuitenkin nähty tarpeelliseksi ja hyödylliseksi.

Joensuun yliopisto

UUDENLAISTA TOIMINTAKULTTUURIA RAKENTAMASSA – OPISKELIJATUUTOROINTI JA OPOKE-HANKE JOENSUUN YLIOPISTON HISTORIAN LAITOKSELLE 2000–2002

Riikka Myllys, Tapio Hämynen ja Arto Nevala, Historian laitos, Joensuun yliopisto

Johdanto

Joensuun yliopiston historian laitoksen osalta OpOKe-hankkeen kokeilu on keskittynyt opiskelijatuutorointiin. Tämä artikkeli kuvaa tuutoriryhmän toimintaa ja toiminnan analysoinnin tuloksia. Materiaalina on käytetty tuutorikokousten pöytäkirjoja ja opiskelijoilta kurssien lopuksi kerättyä palautetta sekä haastatteluja.

Historian laitoksella on ollut opintojen alkuvaiheen opiskelijatuutorointia jo 1970-luvun alusta alkaen. Käytännössä tämä on tarkoittanut muutaman tunnin pintapuolista perehdyttämistä yliopistomaailmaan. Historian laitos lähti kehittämään opetusta ja ohjausta määrätietoisemmin 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa. Tuolloin laitos oli mukana ”Ilmapiiirit, kentät ja kulttuurit” -tutkimushankkeessa, jossa vertailtiin opintoilmapiirejä eri ainelaitoksilla. Laitos osallistui lisäksi 1990-luvun alussa opetusministeriön rahoittamaan pedagogiseen kehittämishankkeeseen (JOPKE-hanke). Sen tavoitteena oli kehittää toimintaa ja opetusta vastaamaan paremmin yliopistokoulutukselle asetettuja vaatimuksia sekä toisaalta luoda pohjaa pitkän aikavälin pedagogisille kehittämistoimille. Yleisesti ottaen 1990-luvun uudistusten tavoitteena oli muuttaa sekä laitoksen opetusta että opiskelumenetelmiä opiskelijoita aktivoivampaan suuntaan.

Uuteen aikakauteen siirryttiin vuosituhannen vaihteessa, jolloin tutkintovaatimusten uudistus tehosti opetusta ja mahdollisti monipuolisempien opiskelumenetelmien käyttämisen. Tavoite uudistaa laitoksen toimintaa ja luoda uusi opiskelukulttuuri synnyttivät tarpeen tehokkaalle tuutoritoiminnalle. Ohjaushankkeen (OpOKe) alkaminen lukuvuonna 2000–2001 ajoittui siten historian laitoksen kannalta hyvään ajankohtaan. Hankkeen kautta historian laitos sai tehokkaasti käyttöönsä tuutoritoiminnan kehittämiseen liitty-

vän tieto-aidon ja hankkeen tuoma rahallinen apu mahdollisti tuutoroinnin laajassa mit-takaavassa. Laitoksen liittyttyä OpOke-hankkeeseen tuutoroinnista tehtiin koko opiske-luajan kattava ohjausmuoto, jonka pääpaino on kahden ensimmäisen opiskeluvuoden ja toisaalta pro gradu -tutkielman ohjauksessa.

Tuutoroinnille asetettiin selkeät tavoitteet. Opiskelijatuutoroinnin yhtenä tavoitteena oli integroida uudet opiskelijat opiskelijayhteisöön ja historian laitokseen, helpottaa opinto-jen suunnittelua ja parantaa opiskeluvalmiuksia. Opiskelijatuutoreita käytettiin ohjauk-sen sekä pienryhmätyöskentelyn tehostajina. Toisen opiskeluvuoden alussa opiskelijat joutuivat valitsemaan pääaineensa (joko yleinen tai Suomen historia) ja päättämään suuntautumisestaan joko aineenopettajaksi tai asiantuntijaksi. Toinen keskeinen tavoite olikin opiskelijoiden kaikenpuolinen auttaminen näiden valintojen tekemisessä.

Kolmantena opiskelijatuutoroinnin tavoitteena oli motivoida opiskelijat entistä parem-min historian opiskeluun opintojen alkuvaiheesta asti, sillä ongelmana oli opintojen keskeyttäminen joko pääaineen tai yliopistopaikkakunnan vaihdon takia. Tuutoreiden toimenkuvaan kuului opiskelijoiden sitouttaminen sekä yliopisto-opiskeluun että opis-keluun Joensuun yliopiston historian laitoksella. Tuutorit pyrkivät välittämään uusille opiskelijoille historian laitoksen vahvuudet ja auttamaan opintojen suunnittelussa niin, että opiskelu on alusta asti tehokasta niin historian kuin sivuaineiden osalta.

Tuutorointikokeilu toteutettiin opiskelija- ja opettajatuutorointina, jossa painopiste oli selkeästi ensin mainitussa. Opinnoissaan jo pidemmälle ehtineet opiskelijatuutorit vas-tasivat uusien opiskelijoiden ohjauksesta ja opettajatuutorit olivat opiskelijatuutoreiden taustatukena ja huolehtivat opinnäytetyövaiheen ohjauksesta.

Tuutoroinnin toteutus

Alkuvalmistelut

Vuoden 2000 alussa laitos valitsi keskuudestaan neljä opettajatuutoria, joista kaksi Suomen ja kaksi yleisen historian oppiaineista. Maaliskuun puoleen väliin mennessä kahdeksan opiskelijaa ilmoittautui opiskelijatuutoreiksi. Heistä yksi toimi vielä tuuto-

roinnin ohella niin sanottuna koordinaattorina, jonka tehtävänä oli käytännön asioista ja yhteydenpidosta huolehtiminen.

Opiskelijatuutorit työskentelivät pareittain koko ensimmäisen lukukauden ajan. Tuutorit valitsivat parinsa laitoksen toiveiden mukaisesti niin, että parista toinen luki pääaineena yleistä ja toinen Suomen historiaa. Uudet opiskelijat, jotka eivät olleet vielä valinneet pääainettaan, saivat tuutorikseen sekä yleisen että Suomen historian pääaineopiskelijan. Näin opiskelijat saivat mahdollisimman monipuolisen kuvan historian opiskelusta Joensuun yliopistossa.

Opiskelija- ja opettajatuutorit tapasivat neljä kertaa kevään 2000 aikana, jolloin he suunnittelivat laitoksen tuutoroinnin toteutusta lukuvuoden 2000–20001 osalta. Elokuussa 2000 opiskelijatuutorit ja opettajatuutorit sopivat yhdessä alkuvaiheen tuutoroinnin käytännön järjestelyistä vielä tarkemmin ja opiskelijatuutorit pitivät lisäksi keskinäisiä kokouksiaan. Koko henkilökunta oli selvillä tuutoroinnin lähtökohdista ja tavoitteista. Voi sanoa koko laitoksen sitoutuneen tuutoroinnin läpiviemiseen ja kehittämiseen kokeilun alkuvaiheista lähtien.

Koulutus

Opiskelijatuutorit ja opettajatuutorit osallistuivat aktiivisesti hankkeen tarjoamaan koulutukseen ja seminaareihin. Tuutorit suorittivat 15 opintoviikon laajuisen pienryhmäohjaus-opintokokonaisuuden, joka koostui projektin järjestämästä koulutuksesta, Joensuun yliopiston opinnoista, tieteellisen tiedonhaun kursseista sekä laitoksen antamasta koulutuksesta (taulukko 10.).

TAULUKKO 10. Pienryhmäohjaajakoulutus

Opintojakson nimi	Sisältö	Opintoviikkomäärä
Tuutorikoulutus, Kuopion ja Oulun yliopistot	Osallistuminen hankkeen koulutukseen, seminaaritilaisuuksiin, videoneuvotteluihin	5 opintoviikkoa
Tieteellisen tiedonhaun kurssi	Kirjaston ja arkiston käytön opetus	2 opintoviikkoa
Tuutoroitava opetus	Opiskelijatuutorointi kahden vuoden ajan	6 opintoviikkoa
Tuutorointikoulutus, Joensuun yliopisto	Yliopiston järjestämä koulutus alkuvaiheen tuutorointia varten	1 opintoviikko
Pienryhmäohjaus	Alkuvaiheen tuutorointi	1 opintoviikko

Joensuun yliopiston tarjoama koulutus liittyi tuutoroinnin alkuvaiheeseen ja ajoittui huhti–elokuuhun 2000. Aluksi käytiin läpi tuutoroinnin tavoitteita ja toteutusta. Elokuussa järjestettiin kaksipäiväinen koulutustilaisuus Vaiviossa. Ryhmätyöskentelyissä keskityttiin aktiiviseen kuunteluun, omiin ryhmäkokemuksiin ja erilaisuuden kohtaamiseen. Viimeisessä yliopiston tuutorikoulutuksessa annettiin tietoa yliopiston käytännön järjestelyihin liittyvistä asioista.

Tuutorit pitivät laitoksen tarjoamaa koulutusta kaikkein antoisimpana. Laitoksen koulutus on keskittynyt niihin asioihin, joita opiskelijatuutorit tarvitsivat kursseja pitäessään ja koulutuksesta oli hyötyä myös tuutoreiden omissa opinnoissa. Koulutusta järjestettiin kahden vuoden aikana ennen niitä kursseja, joissa kyseessä olevia tietoja ja taitoja tarvittiin. Koulutus oli monipuolista, ja se paransi muun muassa tuutoreiden valmiuksia käyttää kirjastoa, historiantutkimuksen lähteitä ja arkistoa.

Opiskelija- ja opettajatuutoreiden väliset kokoukset olivat erittäin merkittävä osa tuutoreiden koulutusta. Kokouksissa käsiteltiin tuutoroinnin toteutusta, tuutoroinnista saatua palautetta, suunniteltiin sekä tulevaa tuutoritoimintaa että laitoksen opetusta ja keskusteltiin tuutorointiin liittyvistä ongelmista. Opiskelijatuutorit käyttivät paljon aikaa tuutoroinnin suunnitteluun niin koko ryhmän kuin oman parin kanssa. Syntyneet ongelmat selvitettiin puhumalla eivätkä ne haitanneet tuutoritoimintaa. Opiskelijatuutoreiden suuresta motivaatiosta kertonee se, että alkuvaiheessa tuutorit tapasivat viikoittain vapaa-ajallaan.

Tuutorointi ensimmäisen opiskeluvuoden aikana

Koulutuksen jälkeen vertaistuutorointi aloitettiin virallisesti 4.9.2000, jolloin uudet opiskelijat aloittivat yliopisto-opiskelunsa. Varsinaisten pääaineopiskelijoiden lisäksi avoimen yliopiston opiskelijat otettiin mukaan tuutorointiin, koska heidän aiemmin saamansa tuutorointi oli ollut vähäistä. Uudet opiskelijat jaettiin neljään tuutorointiryhmään, joiden kokoonpano pysyi lähes samana koko ensimmäisen lukuvuoden ajan.

TAULUKKO 11. Tuutorointi ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille

Kurssin nimi	Tuutoreiden tehtävät
Alkuvaiheen tuutorointi	Yliopisto-opintoihin tutustuttaminen ja opintojen suunnittelun auttaminen
Historian orientaatio –kurssi	Arkisto- ja kirjastoharjoitusten sekä esseetyöskentelyn ohjaaminen
Suomen historia 1500-luvulta Haminan rauhaan	Esseetyöskentelyn ohjaaminen
Seminaari	Seminaarityöskentelyyn perehdyttäminen
Metodiopin harjoitukset	Historian tutkimuksessa käytettyjen aineistojen esittely ja harjoitusten vetäminen

Alkuvaiheen tuutoroinnin aikana tuutorit antoivat uusille opiskelijoille tarvittavat tiedot yliopisto-opiskelusta ja historian laitoksen toiminnasta (taulukko 11). Tuutorit pyrkivät antamaan kattavan kuvan historian opiskelusta, sivuaineista ja suuntautumisvaihtoehtoista. He korostivat opintojen suunnittelun merkitystä tehokkaan opiskelun edellytyksenä ja tukivat uusia opiskelijoita tekemään henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) opintojen etenemisen helpottamiseksi. Alkuvaiheen tuutoroinnissa keskityttiin pitkälti samoihin asioihin kuin aiemmin opiskelijatuutoroinneissa oli tehty, mutta pidemmällä aikavälillä ja käyttäen aikaa aiempaa enemmän. Näin ollen tuutorointiin pystyttiin paneutumaan paljon syvällisemmin ja yksilöllistä ohjausta annettiin paljon tehokkaammin.

Alkuvaiheen tuutorointiin liittyi myös vierailu Mekrijärven tutkimusasemalla syyskuun loppupuolella. Matkan aikana opettajatuutorit ja uudet opiskelijat tutustuivat toisiinsa ja kävivät keskusteluja asioista, jotka liittyivät opiskelijoiden orientoitumiseen historian laitoksella. Tuutorit osallistuivat historian ainejärjestö Varnitsan uusille opiskelijoille

järjestämiin tutustumistilaisuuksiin ja kastajaisiin, joten tuutorit tulivat uusille opiskelijoille hyvin tutuiksi alkusyksyn aikana.

Tuutorointia jatkettiin *historian orientaatio* -kurssilla, joka on ollut perinteisesti uusien historian opiskelijoiden ensimmäinen opintosuoritus. Kurssin aikana tuutorit osallistuivat yliopiston kirjaston ja maakunta-arkiston käytön opastamiseen sekä ohjasivat essee-piiriä. Toinen syksyn kurssi oli Suomen *historia 1500-luvulta Haminan rauhaan* -peruskurssiin, jossa painopiste oli essee-työskentelyn ohjauksessa. Kevätlukukauden tuutoroinnin aloitti *seminaari I* -kurssi. Kurssin tarkoituksena oli kehittää opiskelijoiden tieteellistä kirjoittamista, tiedonhakua ja seminaarityöskentelyä sekä antaa valmiuksia toisena opintovuonna olevan seminaari II (proseminaari) suorittamista varten. Tuutorit huolehtivat essee-työskentelyn ohjaamisesta. Opiskelijat kirjoittivat yksin tai pareittain kirjallisuuteen pohjautuvan esseen valitsemastaan aiheesta. Työt käsiteltiin ja opponoitiin tuutoreiden vetämissä pienryhmissä. Tuutorit huolehtivat vielä *metodioppi I* -kurssin harjoitusosion opettajien laatimien harjoitustehtävien varassa. Harjoituksissa tutustuttiin historian tutkimuksessa käytettävään aineistoon ja pohdittiin lähdekritiikin merkitystä. Harjoitusten tarkoituksena oli esitellä monipuolisesti historian lähteitä ja antaa vinkkejä lähteiden käytöstä esimerkiksi seminaari II -harjoitustyön tekemistä varten.

Ensimmäisen vuoden tuutorointi päättyi vierailuun Valamon luostarissa Heinävedellä huhtikuussa 2001. Matkalle osallistuivat opiskelija- ja opettajatuutorit sekä iso osa ensimmäisen vuoden opiskelijoista. Luostariin tutustumisen ohella ohjelmassa oli informaatiota ulkomailla opiskelusta, pääaineen valinnasta ja suuntautumisvaihtoehtoista sekä yleistä keskustelua ensimmäisen lukuvuoden annista. Tuutoroitavilta kerättiin lisäksi palaute ensimmäisen vuoden tuutoroinnista.

Tuutoroinnin toinen vuosi

Toinen opiskeluvuosi aloitettiin tuutoriryhmien tapaamisilla, joissa keskusteltiin tulevasta opiskeluvuodesta ja opintoihin liittyvistä valinnoista. Opiskelijat kertoivat tuutoreille omista opintosuunnitelmistaan (HOPS). Opiskelijatuutorit kertoivat aineenopettajavalinnasta, kasvatustieteen opinnoista ja kyselivät tuutoroitavien sivuainevalinnoista. Tämä oli viimeinen tuutoritapaaminen ensimmäisen opintovuoden alussa tehtyjen ryhmien kanssa, sillä tuutoriryhmät muotoutuivat toisen vuoden aikana uudelleen pidettävi-

en kurssien mukaan. Arkistoharjoituksissa sekä seminaari II -kurssilla ryhmät muotoutuivat pääaineen mukaan; yleisen historian opiskelijat muodostivat kaksi ja Suomen historian opiskelijat kaksi ryhmää, ja paleografian harjoituksissa opiskelijat valitsivat aikataulujen perusteella itselleen sopivimman ryhmän.

TAULUKKO 12. Tuutorointi toisen vuoden opiskelijoille

Kurssin nimi	Tuutoreiden tehtävät
Arkistokurssi	Tehtävien ohjaaminen
Paleografian harjoitukset	Vanhoihin asiakirjoihin perehdyttäminen
Seminaari II	Tutkimussuunnitelman ja varsinaisen seminaarityön tekemisen opastus

Tuutorit osallistuivat syksyllä *arkistokurssin* harjoitusten pitämiseen (taulukko 12). Kurssi oli jaettu yleisen ja Suomen historian osalta eri ryhmiin, sillä sekä luennot että harjoitukset olivat hieman erilaiset. Aiempina vuosina opiskelijat olivat tehneet tehtävät itsenäisesti ja monesti syyllistyneet tehtävien kopioimiseen muilta kurssilaisilta. Nyt kaikki kurssilaiset tekivät tehtävät tuutoreiden valvoessa ja auttaessa tarpeen mukaan.

Paleografian harjoitukset toteutettiin tuutoreiden vetämissä pienryhmissä. Jokainen tuutoripari sai vastuualueekseen kahdesta kolmeen asiakirjaa, joiden sisältö vaihteli kirkollisesta aineistosta hallinnollisiin asiakirjoihin. Asiakirjat olivat 1600–1800-luvuilta. Tuutoriryhmissä opiskelijat tekivät ensin teksteihin liittyvät sisältötehtävät, jonka jälkeen tekstit luettiin sanasta sanaan. *Seminaari II* -kurssi oli tuutoroinnin kannalta koko vuoden kestävä projekti. Tuutoreiden tehtävänä oli auttaa ja kannustaa ensimmäistä tutkimustyötään tekeviä opiskelijoita työn eri vaiheissa. Syksyllä tuutorit olivat käytettävissä tutkimussuunnitelmaa tehtäessä. Tuutorit auttoivat kykynsä mukaan aiheen rajauksessa ja tutkimuskysymysten täsmentämisessä. Tuutoreiden tärkein tehtävä oli opastaa lähteiden merkitsemisessä ja auttaa tarvittaessa kirjallisuuden ja lähteiden etsimisessä. Osa opiskelijoista pyysi tuutoreita lukemaan ja kommentoimaan tutkimussuunnitelmaansa ennen suunnitelman varsinaista käsittelyä. Keväällä tuutorit auttoivat työn tekemisessä ja kommentoivat valmiita tekstejä. Pakollisten tuutoritapaamisten lisäksi opiskelijat ottivat yhteyttä tuutoreihin ongelmien ilmaantuessa.

Tuutoroitujen opiskelijoiden palaute

Opiskelijatuutorinnista saatu palaute oli pääosin positiivista. Kritiikki kohdistui lähinnä kurssien yleisiin järjestelyihin ja käytäntöihin eikä tuutoreiden toimintaan. Opiskelijatuutorit sen sijaan saivat paljon kiitosta. Palautteen perusteella he olivat ottaneet tuutorin tehtävät tosissaan ja paneutuneet annettuihin tehtäviin huolella. Heitä kuvattiin asiantunteviksi, avuliaksi, innostuneiksi ja kannustaviksi. Ainakin opintojen alkuvaiheessa heitä oli helpompi lähestyä kuin laitoksen henkilökuntaa.

Opiskelijat kiittelivät alkuvaiheen tuutorinnista kerätyssä palautteessa tuutoritapaamisissa ollutta rentoa ja positiivista ilmapiiriä. Tuutorointi johdatti sisälle yliopistoympyröihin, selvitti opinto-oppaan käyttöä, opintosuoritusten tahtia ja suunnittelua sekä antoi hyödyllistä tietoa sivuaineista. Uusien opiskelijoiden mielestä oli hyödyllistä kuulla tuutoreiden omista opiskelukokemuksista. Tuutorit osasivat ottaa esille myös niin sanottuja itsestäänselvyksiä, jotka eivät välttämättä ole ensimmäisen vuoden opiskelijalle tuttuja asioita. Tuutoroinnin merkeissä uudet opiskelijat tutustuivat sekä oman vuosikurssin opiskelijoihin että vanhempiin opiskelijoihin. Tavallisesti ylempien vuosikurssien opiskelijat ovat jääneet uusille opiskelijoille vieraiksi. Tuutoreiden järjestämät illanistujaiset saivat paljon kiitosta. Ensimmäisen vuoden opiskelijoista oli hyvä, että tuutorit olivat käytettävissä aina silloin, kun apua tarvitsi eikä tuutorointi rajoittunut vain pariin ensimmäiseen opiskeluviikkoon.

Vaikka alkuvaiheen tuutorointi hajautettiin useille viikoille, tahti oli muutamalle opiskelijalle edelleen liian nopea. He olisivat kaivanneet asioiden kertausta tai yhdellä kertaa saatavan informaation karsimista. Välillä tuutoreiden esittämät asiat olisivat vaatineet selkiyttämistä. Pari opiskelijaa toivoi enemmän tietoa sivuaineista ja uramahdollisuuksista. Osa opiskelijoista koki ensimmäisten viikkojen keskustelut sivuainevalinnoista ja opintosuunnitelmista paineita lisääviksi. Alkuvaiheen tiedottamisessa olisi ollut parantamisen varaa, sillä tuutoreiden viestit eivät aina tavoittaneet uusia opiskelijoita.

Orientaatiokurssin osalta uudet opiskelijat pitivät kirjastossa ja arkistossa tehdyistä harjoituksista, ja tuutoreiden antama ohjaus miellettiin erittäin tarpeelliseksi. Pienryhmätyöskentely koettiin mielekkääksi työskentelymuodoksi. Moni opiskelija kaipasi enemmän aikaa arkisto- ja kirjastoharjoitusten tekemiseen, sillä harjoituksia oli runsaasti käy-

tettävissä olleeseen aikaan verrattuna. Myös esseen kirjoittamiseen varattu aika olisi voinut olla useiden opiskelijoiden mielestä pidempi ja esseen teko-ohjeet selkeämmät.

Opiskelijat pitivät Suomen historia 1500-luvulta Haminan rauhaan -peruskurssin työskentelymuodosta ja toivoivat, että samanlaisia kursseja järjestettäisiin useammin. Sisällöllisesti he kokivat oppineensa vain omasta aiheesta aikakauden jäädessä muuten epäselväksi yhteenvedosta huolimatta. Sen sijaan opiskelijat oppivat sellaisia taitoja kuin esseen tekemistä ja kirjoittamista yleensä, tiedon etsimistä sekä lähteiden käyttöä. Palautteen saaminen koettiin erittäin positiiviseksi asiaksi.

Seminaari I -kurssi oli opiskelijoiden mielestä onnistunut, mutta työläs kokonaisuus. Tuutoreiden ohjaama seminaarityöskentely opponointineen oli kokemuksen kannalta hyvää harjoitusta tulevia opintoja ja seminaareja ajatellen. Opiskelijat kokivat sekä myönteisen että kriittisen palautteen saamisen hyvin tärkeäksi. Pienryhmissä syntyi hyvää keskustelua – suuressa ryhmässä keskusteluun osallistuminen olisi saattanut olla laimeampaa. Töiden käsittelyä seurattaessa opiskelijat saivat hyödyllisiä vinkkejä muoto- ja rakenneseikoista sekä opponointitilanteesta.

Metodiopin harjoitukset koettiin myönteisesti. Kurssin sisältö oli onnistunut, koska se opetti lähdekritiikkiä ja antoi kattavan kuvan historian tutkimuksen eri lähteistä. Alkuperäislähteiden käyttäminen miellettiin erittäin positiiviseksi asiaksi. Harjoitukset olivat opiskelijoiden mielestä monipuolisia, haasteellisia, mielenkiintoisia ja vaativat päättelyä. Harjoitukset opettivat käyttämään tilastoja ja hälvensivät arkistoa kohtaan ollutta negatiivista asennetta. Kurssilla oli rento meininki ja vaihtuvat ohjaajat piristivät harjoitusten tekoa.

Ensimmäisen tuutorointivuoden palautteen perusteella opiskelijat olivat pääosin tyytyväisiä opiskelijatuutoroinnin määrään ja laatuun. Alussa tuutoroinnin tahti oli ollut melko nopea. Muutama opiskelija kaipasi syksyn kaltaista alkutuutorointia myös keväälle. Tuutorit olivat antaneet jonkin verran ristiriitaisia tietoja, ja heille oli tapahtunut toisinaan inhimillisiä erehdyksiä. Opiskelijat kuitenkin totesivat, että tämä oli täysin ymmärrettävää. Opiskelijat luottivat tuutoreihin opintoihin liittyvissä asioissa sataprosenttisesti. Opiskelijoiden mielestä tuutorointi vaati opiskelijatuutorilta paljon aikaa ja osoitti sitoutumista.

Kaikkiaan opiskelijoiden mielestä tuutorointi palvelee uusia opiskelijoita paljon paremmin kuin entinen järjestelmä. Uudet opiskelijat saivat ohjausta tasaisesti ensimmäisen vuoden ajan ja voivat kysyä neuvoja tarvittaessa. Aiemmin ohjauksen keskittyessä ensimmäiseen viikkoon opiskelijat jäivät useasti ongelmiansa kanssa yksin, sillä kysymykset/ongelmat tulivat esiin vasta opintojen alettua. Alkuvaiheen pidempikestoinen tuutorointi takasi sen, ettei aloittavien opiskelijoiden tarvinnut tehdä kaikkia samoja virheitä kuin vanhemmat opiskelijat olivat tehneet opintojen ensimmäisenä vuonna eikä heidän tarvinnut oppia kaikkea kantapään kautta. Pienryhmätyöskentely todettiin tehokkaaksi työskentelymuodoksi, joka mahdollisti yksilöllisen ohjaamisen ja tuen. Erityisesti sivuaineopiskelijoiden myönteinen suhtautuminen oli kannustavaa – heidän vertailtua historian laitoksen tuutorointia oman pääaineensa ohjaukseen. Opiskelijatuutoroinnista toivottiin pysyvää käytäntöä, joka ei saisi päättyä hankkeen loppumiseen.

Tuutoreiden motivoituneisuus ja sitoutuminen annettuihin tehtäviin edesauttoivat tuutoroinnin onnistumista. OpOke-hankkeessa mukana olevilla tuutoreilla oli hyvät valmiudet lähteä mukaan tuutorointikokeiluun. He onnistuivat pienistä ristiriidoista huolimatta toimimaan varsin yhtenäisenä ryhmänä. Yhteistyön merkitys korostui kokeilun etenemisen myötä; yhteinen viitekehys oli tärkeä, vaikka parit tekivätkin yksilöityä työtä. Tuutoreiden persoonan lisäksi laitos omalta osaltaan vaikutti tuutoritoiminnan onnistumiseen. Laitos suhtautui myönteisesti kokeiluun ja kannusti tuutoreita työssään. Henkilökunta luotti tuutoreihin, ja tuutorit saivat vastuuta ja osallistua suunnitteluun. Opiskelijat ovat saaneet apua niin opiskelijatuutoreilta kuin laitoksen henkilökunnaltakin.

Kokeilu ei silti sujunut ongelmitta. Tuutoroinnin alkuvaiheessa tiedottaminen osoittautui vaikeaksi. Yhteydenpito opiskelijatuutoreiden ja uusien opiskelijoiden välillä ei sujunut toivotulla tavalla. Opiskelijat valittivat liiallisesta työmäärästä opintoviikkoihin nähden tietyissä kursseissa. Heidän mukaansa tuutorointi lisäsi työtaakkaa, sillä tuutoritapaamiset lisättiin ”normaaleihin” opintosuorituksiin eikä kurssien sisältöä karsittu. Opiskelijat valittivat eniten tuutoritapaamisten aikatauluista, sillä tuutoritapaamiset järjestettiin pääsääntöisesti klo 16–18, jotta tuutorit saattoivat hoitaa omat opintonsa ja työnsä ja jotta tuutoritapaamiset eivät menisi päällekkäin muun opetuksen kanssa.

Myönteisestä palautteesta huolimatta parantamisen varaa siis oli. Tuutorit keskustelivat kahden vuoden aikana hyvin paljon tuutoreiden roolista. Välillä oli epäselvyyttä tuuto-

reiden toimenkuvasta. Rooli aiheutti hämmennystä sekä tuutoreiden että tuutoroitavien keskuudessa. Tuutoreiden roolia tulisikin pohtia enemmän tuutoroinnin alkuvaiheessa yhdessä laitoksen henkilökunnan kanssa. Laitoksen ja tuutoreiden välinen yhteistyö voisi olla nykyistä tehokkaampaa, sillä tuutoreiden ja laitoksen henkilökunnan antamissa tiedoissa oli ristiriitaisuutta, mikä vaikeutti opiskelijoiden työskentelyä. Laitoksen tulisikin kiinnittää huomiota tuutoreille annettuihin ohjeisiin ja tuutoreiden olla huolellisempia tuutoroitaville tarkoitetun ohjeistuksen kanssa.

Opiskelijatuutoreiden kokemukset

Ennakko-odotukset ja todellisuus

Opiskelijatuutorit pohtivat tuutoriksi ryhtymistään. Niiden tuutoreiden, jotka tunsivat entuudestaan suurimman osan tuutoritovereista, oli helppo sitoutua tuutorin tehtävään. He, jotka eivät ennestään tunteneet kaikkia tuutoreita, olivat taas harkinneet tarkkaan tuutoriksi ryhtymistä. Tuutorit listasivat useita syitä, miksi suostuivat tehtävään. Lähes kaikki mainitsivat syyksi kokemusten kartuttamisen. Tuutorointi koettiin keinoksi hankkia työkokemusta, kokemusta ohjaustoiminnasta yliopistotasolla ja valmiuksia sekä vuorovaikutteisissa tilanteissa että työelämän ryhmätyöskentelytilanteissa toimimiseen. Tuutori, joka ei opiskellut aineenopettajaksi, koki tuutoroinnin antavan kokemusta myös opettamisesta. Tuutoroinnista saatu kokemus katsottiin eduksi työpaikkaa haettaessa. Toinen tärkeä syy oli laitoksen toiminnan kehittäminen.

Osalla opiskelijatuutoreista ei ollut ennakko-odotuksia tuutoroinnin suhteen, koska he eivät tienneet tuutorointihankkeesta käytännössä mitään ja heillä ei ollut vertailukohtia. Muutama tuutori odotti haasteita, joita he myös saivat. Muutaman tuutorin mielestä tuutorointi oli odotettua työläämpää. Se vaati aikaa ja työntekoa. Tuutorointiin suhtauduttiin myös pienoisella epävarmuudella. Kaikki eivät olleet täysin varmoja siitä, mitä annettavaa opiskelijatuutoreilla voisi olla kahden vuoden ajan. Myös toiminnan jatkuvuuteen suhtauduttiin skeptisesti. Muutama ajatteli, että hyvä toiminta-ajatus saattaisi jäädä kertaluontoiseksi ja laitoksen ja tuutoreiden näkemä vaiva menisi hukkaan. Epävarmuus karisi kuitenkin pian. Tuutorointi sujui odotettua paremmin ja työn jatkuvuus turvautui ainakin tässä vaiheessa laitoksen antaman rahallisen tuen turvin.

Tuutorit odottivat OpOKe-hankkeen tarjoamalta koulutukselta selvästi enemmän kuin mitä se todellisuudessa tarjosi. Puolet tuutoreista oli sitä mieltä, että koulutus oli osittain mielenkiintoista ja hyödyllistä tuutorointia ajatellen. Sopivaa koulutusta oli heidän mukaansa kuitenkin vain vähän. Kaikki kritisoivat sitä, että tilaisuudet oli suunniteltu etupäässä laitosten henkilökunnalle, joten koulutus ei auttanut opiskelijatuutoreita paljoakaan. Muiden opiskelijoiden puuttuminen alkuvaiheen koulutustilaisuuksissa ihmetytti. Tuutorit olisivat kaivanneet enemmän käytännönläheisyyttä ja konkreettiseen toimintaan liittyvää ohjausta, sillä ohjaus keskittyi lähinnä teoreettiseen puoleen. Monet asiat selkenivät vasta kantapään kautta oppien. Aiheet liikkuivat myös aivan liian yleisellä tasolla, asiantuntijoiden parempi hyödyntäminen olisi ollut paikallaan.

Kaikkien tuutoreiden mielestä laitoksella oli erittäin oleellinen rooli tuutoroinnin toteutuksessa. Laitos oli sekä työnantaja että yhteistyökumppani. Se mahdollisti koko laajamittaisen tuutoroinnin, asetti tuutoroinnin keskeiset tavoitteet, järjesti tarkoituksenmukaista koulutusta, kehitti ja tuki projektin etenemistä. Yhden tuutorin mukaan laitos näytti koko projektille mallia, kuinka tuutorointi voidaan tehokkaasti toteuttaa. Useimmat olivat tyytyväisiä laitoksen panokseen. Heidän mielestään laitos suhtautui hyvin positiivisesti tuutorointikokeiluun ja sitoutui tehtävään sataprosenttisesti. Se uskalsi kysenalaistaa omaa toimintaa ja antaa vastuuta tuutoreille. Tuutoritapaamisissa oli avoin ilmapiiri, ja laitos otti todella tuutoreiden mielipiteet huomioon.

Toisaalta laitoksen rooli oli pienoinen pettymys muutamalle opiskelijatuutorille. Heidän mielestään tuutorointi oli aluksi henkilöitynyt laitoksen osalta liiaksi muutaman henkilön varaan. Heidän mukaansa vaikutti siltä, että laitos ei oikein itsekään tiennyt, mitä se halusi tuutoreilta. Laitoksen ajatuksena oli, että tuutorointi muotoutuu käytännön kautta, ja hankkeessa mukana olevat tuutorit ovat tavallaan tuutoroinnin koekaniineja ja kehittäjiä. Tästä syystä tuutorit eivät välttämättä saaneet selkeää kuvaa siitä, mitä laitos odotti heidän tekevän. Niinpä tuutoreista saattoi tuntua, että he jäivät välillä aika yksin. Osa tuutoreista ei ollut täysin tyytyväisiä tuutoroitavien kurssien suunnitteluun. Heistä vaikutti siltä, että kurssien suunnittelu tapahtui usein viime tipassa ja että monet asiat oli päätetty etukäteen ilman avointa ryhmäkeskustelua. Tuutorit toivoivat, että kurssien suunnittelu tapahtuu hyvissä ajoin, jotta heille jää enemmän aikaa oman työskentelynsä suunnitteluun. He toivoivat lisäksi laitokselta enemmän koulutusta ja selkeämpiä toimintaohjeita, sillä ohjeistus oli välillä ristiriitaista ja sekavaa.

Opiskelijatuutoreiden parityöskentely sujui pääsääntöisesti hyvin. Tuutorit olivat tyytyväisiä oman parin työskentelyyn yhtä tuutoria lukuun ottamatta. Sisäinen työnjako onnistui, sillä toisen osaaminen täydensi toisen osaamista, vastuu oli jakautunut tasaisesti ja tuutorit tunsivat olevansa tasavertaisia. Parityöskentely oli joustavaa, läheistä ja avointa. Kommunikointi sujui hyvin, sillä ongelmista pystyttiin keskustelemaan välittömästi. Persoonallisuuksien yhteensopivuus mahdollisti yhteistyön sujumisen. Yhdellä parilla oli aluksi erimielisyyksiä, jotka johtuivat siitä, etteivät he tunteneet lainkaan toisiaan ja toistensa toimintatapoja. Ajan mittaan työskentely alkoi kuitenkin sujua. Toisella parilla oli puolestaan ongelmia vastuunjakamisessa. Toinen ei suhtautunut kaikkiin tehtäviin tosissaan ja tehtävät kaatuivat toisen tuutorin harteille. Myös muissa tuutoripareissa oli kiinnitetty huomiota tähän ongelmaan. Tuutorointi onnistui kuitenkin kaikissa ryhmissä hyvin opiskelijoilta kerätyn palautteen perusteella.

Ryhmätyöskentelyn osalta tuutorit eivät olleet täysin yksimielisiä. Kolmen tuutorin mielestä ryhmätyöskentely onnistui hyvin. Heidän mukaansa tehtäviä suunniteltiin ja asioista pystyttiin keskustelemaan varsin avoimesti ja kaikki ymmärsivät ajatella tilannetta pääsääntöisesti kokonaisuuden eikä omien intressien kannalta. Loput tuutorit olivat sitä mieltä, että ryhmätyöskentely ei sujunut demokraattisesti. Mahdollisuus aivoriihityöskentelyyn puuttui. Syyksi he nimesivät yhden tuutorin liian voimakkaan roolin. Tämä johti siihen, ettei ryhmässä ideoitu ”vapaasti”, vaan asiat olivat kokouksissa yhden tuutorin jo valmiiksi pohtimia ja päättämiä. Positiivinen asia oli, että ristiriidoista pystyttiin keskustelemaan avoimesti ja ne pyrittiin selvittämään. Näkemyserot eivät vaikuttaneet tuutoroinnin toteutukseen. Opiskelijoilta kerätyn palautteen perusteella tuutorit olivat onnistuneet työssään erinomaisesti.

Kokemukset kahden vuoden tuutoroinnista

Opiskelijatuutoreiden mielestä kahden tuutorointivuoden välillä oli eroja. Aluksi ilmeni haparointia, joka johtui kokemuksen puutteesta ja asioiden täsmentymättömydestä. Tiedonkulku ja koordinointi eivät sujuneet täysin odotetulla tavalla. Yksityiskohtainen ohjeistus ryhmän sisällä epäonnistui eikä ryhmä pystynyt hahmottamaan kokonaisuutta. Osittain tästä syystä tuutorointiin tuhrautui ensimmäisenä vuonna hyvin paljon aikaa, osittain siitä syystä, että tuutorit olivat ensimmäisenä vuonna innokkaita ja rohkeita kokeilemaan kaikkea uutta.

Tuutoreiden roolin ja tehtävien hahmottumisen sekä koordinaattorin toimenkuvan täsmentymisen myötä tuutorointi alkoi sujua paremmin. Toinen tuutorointivuosi kokonaisuutena sujui ensimmäistä vuotta paremmin, vaikka vastuu kasvoikin. Tuutorit olivat valmiimpia työhön, sillä he olivat paremmin tietoisia siitä, mihin he pystyvät ja mitä heidän pitää ottaa huomioon tuutoroinnin toteutuksessa. He tunsivat sekä tuutorit että tuutoroitavat hyvin, mikä helpotti työskentelyä. Tuutorit olivat selvästi itsevarmempia, ja heidän mielestään tuutoroinnin laatu oli parempaa toisena vuotena. Toisaalta uutuu- den viehäytys katosi, ja tuutorit eivät enää olleet rohkeita kokeilemaan uusia asioita. Niin sanottu ”sooloilu” niin ryhmä- kuin yksilötasollakin lisääntyi toisen vuoden aikana. Tuutoreiden työskentelytavoissa alkoi ilmetä eroavaisuuksia yhteisistä ohjeista huolimatta.

Laitoksen ja tuutoreiden välinen suhde muuttui kokeilun edetessä. Suunnitteluvaiheessa laitoksen rooli oli hyvin merkittävä. Pikkuhiljaa laitos jättäytyi taka-alalle, ja tuutorit saivat enemmän vastuuta tuutoroinnin toteutuksen suunnittelusta. Tuutoreiden roolin täsmentämisessä ja tehtävänannossa olisi kuitenkin ollut parantamisen varaa joidenkin kurssien osalta.

Suurin osa **tuutoroitavista** suhtautui hyvin positiivisesti kahden vuoden tuutorointiin. Varsin moni opiskelija osasi myös hyödyntää tuutorointia. Opiskelijatuutorit olivat tyytyväisiä siitä, ettei yhteydenpito katkennut ”virallisen tuutoroinnin” loputtua, vaan opiskelijat ottivat kontaktia tuutoreihinsa. Aluksi ilmeni jonkin asteista ylimielisyyttä ja kyseenalaistusta etenkin tuutoreita iäkkäämpien opiskelijoiden ja opinnoissaan pidemmälle ehtineiden sivuaineopiskelijoiden taholta. Vanhemmat opiskelijat pitivät tuutoreita ilmeisesti liian nuorina ohjaamaan muita opiskelijoita ja sivuaineopiskelijoille tuutoroinnissa käsitellyt asiat olivat jo ennestään hyvin pitkälti tuttuja. Osa heistä muutti suhtautumista tuutoroinnin edetessä. Osa sivuaineopiskelijoista suhtautui tuutorointiin myönteisesti alusta asti ja piti historian laitoksen toimintaa erittäin hienona kokeiluna. Vain muutama opiskelija on suhtautunut välinpitämättömästi eikä ole juuri osallistunut tuutorointiin.

Muiden historian opiskelijoiden osalta suhtautuminen on ollut ristiriitaista. Osa ei selvästikään tiennyt tarpeeksi hyvin, mitä tuutorit itse asiassa tekivät. Heidän mielestään tuutoreilla on ollut liian suuri rooli laitoksella. Alussa oli havaittavissa myös selvää hu-

vittuneisuutta ja kummastusta muiden opiskelijoiden keskuudessa. Valtaosa opiskelijoista suhtautui tuutorointiin positiivisesti ja kannusti heitä työssään. Kommentti ”Miksi meillä ei ollut tuollaista tuutorointia?” oli varsin yleinen vanhempien vuosikurssien historian pääaineopiskelijoiden keskuudessa.

Tuutoroinnin anti ja kehittämisehdotukset

Tuutoreiden näkökulma

Opiskelijatuutorointi oli kaikilta osin erittäin antoisa kokemus. Tuutorit saivat kokemusta projektityöskentelystä ja pienryhmäohjauksesta sekä valmiuksia opiskelijoiden ohjaamiseen ja opettamiseen. Laitoksen tarjoamasta koulutuksesta ei ole ollut hyötyä pelkästään kurssien pitämisen valmiuksien kannalta, vaan koulutus paransi myös omia opiskelutaitoja. Koulutus paransi esimerkiksi tiedonhankintaa ja antoi varmuutta tutkimustöiden tekemiseen. Tuutorointi kasvatti tuutoreita myös henkisesti. Se opetti ottamaan vastuuta, toimimaan erilaisten ihmisten kanssa ja hyväksymään erilaisuutta. Se myös paransi kykyä toimia yllätyksellisissäkin tilanteissa. Tuutorointi lisäksi kasvatti itsetuntoa ja antoi esiintymisvarmuutta.

Tuutoroinnin positiiviseen antiin voi lisätä vielä ihmissuhteiden karttumisen. Tuutorointi paransi selvästi opiskelijoiden yhteistoimintaa ja yhteishenkeä. Sekä tuutoripareista että tuutoreista ja tuutoroitavista tuli ystäviä. Tuutorointi toi laitoksen henkilökuntaa opiskelijoita lähemmäksi. Tuutorit oppivat yliopistomaailmasta ja laitoksesta niin positiivisia kuin negatiivisiakin asioita. Tuutoroinnista saatu rahallinen korvaus ja opinto- viikkomäärä eivät nousseet tuutoreiden vastauksissa päällimmäiseksi asiaksi. Tuutorointihankkeesta saatu kokemus ja työsuhte historian laitoksella koettiin tärkeämmiksi, sillä niistä uskottiin olevan hyötyä tulevaisuudessa.

Tuutoreiden mielestä nykyinen tuutorointimalli on varsin hyvä ja toimiva, vaikka vaatiikin hiomista. Tuutorointia tulisi kehittää opiskelijoiden tarpeiden näkökulmasta eikä lähtökohtana saisi olla kurssin ja vastuuhenkilöiden tarpeet. Tarkoituksena pitää olla opiskelijoiden oppimisen tukeminen eikä esimerkiksi opettajan työmäärän vähentäminen. Koska voimavaroja ei ole käytettävissä mielin määrin, huomio tulisi kiinnittää

myös opiskelijatuutoroinnin laajuuteen ja velvoittavuuteen. Tuutorointia ei saisi järjestää pelkästään tuutoroinnin vuoksi, vaan tuutoroinnilla on oltava selkeä päämäärä.

Kehittämisehdotukset liittyivät myös tuutoreiden ja laitoksen rooliin, koulutukseen ja tuutorointikurssien sisältöihin. Laitoksen ja tuutoreiden rooliin on oltava selkeä jo heti alusta alkaen. Laitoksen ja tuutoreiden välisen suhteen on oltava avoin ja toimiva. Tuutoreiden koulutuksen osalta huomio tulee kiinnittää sisältöihin, jotta ne palvelevat tuutoreita mahdollisimman tehokkaasti. Myös metakognitiivisten taitojen kehittäminen tulee ottaa huomioon. Yksi tuutori ehdotti ”tuutorointioppaan” laatimista tuutoreille. Siinä olisi käsiteltävä lyhyesti tuutorointia yleensä ja yksityiskohtaisesti ne kurssit, joilla annetaan pienryhmäohjausta. Oppaan pitäisi sisältää myös ohjeita yliopistoon ja opintoihin tuutoroinnista, pienryhmäohjauksesta sekä opiskelutaitojen kehittämisestä. Opa toimisi myös tuutoreille annetun koulutuksen tukena. Siinä tulisi kuvata tuutorointiin kohdistuvat odotukset. Oppaan voisi jakaa myös tuutoroitaville, jotta he saisivat selkeän kuvan siitä, mitä tuutorointi oikein on.

Tuutoroitujen näkökulma

Kaikki haastatellut historian pääaineopiskelijat olivat pääosin tyytyväisiä kahden vuoden tuutorointiin. Heidän mielestään tuutoroinnin jatkuminen koko ensimmäisen vuoden ajan oli välttämätöntä, sillä opintoihin liittyvät ongelmat ilmenivät vasta opintojen alun jälkeen. Uuden käytännön myötä opiskelijat eivät jääneet ongelmien kanssa yksin, vaan he pystyivät kääntymään tarvittaessa tuutoreiden puoleen. Tuutoreita oli helppoa lähestyä, ja heiltä uskalsi kysyä neuvoja helpommin kuin laitoksen henkilökunnalta. Alkuvaiheen laajennettu tuutorointi tehosti opintojen aloittamista. Tuutorointi vaikutti myös sosiaaliseen elämään positiivisesti.

Tuutorointi muuttui jonkin verran toisena vuonna. Tuutorit ja tuutoroitavat tunsivat toisensa paremmin, ja ilmapiiri muuttui rennommaksi ja vapaamuotoisemmaksi. Tuutoreiden ja tuutoroitavien rooleissa tapahtui muutoksia. Tuutoreiden ohjaava rooli jäi takalalle opiskelijoiden ottaessa enemmän vastuuta opintoihinsa liittyvistä asioista. Koska yhteisissä tapaamisissa keskityttiin lähinnä harjoitusten tekemiseen, opiskelijat joutuivat aktiivisesti pyytämään tuutoreilta apua ongelmien ratkaisemiseksi. Osa opiskelijoista tarvitsi tuutoreiden apua varsin paljon. Osan mielestä tuutorointi oli tarpeetonta toisena vuonna, sillä tuutorit eivät pystyneet antamaan juuri mitään uutta.

Pienryhmätyöskentely koettiin oppimisen kannalta toimivaksi työskentelymuodoksi, ja se sopi suurimmaksi osaksi tuutoreiden vetämille kursseille. Harjoitusten tekeminen tuutoreiden johdolla sai paljon kiitosta. Yhdessä tekeminen oli ollut mielekästä, sillä tuutorit auttoivat välillä varsin hankalien tehtävien ratkaisemisessa. Tuutorit motivoivat hyvin tekemään harjoitustöitä.

Kaikki kurssit saivat jonkin verran negatiivista palautetta. Negatiivinen palaute ei johtunut juurikaan tuutoreiden työskentelystä, vaan osa kursseista oli opiskelijoiden mielestä kertakaikkisen mielenkiinnottomia. Itse asiassa tuutoreiden läsnäolo näillä kursseilla oli tehnyt kurssit edes jotenkin siedettäväksi.

Kaikki haastatellut olivat tyytyväisiä tuutoroinnin määrään ja laatuun. Tuutoroitavat eivät kokeneet sitä ylimääräiseksi työksi. Tuutorointiaika käytettiin tehokkaasti hyödyksi. Tuutorit hoitivat heille annetut tehtävät hyvin ja osasivat asiansa. He olivat motivoituneita ja aidosti kiinnostuneita muiden auttamisesta ja valmiita uhrautumaan uusien opiskelijoiden vuoksi. Tuutorointi ei rajoittunut pelkästään tuutoritapaamisiin, vaan tuutoreilta pystyi pyytämään apua myös vapaa-ajalla. Tuutoreita kuvailtiin mukaviksi kaverityypeiksi, joiden kanssa oli helppo työskennellä.

Opiskelijoiden mukaan tuutorointi antoi paremmat valmiudet päästä mukaan opiskeluun ja suoriutua opintojen eri työskentelymuodoista. Tuutoreiden omakohtaiset kokemukset olivat suureksi avuksi, sillä opiskelijoiden ei tarvinnut oppia kaikkea kantapään kautta. Opiskelijat arvioivat, että tuutorointi on antanut vauhtia tutkinnon suorittamiseen. Tuutoroinnista on ollut hyötyä myös yhteishengen luomisessa. Opiskelijat tunsivat pääsevänsä nopeasti sisälle opiskeluyhteisöön. Lisäksi opiskelijat tunsivat, että laitos välitti uusista opiskelijoista heti opintojen alusta alkaen.

Opiskelijoiden mielestä tuutoroinnilla on ollut positiivinen vaikutus myös yliopiston imagoon. Heidän mielestään historian laitoksen kokeilusta tulisi ottaa mallia myös muilla laitoksilla. Sivuaineita lukiessa ja muita opiskelijoita seuratessa he ovat huomanneet, kuinka hyvässä asemassa uudet historian opiskelijat ovat muiden laitosten opiskelijoihin verrattuna. Opiskelijat olivat sitä mieltä, että tuutoreilla on oltava motivaatiota työn tekemiseen ja painottivat tarvittavan koulutuksen merkitystä. Heidän mukaansa koulutuk-

sesta tulisi tiedottaa avoimesti, sillä osa saattaa epäillä tuutoreiden pätevyyttä, jos he eivät tiedä tarpeeksi tuutorin tehtävistä ja koulutuksesta.

Haastateltujen mielestä historian laitoksen opiskelijatuutorointi oli erittäin hyvä kokeilu. Heidän mielestään tuutorointi auttaa etenkin suoraan lukiosta yliopistoon tulevia, sillä opiskelu lukiossa ja yliopistossa eroavat toisistaan hyvin paljon. Opintoihin orientoitumisen lisäksi tuutoroinnista on hyötyä muihin opiskelijoihin tutustumisessa opiskelun alkuvaiheessa. Tuutoroinnin myötä opiskelijat tuntevat olevansa osa ryhmää. Opintojen edetessä ryhmän sosiaalinen paine innostaa opiskelemaan muiden tahdissa ja tekemään kaikki opiskelutyöt sovitussa ajassa. Opiskelijatuutorointi soveltuu hyvin perus- ja aineopintoihin; kahden vuoden intensiivisen tuutoroinnin jälkeen opiskelijat pystyvät itsenäisesti huolehtimaan syventävien opintojen suorittamisesta ja pro gradu -tutkielman tekemisestä.

Sivuaineopiskelijat katsoivat, että opiskelijatuutorointi palvelee hyvin pääaineopiskelijoiden tarpeita, mutta sivuaineopiskelijoille tuutoroinnissa voi olla turhauttaviakin kohtia, etenkin jos he aloittavat sivuaineen opiskeltuaan yliopistossa jo useita vuosia. Lisäksi oman pääaineen opiskelu voi vaikeuttaa sivuaineen tuutorointiin osallistumista. Tästä syystä tuutoroinnin tulisi olla joustavaa, eli sivuaineopiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus itse valita, kuinka paljon he osallistuvat tuutorointiin. Sivuaineopiskelijoidenkaan mielestä tuutorointi ei ollut ylimääräistä työtä, sillä se oli kokonaisuutena helpottanut opintoja. He eivät pitäneet pääaineopiskelijoiden tavoin tiettyjen kurssien läsnäoloparkosta.

Sivuaineopiskelijoiden mielestä tuutorit olivat luoneet mukavan ilmapiirin ja he olivat helposti lähestyttäviä, joten heiltä uskalsi kysyä ”tyhmiäkin kysymyksiä”. Tuutoreita kuvailtiin positiivisiksi, pirteiksi ja mukaviksi. Sivuaineopiskelijoiden mielestä muilla laitoksilla tulisi ottaa mallia historian laitoksen tuutoroinnista. Opiskelijatuutorointi soveltuisi heidän mukaansa hyvin muihinkin pääaineisiin. He myös toivoivat, että onnistunut käytäntö jatkuisi myös tulevaisuudessa. Itse asiassa yksi sivuaineopiskelija luuli, että historian laitoksella on aina huolehdittu opiskelijoiden ohjaamisesta yhtä hyvin ja että opiskelijatuutorointi olisi jatkunut laitoksella jo pidempäänkin.

Historian laitoksen näkökulma

Tuutorointi ja tuutorit joutuivat laitoksen näkökulmasta vastaamaan erilaisiin haasteisiin: orientoimaan uudet opiskelijat yliopistoyhteisöön, ohjaamaan heidän opintojaan myöhemminkin ja lisäksi vielä opastamaan uudenlaisiin opintovaatimuksiin, joiden toimivuudesta ei vielä ollut kokemusta. Kun esikuvia tai kokemuksia vastaavanlaisesta ei ollut, lähdettiin liikkeelle todella ”puhtaalta pöydältä” luomaan ja kokeilemaan uutta – luomaan uudenlaista opetuksen ja opiskelun kulttuuria. Tuutorit ja myös tuutoropettajat olivat kuitenkin sitoutuneita ja motivoituneita, joten laitoksen arvion mukaan alkuvaiheista selvittiin ihan kuivin jaloin ja tuutorointi löysi lopulta melko nopeasti toimivat muodot ja käytännöt.

Arvioidessamme tuutorointia noin kolmen vuoden toimintavuoden jälkeen voimme todeta, että hanke ja sen mukana tulleet uudistukset ovat onnistuneet. Uskallamme – ainakin pienillä kirjaimilla – puhua uudenlaisen opetuskulttuurin vakiintumisesta osaksi historian laitoksen toimintaa. Se tarkoittaa useiden kurssien opetusmuotojen muuttumista aikaisempaa opiskelijakeskeisemmiksi, keskustelevimmiksi, seminaarityyppisemmiksi ja jopa enemmän ongelmaratkaisun lähtökohdista toimiviksi. Opiskelijat ovat tulleet entistä enemmän mukaan opetukseen, erityisesti vertaisohjaajina ja ideoiden esittäjinä, vaikka opetuksessa on edelleen oma vankka sijansa perinteisillä luennoilla tai kirjatenteillä. Tavoitteena onkin ollut löytää toimiva tasapaino erityyppisten ja opiskelijoilta erilaista osallistumista vaativien opetusmuotojen välillä. Osa uudenlaista opetuskulttuurista on myös halukkuus ja valmius kokeilla uutta ja mennä mukaan uusiin hankkeisiin.

Toinen puoli kulttuurin muutosta on tuutoreiden ja muiden opiskelijoiden entistä vahvempi panos opetuksen ja laitoksen toimintojen kehittämiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että kurssit, joissa tuutoreita käytetään, suunnitellaan yhdessä ja ennen kurssin alkua käydään mahdollisimman tarkkaan läpi tuutorien rooli ja toimintatavat. Myös muilta opiskelijoilta tulee – usein tuutorien välittämänä – palautetta ja kehittämis ehdotuksia niin opetuksesta kuin tutkintovaatimuksista aikaisempaa paljon enemmän ja nopeammin. Esimerkiksi kaikkien kurssien jälkeen, joissa tuutorit ovat olleet mukana, kerätään palautte ja arvioidaan yhdessä tuutorien kanssa onnistumista. Tuutoreista on siis tietyllä tavalla kasvanut asioiden hoitoa nopeuttava linkki opiskelijoiden ja opettajien välille. Tieto kulkee molempiin suuntiin aikaisempaa mutkattomammin.

Kolmas myönteinen puoli tuutoroinnissa on, että opiskelijat saavat neuvoa ja apua käytännön asioihin suoraan tuutoreilta, jolloin opettajien aikaa säästyy. Lisäksi tuutorit hallitsevat erittäin hyvin esimerkiksi monet seminaarityön tai metodiharjoitusten tekemiseen liittyvät perustaidot ja tuntevat omasta kokemuksestaan tekemisen pullonkaulat, joten he osaavat myös neuvoa oikeissa asioissa.

Neljänneksi tuutoroinnin vaikutukseksi arvioimme oppimisen tason kohoamisen, vaikka sellaisen täsmällinen mittaaminen toki on vaikeaa. Esimerkiksi seminaari kakkosen (aineopinnot) opettajien arviointien pohjalta voi todeta, että seminaarien – joiden tekemisessä tuutorit siis opastavat – töiden taso on parin viime vuoden aikana kohonnut. Seminaarilaiset hallitsevat aikaisempaa paremmin tutkimuksen tekemisen perusvalmiudet, eikä töiden käsittelyssä juurikaan enää tarvitse korjata metodisia tai teknisiä asioita tai tutkielman rajausta.

Tuutoroinnin hyvät tulokset ovat suurimmalta osin tulosta tuutorien itsensä paneutumisesta ja sitoutumisesta tehtävään. Tässä suhteessa he lähes poikkeuksetta ovat täyttäneet laitoksen odotukset. Tuutorointi on siis koettu tärkeäksi myös opiskelijoiden keskuudessa. Lisäksi pienten alkuvaikeuksien jälkeen myös tuutorivuositokojen välinen yhteistyö on vakiintunut. Niinpä vanhat tuutorit siirtävät yhteisissä tilaisuuksissa ja yksityisissä keskusteluissa ”kulttuuripääomansa” uusille tuutoreille, jolloin kaikkea ei tarvitse aloittaa alusta ja vältetään myös vanhoja virheitä.

Voittopuolisesti hyvin myönteisestä kokonaisarviosta huolimatta tuutoroinnissa on vielä kehitettävää ja jotkut asiat eivät vielä ole toimineet. Tärkein hiomista – tai ainakin huolehtimista – kaipaava asia on tuutorien rooli. Tästä asiasta he keskenään sekä yhdessä opettajien kanssa ovat paljon keskustelleet. Rooli on tuutoroinnin vakiintumisen myötä selkiytynyt, mutta vielä on syytä tehdä selväksi niin itse tuutoreille kuin erityisesti tuutoroitaville opiskelijoille missä mennään. Tuutorit ovat siis ohjaajia, eivät opettajia, ja lopullinen vastuu kaikkien kurssien arvostelusta ja läpiviemisestä on opettajalla. Tuutorien tulee siis mieltää vertaisroolinsa oikein, eikä leikkiä opettajaa, mitä ei juuri olekaan tapahtunut.

Edelliseen liittyen parantamista on vielä tuutorien perehdyttämisessä ja ohjeistuksessa. Joskus opastaminen on jäänyt turhan myöhäiseen ajankohtaan ja ylimalkaiselle tasolle,

joten tuutorit ovat olleet ymmärrettävästi epävarmoja osaamisestaan. Myös tuutoroinnin rytmittämistä kahden opintovuoden ajalle pitää tarkentaa ja saada se vielä paremmin vastaamaan tuutoroitavien tarpeita. Jo varhain huomasimme, ettei tuutorien paras anti tule ensimmäisenä ja toisena vuotena, sen jälkeen ”tuutorointisuhde” voi jatkua keskusteluyhteytenä, mutta ei enää organisoituna tuutorointina. Pari kertaa olemme myös osittain epäonnistuneet tuutorin valinnassa. Onneksi näissä tapauksissa tilanne pystyttiin paikkaamaan ja hoitamaan, mutta valinnalla on jatkossa edelleen iso merkitys. Se on siksi tehtävä huolella ja – mahdollisten jälkipuheiden varalta – mahdollisimman läpinäkyvästi.

Kokonaisuutena arvioiden tuutorointi ja OpOke-hanke ovat olleet historian laitokselle erittäin myönteisiä asioita. Niistä on saatu paljon irti, ne ovat avanneet monessa suhteessa uusia mahdollisuuksia ja avartaneet ajattelutapoja. Myös sitoutuminen on ollut kiitettävää puolin ja toisin.

Lopuksi

OpOke-hankkeen päättymisestä huolimatta tuutorointia on historian laitoksella jatkettu hyväksi todettujen suuntaviivojen mukaisesti. Joka kevät on valittu yhteensä kahdeksan opiskelijaa tuutoreiksi aloittamaan ”uuden” opiskelijasukupolven kanssa seuraavana syksynä. Laitos kirjasi myös syksyllä 2002 omaan tulevaisuuden strategiaansa tuutoroinnin yhdeksi kehittämisen painopisteistä. Siihen on siten vahvasti ja pitkäjänteisesti sitouduttu. Ongelmaksi on kuitenkin noussut laitoksen tiukka rahatilanne. Tutkintotoivoitteiden saavuttamisesta ja jopa ylittämisestä huolimatta historian laitoksen perusrahoituksen taso on pysynyt vaatimattomana. Siksi tuutoroinnissakin joudutaan jatkossa miettimään uusia toimintatapoja, esimerkiksi tuutoroitavien kurssien määrän vähentämistä. Lisäksi on harkittu tähän mennessä maksetun ohjauspalkkion supistamista ja tuutoroinnista saatavan korvauksen painottamista entistä enemmän opintoviikoiksi tai tulevaisuudessa opintopisteiksi.

Kaikkiaan arvioiden tuutorointi on saanut aikaan historian laitoksella merkittäviä käytännöllisiä ja periaatteellisia muutoksia. Toiminta on siis kehittynyt parempaan suun-

taan. Siksi toimintaan halutaan jatkossakin panostaa taloudellisten reunaehtojen tiukuudesta huolimatta. Läheskään ongelmattomaa tuutoroinnin toteuttaminen ei ole ollut ja monessa asiassa on edelleenkin hiottavaa ja kehitettävää. Tuutorointi onkin näyttäytynyt entistä enemmän jatkuva muutos- ja kehittämisprosessina, johon panostamalla saadaan aikaan hyviä tuloksia oppimisen ja ohjauksen puolella, mutta myös pidetään yllä ja vahvistetaan myönteistä suhtautumista uuden kokeilemiseen ja oman toimintakulttuurin muuttamiseen.

UUTTA POTKUA OPINTO-OHJAUKSEEN – OPINTO-OHJAUKSEN KEHITTÄMINEN JOENSUUN YLIOPISTON METSÄTIETEELLISESSÄ TIEDEKUNNASSA

Liisa Tahvanainen, Markus Nissinen, Olli Lipponen ja Lauri Sikanen, Metsätieteellinen tiedekunta, Joensuun yliopisto

Johdanto

OpOKe-hanke

Yliopisto-opetuksen kehittäminen opettajien koulutuksen ja opiskelijoiden ohjausjärjestelmän avulla (OpOKe) on kolmivuotinen opetusministeriön rahoittama hanke, jolla pyritään kehittämään opiskelijoiden opintojen ohjausta. Kuopion yliopiston oppimiskeskus koordinoi vuosina 2000–2003 toteutettavaa hanketta. Hankkeessa ovat mukana Kuopion, Joensuun ja Oulun yliopistot sekä Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu.

Joensuun yliopiston vastuulle määriteltiin OpOKe-hankkeessa kaksi kehittämis- ja kokeiluhanketta; opiskeluprosessin aikainen tuutorointi ja opiskelija- eli vertaistutorointi. Metsätieteellisen tiedekunnan tuutorointikokeilu on suunniteltu tukemaan opiskelun kahta ensimmäistä vuotta. Aikataulurajaus tehtiin kesällä 1999 kerätyn opiskelijapalautteen perusteella. Tavoitteena oli luoda tuutorointimenetelmä, jossa henkilökunta osallistuu tuutorointiin yhdessä aiempaa kokeneempien opiskelijatuutoreiden kanssa.

Kokeillut ja käyttöön vakiintuneet opinto-ohjauskäytänteet muokkautuivat hankkeen edetessä. Käytänteitä muokattiin opiskelijoiden toiveiden ja tarpeiden mukaisesti, eikä kaikkia alkuperäisten suunnitelmien mukaisia ohjauskeinoja otettu pitempiaikaiseen käyttöön todellisen tarpeen puuttuttua.

Hanke eteni pääosin suotuisissa merkeissä ja hyviä tavoitteita saavutettiin. Vuoden 2001 aikana tiedekunnan henkilöstössä tapahtui kuitenkin hankkeen kannalta merkittäviä muutoksia. Hankkeen vetäjä ja kolme neljästä opettajatuutorista siirtyivät pois tiede-

kunnan palveluksesta. Näin ollen hanke keskeytyi liki vuodeksi. Tilanteesta selvittiin henkilökunnan laajemmalla sitouttamisella opinto-ohjauksen kehittämiseen ja käynnistämällä hanke uudelleen.

Opintojen ohjauksen käytännön toimenpiteiden aikataulu

Opetus metsätieteellisessä tiedekunnassa on järjestetty siten, että maisterin tutkinnon suorittaminen on mahdollista alle viidessä vuodessa. Ensimmäisen vuoden perusopinnot opiskellaan yhdessä oman vuosikurssin kanssa, ja toisen vuoden alussa pääaineen valinnan myötä kukin opiskelija suuntautuu opinnoissaan mieltymystensä mukaan. Ensimmäinen opintovuosi jakaantuu karkeasti ottaen kahtia: talvella opiskellaan perinteisesti luennoilla teoriaa ja opittuja taitoa harjoitetaan käytännössä kesän kenttäkurseilla.

Opinto-ohjaus aloitetaan aina jo kesällä ennen lukuvuoden alkua opettaja- ja vertaistutoreiden valinnalla ja koulutuksella. Opettajatuutorin rooli opiskelijan kannalta on olla tukihenkilönä yliopistomaailmassa opiskelijatuutorien jatkeena. Hän toimii neuvonantajana opintoja, valmistumista tai työelämää koskevissa asioissa ja auttaa opiskelijaa myös sulautumaan tiedeyhteisön jäseneksi. Vertaistutoreiksi valitaan toisen vuoden aloittavia tai jo useamman vuoden opiskelleita opiskelijoita. Sekä opettaja- että vertaistutoreita valitaan neljä aina vuodeksi kerrallaan. Sen jälkeen opettajat voivat pitää tuutorinnista vuoden tauon halutessaan.

Lukuvuoden alkaessa elokuussa opiskelijatuutorit ottavat uudet opiskelijat suojaansa. Neuvoillaan ja opastuksellaan he helpottavat uusien opiskelijoiden siirtymistä uuteen toimintaympäristöön, yliopistoon. Lukukauden alussa uusille opiskelijoille järjestetään myös metsätieteellisen tiedekunnan henkilökunnan esittelytilaisuus. Samalla esitellään opettajatuutorit. Metsätieteiden opiskelun aloittaville metsäinsinööreille on oma opettajatuutorinsa, joka neuvoo heitä muita nopeammissa opinnoissa.

Marraskuussa uusille opiskelijoille järjestetään opinto-ohjauskursio yliopiston tutkimusasemalle Ilomantsin Mekrijärvelle. Siellä opiskelijat saavat opettaja- ja opiskelijatuutoreilta yleistä tietoa yliopistosta ja opiskelusta, henkilökohtaisista opintosuunnitelmista (HOPS), eri pääaineista ja mm. vaihto-opiskelusta.

Helmikuussa järjestetään HOPS-infotilaisuus, jossa uusimmille opiskelijoille opetetaan henkilökohtaisten opintosuunnitelmien tekeminen. Opettajatuutorit ovat tässä apuna, ja lopputuloksena pitäisi opiskelijoilla olla seuraavana syksynä valmis opiskeluaikaansa koskeva opintosuunnitelma.

Tulevan kesän kenttäkurssia esitellään opiskelijoille maaliskuussa. Kenttäkurssin henkilökunta esittäytyy opiskelijoille ja he kertovat yleistä kurssiosuuksiensa annista. Kenttäkurssi järjestetään kahdessa neljän viikon jaksossa, joiden jälkeen opiskelijoilta kerätään tyytyväisyyskyselyn avulla tietoa kurssin onnistumisesta. Kesän kenttäkurssin päätteeksi opiskelijoilta kerätään kyselyllä tietoa myös heidän mielipiteistään koko ensimmäisestä opintovuodesta.

Toisen opintovuoden syksyllä opiskelijat esittelevät opettajatuutorilleen henkilökohtaiset opintosuunnitelmansa. Opiskelemaan ilmoittautumisen yhteydessä he päättävät myös tulevan pääaineensa. Marraskuussa pidetään pääainesessiot, infotilaisuudet, joissa esitellään pääaineiden sisältöä, tutkimushankkeita ja opinnäytetyöaiheita. Näin opiskelijat pääsevät paremmin sisään omaan pääaineeseensa ja sen tutkimusalueisiin.

Käytännön toimenpiteet

HOPS

Metsätieteellisessä tiedekunnassa on OpOke-hankkeen myötä otettu käyttöön HOPS eli henkilökohtainen opintosuunnitelma. Se on opiskelijan opintojen toisen vuoden alussa tehtävä konkreettinen suunnitelma opintojen etenemisestä ja se kattaa koko tutkinto-opiskelun ajan. HOPS:n päätarkoitukset ovat opiskelijan opintojen päämäärän tarkistaminen ja opintojen aikataulun mukaisen etenemisen varmistaminen. Opintojen päämääränä on työpaikka omaa opiskelua vastaavalta alalta. Kun opiskelija tiedostaa omat henkilökohtaiset tavoitteensa, voidaan opinnoista hakea niitä tukevia opintoja ja tarvittaessa muokata omaa opintosuunnitelmaansa tarpeiden mukaisesti. Oleellistahan on tietää miksi opiskelee.

HOPS:n tekeminen on opiskelijoille täysin vapaaehtoista. Se on myös tilanteiden mukaan joustava ohjauskeino opiskelijalle itselleen, eikä sitä ole tarkoitukseen noudattaa orjallisesti. Läheskään kaikki opiskelijat eivät tee HOPS:a, mutta opiskelijat jotka sen tekevät, ovat olleet siihen erittäin tyytyväisiä.

Teemahaastattelu

Opintojen alkuun ajoittuvalla teemahaastattelulla pyritään kartoittamaan kunkin opiskelijan henkilökohtaiset kyvyt ja kiinnostuksen kohteet metsätieteestä. Samalla visioidaan opiskelijan omaa kuvaa tulevaisuuden työstä tai työpaikasta. Teemahaastattelu käydään läpi opettajatuutorin kanssa. Opettajatuutori kartoittaa teemahaastattelukaavakkeen ympärillä vapaasti keskustellen opiskelijan henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lisäksi kartoitetaan opiskelijan kiinnostuksen kohteet metsätieteen saralta. Näin saadaan opiskelijaa itseään auttava kokonaiskuva hänen henkilökohtaisista vahvuuksistaan ja kiinnostuksen kohteistaan, jotka taas auttavat häntä opettajatuutorin avustuksella pohtimaan myös mahdollista tulevaisuuden työpaikkaa.

Alkuperäisen hankesuunnitelman vastaisesti teemahaastattelut osoittautuivat käytännössä turhiksi eikä niitä enää käytetä. Teemahaastattelut pyrittiin aloittamaan aikanaan varamalla aika opettajatuutorilta. Opiskelijat eivät kuitenkaan osoittaneet asiaan juuri minkäänlaista mielenkiintoa. Haastatteluihin varasi ajan vain muutama opiskelija, jotka hekään eivät saapuneet paikalle sovittuna ajankohtana. Opiskelijat siis kokivat teemahaastattelut turhiksi omien mielenkiinnon kohteidensa kartoittamisessa. Myös opettajat kokivat metodin melko turhaksi ja liian holhoavaksi.

Pääaineinfot

Hankkeessa on järjestetty pääaineinfotilaisuuksia, joissa kunkin pääaineen henkilökunta esittelee omaa opetusalaansa. Tilaisuudet on usein pidetty jonkin pääaineeseen sopivan organisaation kanssa yhdessä. Esimerkiksi Metsäsuunnittelun pääainetilaisuus pidettiin Euroopan metsäinstituutin (EFI) tiloissa ja Metsä- ja puuteknologian pääaineen tilaisuus on suunniteltu pidettäväksi yhteistyössä Puu- ja metsäosaamiskeskus Puugian kanssa. Sen sijaan tuutorihanke ei sisällä työelämän urasuunnittelua tai varsinaista rekrytoitumistukea. Työpaikan saantia helpottavia toimintoja pyritään organisoimaan muun muassa mentor-kokeilujen ja laatujärjestelmään liittyvän rekrytoitumisoppaan kautta.

Opinto-ohjausekskursio

Loppuvuodesta tehdään ensimmäisen vuoden opiskelijoiden kanssa opinto-ohjausekskursio Ilomantsin Mekrijärvellä sijaitsevalle yliopiston tutkimusasemalle. Mukana matkassa ovat sekä opettaja- että vertaistuutorit. Tilaisuuden aluksi opiskelijoille annetaan yleistä tietoa HOPS:sta ja sen laadinnasta. Tämän jälkeen opettajatuutorit esittelevät oman pääaineensa ja kertovat sitä hyvin tukevista sivuaineista. Lisäksi annetaan tietoa vaihto-opiskelusta. Yhteisen aloitustilaisuuden jälkeen siirrytään pääaineittain pienryhmiin tuutoriohjaajien johdolla. Pienryhmissä keskustellaan opiskelijoiden opinnoista, kuten miten ne ovat lähteneet käyntiin, onko mukana sivuaineita tai syventäviä opintoja ja opinnoista muissa tiedekunnissa. Lisäksi voidaan keskustella vapaasti yliopistoon ja opiskeluun liittyvistä asioista, kuten mitä opiskelu yliopistossa ylipäättään on, vaatimustasosta, gradusta sekä tutkimuksen ja opetuksen yhteydestä. Paljon keskustelua ja ajatuksia herättäneet aiheet kirjataan ylös, ja niistä voidaan keskustella vielä yhdessä pienryhmien jälkeen.

Tenttiakvaario

Metsätieteellisessä tiedekunnassa on parin vuoden ajan ollut käytössä Internet-pohjainen videovalvottu tenttijärjestelmä, Tenttiakvaario. Tenttimiskäytäntöjen kehittäminen on saanut alkunsa käytännön ongelmista, jotka ovat nousseet esiin niin opettajilta kuin opiskelijoiltakin saadusta palautteesta: käsin kirjoittaminen ja tekstin jäsentäminen on hankalaa, käsin kirjoittamisesta vieraantuminen näkyy myös opettajille vaikeasti luettavina tenttivastauksina, kirjastojen resurssit ovat niukentuneet ja tenttikirjojen saatavuus on heikkoa kun tenttijöitä on useita. Lisäksi opiskelua pyritään tehostamaan mahdollisimalla entistä joustavampi tenttiminen pitkin lukukautta ja juuri silloin, kun se sopii opiskelijalle parhaiten. Opiskelun hyvillä edellytyksillä, henkilökohtaisilla työohjelmilla ja yksilöllisellä opintojen rytmittämällä halutaan myös lisätä opiskelumotivaatiota, jaksamista ja viihtymistä tiedekunnassa. (ks. Sikanen ym 2001.)

Tenttiakvaariossa opiskelija voi suorittaa ja opettaja tarkastaa tentin tietokoneen avulla. Näin opiskelija voi valita tenttiaikansa niin, että se sopii hänen henkilökohtaiseen opintoaikatauluunsa. Entistä yksilöllisemmin toteutettava tenttiminen tehostaa kirjaston tenttikirjojen käyttöä ja mahdollistaa nopeamman ja tehokkaamman opiskelun. Akvaario koostuu kameravalvotusta tilasta ja kuulustelun järjestämiseen suunnitellusta tietokantapohjaisesta atk-sovelluksesta. Opiskelija varaa ja käy tenttimässä itselleen sopivana

ajankohtana tentaattorin kanssa sovitun aikataulun puitteissa. Opiskelijat vastaavat järjestelmän arpomiin kysymyksiin ja opettaja saa vastaukset verkon kautta. Järjestelmä mahdollistaa tenttimisen mistä tahansa, missä on Internet-yhteys. Rajoittavana tekijänä on kuitenkin tentin valvonta.

Sekä opiskelijat että opettajat ovat olleet Tentiakvaarioon erittäin tyytyväisiä (Liite 1). Järjestelmän etuina on opiskelijan ajankäytön tehostuminen, tenttikirjallisuuden parempi saatavuus sekä tenttivastausten korjaamisen helpottuminen. Järjestelmään voidaan liittää myös itsearviointi tai palaute tenttivastauksista tehostamaan oppimista.

Opetushenkilökunnan mielestä virtuaalitentteihin liittyviä myönteisiä puolia olivat: opintojen mahdollinen nopeutuminen, soveltuvuus uusintatentteihinne ja konekirjoitetut vastaukset. Opiskelijat kokivat Tentiakvaario varteen otettavana vaihtoehtona perinteiselle tentille. Tentiakvaarion etuna nähtiin ennen kaikkea itselleen sopivimman ajankohdan valinta tenttimiseen. Toiveena oli, että minkä tahansa tentin voisi halutessaan tenttiä virtuaalisesti. Tentiakvaarion kautta toivottiin avautuvan mahdollisuus tenttiä myös muiden yliopistojen tenttejä kotikotiyliopistosta käsin. Tenttiminen koettiin oman oppimisen kannalta hyödylliseksi tapahtumaksi. Ainoa palaute tenteistä oli arvosana. Opiskelijat toivoivat saavansa tentistä myös henkilökohtaista palautetta; ainakin oikeat tenttivastaukset pitäisi saada jokaisen nähtävillä. Tenttivastausten itsearviointi nähtiin myös hyvänä asiana.

Netti-Tuutori

Metsätieteellisen tiedekunnan ensimmäinen OpOKE-hankkeen vastuuhenkilö rakensi kokeilumielessä verkossa toimivan tuutorointiohjelman, Netti-Tuutorin. Netti-Tuutorin ajatuksena oli antaa opiskelijoille mahdollisuus esittää opettajille kysymyksiä yleisistä opiskeluun liittyvistä aiheista kuten kursseista, harjoituksista ja varsinkin opinto-ohjauksesta. Ohjelma osoittautui teoriassa hyvin toimivaksi, mutta käytännössä Netti-Tuutori ei mainostamisesta huolimatta kiinnostanut opiskelijoita. Vaikka opiskelijakyselyistä olisi voinut päätellä toisin, eivät opiskelijat halunneet esittää kysymyksiä virtuaalimuodossa. Netti-Tuutoria ei lopulta käytetty juuri ollenkaan, ja siksi sen on nykyisin haudattu hyvä kokeilu -mappiin.

Opiskelijoiden mielipiteitä

Forstikysely

Metsätieteellisessä tiedekunnassa on kesästä 1999 lähtien toteutettu ensimmäisen opiskeluvuoden kokemuksia peilaava palautekysely. Kyselylomake (liite 2) on säilytetty samana koko hankkeen ajan. Näin on saatu aikaan jatkumo, jonka avulla opiskelujen alkuvaiheen kokemuksia ja ohjauksen kehittymistä voidaan seurata (liite 3). Kyselyn avulla on laskettu kunkin aihepiirin koetun tason keskiarvot, sekä rakennettu kuiluteoriaan perustuva tyytyväisyysindeksi, joka kuvaa odotusten ja koetun tason välistä erotusta. Näin resursseja on voitu kohdentaa oikeisiin, tärkeiksi koettuihin ja ongelmallisiin kohteisiin. Kuten aiemmin on mainittu, hanke koki mm. kolauksen hankkeen alkuperäisen vetäjän vetäydyttyä työstä vuoden 2001 jälkeen. Tällöin hanke keskeytyi koko vuodeksi. Opiskelijatyytyväisyys notkahti tuolloin, mutta on lohdullista, että palautteen perusteella opiskelijat ovat sen jälkeen olleet vuosi vuodelta tyytyväisempiä tiedekunnan opetukseen ja opinto-ohjaukseen. Hankkeen aikana opiskelijat olivat kyselyn perusteella tyytyväisimpiä opiskeluun metsätieteellisessä tiedekunnassa juuri vuonna 2001.

Ongelmat opetuksen jakautumisessa ja yhteistyössä opettajien kanssa

Tyytyväisyysindeksin mukaan suurimmat ongelmat tuntuvat kuuluvan opetuksen jakautumiseen epätasaisesti eri vaiheissa lukukautta. Tulos oli erittäin huono sekä oppilaiden kokemana tasona (pudotusta viime vuoteen 0.9 pistettä) että tyytyväisyysindeksin tasolla. Asia pitää osaltaan paikkansa, monet kurssit päättyvät varsinkin keväällä reilua kuu-kautta ennen kenttäkurssia. Tilanne on ennen joulua samankaltainen. Tämä aiheuttaa myös tenttiruuhkaa.

Yhteistyön opetushenkilökunnan kanssa katsottiin heikentyneen viime vuodesta erityisesti tyytyväisyysindeksin perusteella. Tilanne on yllättävä, koska opettajatuutoreiden ja pääainevastaavien kanssa yhteistyötä on pyritty kehittämään ja kynnystä tulla juttelemaan madaltamaan. Siinä on onnistuttu: opiskelijat kokivat opetushenkilökuntaa lähestymisen helpommaksi kuin koskaan aiemmin hankkeen aikana.

Perusopintojen antama kuva pääaineista

Perusopintojen antama kuva eri pääaineiden valintaa ajatellen koettiin hyväksi, ja varsinkin edelliseen vuosikurssiin verrattuna parannusta on saavutettu: tyytyväisyysindeksi on paras hankkeen ajalta. Vuonna 2002 tyytyväisyys perusopintoihin notkahti pahoin. Syynä lienee vuonna 2002 käyttöön otettu uusi opinto-ohjelma, jossa mm. perusopintoja on järjestelty uudelleen. Uuden opetusohjelman alussa opiskelijat eivät ilmeisesti saaneet tarpeeksi opinto-ohjausta, ja erityisesti vanhan ja uuden ohjelman yhteensovittaminen aiheutti monen opiskelijan kohdalla päänvaivaa. Nyttemmin kurssien ja opetuksen vakiinnuttua uuteen opetusohjelmaan opiskelijat ovat ottaneet uudet pakolliset kurssit kuten Metsänmittauksen tyytyväisinä vastaan. Sen sijaan kurssien työmäärän ja opintoviikkomäärien vastaavuutta ei pidetä enää yhtä hyvänä kuin vanhan opetusohjelman aikana. Erityisen tyytymättömiä oltiin metsätieteen opintoihin kuuluvan kenttäkurssin opintoviikkoihin tehdyn työn määrään nähden. Tietyin osin pitääkin paikkansa, että varsinkin perusopinnoissa suurempien kurssikokonaisuuksien pilkkominen pienempiin on lisännyt opintoviikkoa kohti tehtävän työn määrää. Toisaalta oppimisen kannalta tästä on ollut pääosin hyötyä.

Pääaineiden opetuksen onnistuminen

Eri pääaineiden opetuksen onnistuminen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana on saanut vaihtelevaa kiitosta eri vuosikurssien opiskelijoilta. Tyytyväisyys Metsäsuunnittelun ja -ekonomian perusopintoihin on saavuttanut koko hankkeen ajan kiitettäviä tuloksia, ja nyt hankkeen päättyessä se sai parhaan koetun tason arvosanansa, 4,7. Metsäympäristön hoito ja suojele sai hankkeen alkaessa vuonna 1999 selvästi heikoimman arvosanan, 3,9. Kyseisen pääaineen opetuksen kehittämistä voidaan kuitenkin pitää erittäin onnistuneena, koska se on parantunut vuosi vuodelta ollen 2003 paras pääaineista koetun tason arvosanalla 4,8. Opiskelijoiden tyytyväisyydessä perusopintoihin on Metsä- ja puuteknologian pääaineessa ollut kokemusten perusteella eniten eloa. Hankkeen alussa Metsä- ja puuteknologia sai parhaan arvosanan niin koettuna tasona kuin tyytyväisyysindeksilläkin mitattuna. Joka toinen vuosi pääaineen perusopintojen arvostus on kuitenkin romahtanut nousten taas seuraavana vuonna hyvälle tasolle. Vuonna 2003 parannusta edellisen vuoden erittäin suureen tyytyväisyyden heikkenemiseen tuli vain vähän (koettu taso 3,2=>3,5). Syynä voi olla vastuuhenkilökunnan vaihdosten (alkuperäinen hankkeen vetäjä oli ko. pääaineen opettaja) lisäksi jopa metsätieteellisen opiskelijakunnan sukupuol-

lijaon muutos: naisopiskelijoita on tullut tiedekuntaan tasaisesti vuosittain enemmän ja enemmän.

Opinto-ohjaus opintojen alkuvaiheessa, opiskelijoiden yksilöllisyyden huomioiminen

Hankkeen alkaessa erityisesti opinto-ohjauksen riittävyys ja yliopisto-opiskelun käytännön asioiden ohjauksen opintojen alkuvaiheessa koettiin olevan varsin retuperällä. Koska molempien ongelmakohtien arvostelu on parantunut melko tasaisesti koko hankkeen ajan, voidaan sanoa, että opinto-ohjaukseen panostaminen on selvästi tuottanut tulosta. Opiskelijat ovat myös selvästi positiivisesti yllättyneitä varsinkin tyytyväisyysindeksin valossa heidän yksilöllisyytensä huomioimisesta. Periaatteessa teemahaastattelut ja HOPS otettiin siis avoimesti vastaan. Käytännössä opiskelijat eivät niitä kuitenkaan juuri tarvinneet. Teemahaastatteluja ja HOPS:a ei voida arvioida koko hankkeen ajalta, koska tyytyväisyyttä niihin on mitattu vain vuosina 2001 ja 2003.

Ilmapiiri tiedekunnassa

Opiskelijat ovat olleet tyytyväisiä tiedekunnan sisäiseen ilmapiiriin koko hankkeen ajan, ja tyytyväisyys on vain lisääntynyt. Luonnollisesti oman kurssin kesken vietetään eniten aikaa niin opiskelu- kuin vapaa-aikanakin, joten ryhmähenki kurssien sisällä on ollut erinomainen kautta linjan. Esimerkiksi uuden opetusohjelman mukainen perusopintokurssi Puulajit ja niiden käyttö järjestetään heti lukuvuoden alussa jo ensimmäisellä viikolla. Kurssiin kuuluva kaksipäiväinen ekskursion pakottaa uudet opiskelijat heti toistensa seuraan, ja ryhmähengen nopean muodostumisen kannalta tämän on nähty olevan tehokasta.

Opettajien mielipiteitä

Kevättalvella 2003 kartoitettiin metsätieteellisen tiedekunnan opetushenkilökunnan mielipiteitä ja kehittämis ehdotuksia tehostetusta opintojen ohjauksesta. Lisäksi kyselyssä kartoitettiin muun muassa henkilökunnan käyttämiä opetustapoja ja -keinoja, informaatio- ja kommunikaatioteknologian käyttöä apuna opetuksessa sekä mielipiteitä Tentiakvaariosta.

Suurin osa vastaajista käytti opetuksessaan edelleen perinteisiä keinoja, eli luennointia, ryhmätöitä ja harjoituksia. Melkein kaikki olivat tyytyväisiä omaan opetukseensa, lähinnä puute sopivista oppikirjoista perus- ja aineopetustasolla heikensi tyytyväisyyttä omaan opetukseen. Oppimisessa he pitivät tärkeimpänä kovaa työtä, harjoittelua ja ennen kaikkea asiakokonaisuuksine sisäistämistä. Huomiolle pantavaa on, että käsitys opiskelijan roolista oppimisessa ja opetusmenetelmistä vaihteli suuresti opettajasta riippuen. Osa opettajista piti opiskelijoita selkeästi tiedon vastaanottajina, kun taas osa pyrki käyttämään ongelmalähtöistä opetusta ja korostamaan opiskelijan aktiivista roolia.

Tiedekunnan opetushenkilökunta käyttää opetuksessaan edelleen varsin perinteisiä menetelmiä ja materiaaleja: suosituimpia ja tärkeimmiksi koettuja olivat tekstinkäsittelyohjelmalla tai käsin tehdyt kalvot ja jaettu luentomoniste. Koulutusta opettajat toivoivat mm. vaihtoehtoisten opetusmuotojen käytöstä, ryhmäoppimisen mallien soveltamisesta käytäntöön ja osallistavista ja ongelmalähtöisistä opetusmenetelmistä. Yhteydenpito opiskelijoihin koettiin erittäin tärkeäksi. Yhteyttä opiskelijoihin pidettiin luentokeskustelujen lisäksi pääasiassa sähköpostilla, kahdenkeskisin keskusteluin ja ilmoitustaululla. Opetushenkilökunta käyttää opetuksessaan jonkin verran apuna myös tieto- ja viestintätekniikkaa (TVT). Yleisintä on tiedon hakeminen Internetistä, sähköposti yhteydenpitoon ja harjoitusten ym. vastaanottoon. Kehitysideoina tehokkaampaan TVT:n käyttöön opettajat esittivät opettajatonta koulutusta, jossa olisi esim. itseopiskelutehtäviä Internetissä ja virtuaali-ilmoitustaulu, jossa harjoitukset ym. olisivat esillä.

Lähes kaikki vastaajat järjestivät opetuksensa yhteydessä myös tenttejä. Heistä jokainen tukeutui perinteisiin essee-pohjaisiin tentteihin: *siten saadaan paras kuva opiskelijan todellisesta osaamisesta ja kokonaisuuksien hallinnasta*. Opiskelijoiden mielestä tiedekunnan tentit mittaavatkin kohtuullisen hyvin oikeanlaista osaamista. Tiedekunnassa reilun vuoden käytössä ollut Tentiakvaario koettiin molemmissa leireissä erinomaiseksi uudistukseksi. Opetushenkilökunnalla Tentiakvaariosta oli paljon hyvää sanottavaa. Tentiakvaario helpottaa niiden kurssien tenttimistä, joissa kirjallisuuden saatavuus on huono, uusintatenttien järjestäminen helpottuu, eikä tarkastettaessa ole ongelmia käsialan tulkinnassa. Huonot puolet liittyivät yleensä tekniikan pettämiseen, mutta nekin murheet on nyttemmin saatu korjattua. Tentiakvaarion huonona puolena sen arveltiin houkuttelevan yrittämään tenttiä vähemmällä lukemisella. Opiskelijoiden mielestä hyvät puolet ovat samat, mutta asiasta kaivattiin lisää informaatiota.

Opetushenkilökunnalta tiedusteltiin mielipiteitä myös OpOke-hankkeen kannalta tärkeimmistä asioista eli opettajatuutoroinnista ja opintojen ohjauksesta. Viisi opettajaa oli toiminut opettajatuutorina, ja heistä neljä koki toimen erittäin mielekkääksi eikä siitä ollut koitunut liikaa vaivaa. Yksi opettajatuutori piti tehtävää tarpeettomana holhoamisena useimpien opiskelijoiden kohdalla. Hänen mielestään teemahaastatteluja ja HOPS:a tulisi tarjota opiskelijoille tarpeen mukaan, eikä kaikkien tarvitsisi osallistua automaattisesti. Kyselyn perusteella muutamat opettajat olivat myös sitä mieltä, että opettajatuutorointiin pitäisi saada lisää koulutusta, se kuuluu pääaineen opettajille ja sen pakollisuus pitäisi poistaa.

Käytännössä kaikki vastanneet suhtautuivat erittäin myönteisesti OpOke-hankkeen myötä tehostettuun opinto-ohjaukseen ja opetuksen kehittämiseen. Kaikkien mielestä tehostetusta opintojen ohjauksesta on konkreettista hyötyä opiskelijoille. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että opiskelijoiden opintojen ohjaus kuuluu opetushenkilökunnalle vain oman opetusalan ja graduohjauksen osalta, muu opinto-ohjaus täytyisi keskittää erityiselle opinto-ohjaajalle. Myös opiskelijoiden oma-aloitteisuuden toivottiin lisääntyvän kysyttäessä neuvoa opintoihin. Lisäksi palautteessa esitettiin nyttemmin jo käytännöksi muodostuneita tietyn vuosikurssin ja työnantajien yhteisiä tapaamisia. Yleinen mielipide opetushenkilökunnan keskuudessa oli, että opinto-ohjausta pitäisi antaa erityisesti opintojen alku- ja varsinkin graduvaiheessa. Työelämään sijoittumista tukeva opinto-ohjauksen jatkaminen vielä valmistumisen jälkeenkin ei saanut suurta kannatusta.

Johtopäätökset

OpOke-hankkeen suurin merkitys metsätieteellisen tiedekunnan opiskelijoiden ohjauksessa on uusien tehokkaiden ohjauskäytänteiden ottaminen käyttöön. Pääaineinfojen, opinto-ohjauskursioiden, henkilökohtaisten opintosuunnitelmien ja tyytyväisyyskyselyiden ottaminen vakinaiseen käyttöön on selvästi parantanut tiedekunnan opiskelijoiden opintojenohjausta ja ylipäättään tyytyväisyyttä tiedekunnan opetukseen ja muuhun toimintaan. Lisäksi Tentiakvaarion käyttöönotto on tehnyt tenttikäytännöstä joustavamman ja tenteistä helpommin henkilökohtaisiin opintosuunnitelmiin sopivia.

OpOKe-hankkeen jatkumona Joensuun ja usean muun yliopiston yhteistyönä alkaa hanke ”Walmiiksi Wiidessä Wuodessa (W5W) – toimiva opetussuunnitelma ja ohjattu opintopolku kaksivaiheisessa tutkintorakenteessa”. W5W-hankkeen on tarkoitus syventää muun muassa OpOKe-hankkeesta saatuja toimintamalleja, jotka Joensuun yliopiston metsätieteellisessä tiedekunnassa on jo otettu käytäntöön. W5W-hankkeen valossa metsätieteellisen tiedekunnan valmistumistilanne on varsin hyvä. Kolmen viimeisen vuoden opiskelijoiden keskimääräinen valmistumisaika vaihtelee välillä 4 v 4 kk – 5 v 2 kk (mediaanit välillä 4 v 9 kk – 4 v 11 kk). Opiskelunsa keskeyttäneitäkin on varsin vähän. Tarkkaa lukumäärää tai prosenttiosuutta on kuitenkin mahdotonta arvioida, koska opiskelijat eivät ilmoita tiedekunnalle mikäli ovat päätyneet keskeyttämään opiskelunsa. Valmistumisaikojen valossa suurta tarvetta opiskelun tehostamiseen ei ole. Toisaalta on tärkeää tukea opiskelijoiden henkilökohtaista opintosuunnittelua työelämään valmistavana ja opintomotivaatiota lisäävänä. Myös opiskelijoiden tyytyväisyys opetukseen ja viihtyminen tiedekunnassa ovat ensiarvoisen tärkeitä asioita, kun tiedekuntaa kehitetään. Opiskelijoiden ja opettajien parempaan palveluun, työn helpottamiseen ja työnteon joustavaan sujumiseen tähtää esimerkiksi tiedekunnan käytössä oleva Tenttiakvaario.

Metsätieteellisen tiedekunnan tavoitteena on tulla yhdeksi yliopistollisen metsäopetuksen eturivin yksiköksi maailmassa ja samalla kansainvälisesti entistä vetovoimaisemmaksi maisteri- ja tohtoritutkintojen kouluttajaksi. Tavoite on saavutettavissa, mikäli henkilökunnan sitoutuneisuus ja kehittämistahto pystytään ylläpitämään nykyisellä tasolla.

Lähde:

Sikanen, L., Tahvanainen, T. & Pelkonen, P. 2001. Tenttiakvaario – tietokoneavusteinen tenttiympäristö metsätieteellisessä tiedekunnassa. Peda-Forum 1/01: 38-40

Lappeenrannan teknillinen yliopisto

OPOKE-HANKKEEN KOKEMUKSIA LAPPEENRANNAN TEKNILLISESTÄ YLIOPISTOSTA

Mari Trinidad, Kemiantekniikan osasto, Energia- ja ympäristötekniikan osasto ja Sähkötekniikan osasto, Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Johdanto

Lappeenrannan teknillinen yliopisto* (LTY) osallistui vuosina 2000–2003 Yliopisto-opetuksen kehittäminen opettajien koulutuksen ja opiskelijoiden ohjausjärjestelmän avulla -hankkeeseen (OpOKe) yhteistyössä Kuopion, Oulun ja Joensuun yliopistojen kanssa.

LTY:sta hankkeeseen osallistuivat energia- ja ympäristö-, kemian-, ja sähkötekniikan osastot omilla tuutorointikokeilullaan. Hankeosastojen yhteisiä tavoitteita ovat olleet:

- positiivisten opetus- ja opiskeluasenteiden luomista
- tuutoroivan opetus- ja ohjauskulttuurin syntymistä yliopistoomme
- ohjaavan henkilökunnan koulutus ja motivointi
- opiskelijan ohjauksen jatkumon vahvistaminen ensimmäisestä päivästä aina valmistumiseen asti
- opiskelijan ohjaaminen jo ennen mahdollisten ongelmatilanteiden syntymistä
- opiskelijoiden integrointi tiedeyhteisöön heti opiskelun alkuvaiheessa
- hyvien ohjaussuhteiden luominen opintojen alusta lähtien
- innostavien ja mielekkäiden opiskeluaiheiden tarjoaminen
- opetushenkilökunnan pedagogisen osaamisen vahvistaminen

Hankeosastojen päämääränä on ollut kehittää koko opiskelukaaren kattavaa ohjauskulttuuria sekä levittää hyviä käytäntöjä koko yliopistoon.

* Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun nimi muuttui 1.1.2003 Lappeenrannan teknilliseksi yliopistoksi.

Tätä loppuraporttia varten on koottu aineistoa hankkeen toimintakertomuksista ja toteutetuista kyselyistä sekä haastatteleamalla hankeosastojen yhteyshenkilöitä. Raportissa kuvataan OpOKE-hankkeen aikana luotuja ohjauskäytäntöjä ja hankkeen tuloksia.

Opintojenohjaus ja opintoneuvonta LTY:ssa

Vuonna 2001 yliopistossa toteutettiin hallinnollinen uudistus, jolloin kansainväliset - ja urapalvelut, opintotoimisto sekä oppimiskeskus yhdistyivät uudeksi opiskelijapalvelut - yksiköksi. Tämä muutos vaikutti olennaisesti myös opintoneuvontaan. Aiemmin opintosihiteereitä oli tekniikan puolella kaksi ja kauppatieteillä yksi, ja he työskentelivät opintotoimiston tiloissa. Uudistuksen yhteydessä rekrytoitiin jokaiselle osastolle oma opintosihiteeri ja kauppatieteiden osastolle kaksi.

Samassa yhteydessä osastoille palkattiin osa-aikaiset opintoneuvojat, jotka ovat oman osastonsa opiskelijoita. Hajauttamalla opintoneuvonta ja -ohjaus osastoille on pyritty paremmin vastaamaan ja paneutumaan opiskelijoiden osastokohtaisiin kysymyksiin ja mahdollisiin ongelmatilanteisiin.

Opiskelijatuutorointi

Opiskelija- eli vertaistuutoritoimintaa koordinoi LTY:ssa osa-aikainen tuutorointisihiteeri, joka työskentelee tiiviissä yhteistyössä opiskelijapalveluiden tuutorointiasioista vastaavan suunnittelijan, opintotoimiston sekä osastojen opintosihiteerien ja opintoneuvojien kanssa. Tuutorointisihiteerin tehtävänä on opiskelijatuutoroinnin koordinointi: tuutoreiden rekrytointi, tuutorikoulutuksen järjestäminen ja kehittäminen, palautteen keruu sekä tuutoreilta että aloittavilta opiskelijoilta. Tuutorointisihiteeri vastaa fuksiviikkojen ohjelman suunnittelusta yhdessä opiskelijapalveluiden ja osastojen kanssa.

Opintojen alkuvaiheessa ohjauksesta vastaavat opiskelijatuutorit, jotka tutustuttavat aloittavat opiskelijat yliopistoon ja sen toimintaan. Lisäksi opiskelijatuutorin tehtäviin kuuluu henkilökohtaisen opintosuunnitelman ohjaus. Tuutorilla on myös tärkeä rooli sosiaalisen verkoston luomisessa uusien opiskelijoiden ja opiskelijayhteisön välille.

Opiskelijatuutoreiden välityksellä siirtyvät perinnetietona monet hyvät, mutta myös huonot asiat. LTY:ssa pidetään tärkeänä juuri hyvän perimätiedon, Skinnarilan hengen ja positiivisen opiskeluilmapiirin, välittämistä uusille opiskelijoille.

Opiskelijatuutorit ohjaavat aloittavia opiskelijoita intensiivisesti kahden viikon ajan (fuksiviikot) ja sen jälkeen tarpeen ja oman aktiivisuuden mukaan. Syksyllä 2003 toteutettiin noin kaksi kuukautta opintojen alkamisen jälkeen aloittaville opiskelijoille suunnattu kysely, jonka mukaan 39,7 % tuutoreista piti yhteyttä tuutoriryhmäänsä fuksiviikojen ajan. Kuukauden jälkeen yhteydenpidon lopetti 7,4 % tuutoreista. Positiivista oli se, että 52,9 % eli valtaosa tuutoreista piti yhteyttä tuutoriryhmäänsä vielä kyselyn toteutuksen aikaankin.

Opintoneuvonta osastoilla

Opintosihteerien tehtäviin kuuluvat opintoihin liittyvien anomusten käsittely, opintoasioiden valmistelu ja esittely osastoneuvostossa sekä valmistumisprosessiin liittyvät paperityöt. Opintosihteerit antavat myös yleistä tutkintoon liittyvää neuvontaa ja ovat mukana osaston opetuksen kehittämisessä ja suunnittelussa sekä tiedottavat opintoihin liittyvistä hallinnollisista muutoksista. Opintosihhteereiden lisäksi ohjaus- ja neuvontatyötä osastoilla tekevät opintoneuvojat, opettajatuutorit sekä opetushenkilöstö.

Opintoneuvojat ovat oman osastonsa opiskelijoita. Opintoneuvojat auttavat opiskelijoita opintojen suunnittelussa ja tutkintorakenteen selvittelyssä, osallistuvat osaston lukujärjestyksen suunnitteluun ja tiedottavat opiskelijoille osaston tilaisuuksista ja opetusohjelman muutoksista. Lisäksi opintoneuvojat ovat mukana osaston opetuksen kehittämisessä ja suunnittelussa. He toimivat tiiviissä yhteistyössä opettaja- ja opiskelijatuutoreiden sekä osaston opintosihteerin kanssa.

Opettajatuutorit auttavat opintojen suunnittelussa ja ovat mukana osaston opetuksen kehittämisessä ja suunnittelussa. Lisäksi opettajatuutorit antavat neuvoja opintojaksojen sisältöä, suoritusjärjestystä ja tenttimistä koskevista kysymyksistä.

Lisäksi opintoneuvontaa saa kaikilta opettajilta ja professoreilta, jotka ovat oman alansa ja opintojaksojensa asiantuntijoita oli kyse sitten suoritustavoista tai mahdollisista kor-

vaavuuksista. Koko opintokaarta tarkasteltaessa opettajien merkitys ohjaajina onkin suurin.

Opintoneuvonnan kentässä on opettajatuutoreiden rooleissa eniten osastokohtaisia eroja. Joillakin osastoilla toimii aktiivinen opettajatuutoreiden verkosto ja joillakin osastoilla on vain yksi nimetty opettajatuutori. OpOKe-hankkeen jälkimainingeissa on noussut esiin tarve luoda yliopistoon opettajatuutoriverkosto, joka kokoontuisi säännöllisesti keskustelemaan ja jakamaan kokemuksia.

Opintojenohjauskysely 1. ja 3. vuosikurssilaisille

Oppimiskeskus järjesti helmi-maaliskuun vaihteessa 2003 opiskelijoiden palautekyselyn, joka lähetettiin henkilökohtaisesti sähköpostilla kaikille 1. ja 3. vuoden opiskelijoille. Lisäksi kyselyä markkinoitiin opintoneuvojille, ylioppilaskunnalle, killoille, vertaistuutoreille sekä yleisesti eri puolilla yliopistoa. Kyselyyn saivat vastata kaikki opiskelijat vuosikurssista riippumatta. Vastauksia saatiinkin kaikilta osastoilta ja kaikilta vuosikursseilta seuraavasti (taulukko 13). Taulukoissa käytetyt osastojen lyhenteet ovat:

- ENTE = Energia- ja ympäristötekniikka
- KATI = Kauppatieteet
- KETE = Kemiantelekniikka
- KOTE = Konetekniikka
- TUTA = Tuotantotalous
- SÄTE = Sähkötekniikka
- TITE = Tietotekniikka

TAULUKKO 13. Palautekyselyyn osallistuneet osastoittain ja vuosikursseittain

osasto	vastauksia	vuosikurssi	vastauksia
ENTE	50	1	174
KATI	68	2	63
KETE	43	3	131
KOTE	45	4	36
SÄTE	36	5	25
TITE	116	n	19
TUTE	90	muu	3
MUU	3		
koko yliopisto	451	koko yliopisto	451

Palautekysely oli rakenteeltaan kolmiosainen, ja se koostui Oppimiskeskuksen palveluita kartoittavasta osiosta, WebCT:n käyttöä arvioivasta osiosta sekä opiskelun ja opintojen ohjauksen osiosta. Tässä raportissa keskitytään ainoastaan opiskelun ja opintojenohjauksen kysymysten analysointiin. Aineistoa on vertailtu osastoittain ja se koostuu kyselyjen lisäksi sanallisista kuvauksista.

Kysymys 1 käsitteli vertaistuutorointia opintojen käynnistymisen tukena (taulukko 14).

TAULUKKO 14. Vastaukset kysymykseen 1: Miten ensimmäisen vuoden vertaistuu-
torointi auttoi sinua alkuun opinnoissasi?

osasto	hyvin (%)	kohtalaisesti (%)	huonosti (%)
ENTE	46	40	14
KATI	32	50	18
KETE	35	51	14
KOTE	33	60	7
SÄTE	53	33	14
TITE	46	46	8
TUTE	32	48	20
MUU		100	
koko yliopisto	39	48	13

vuosikurssi	hyvin (%)	kohtalaisesti (%)	huonosti (%)
1	50	43	7
2	35	54	11
3	34	47	19
4	33	53	14
5	32	56	12
n	21	42	37
muu		100	
koko yliopisto	39	48	13

Koko yliopistossa 39 % opiskelijoista katsoi opintojen alkuvaiheen vertaistuuutoroinnin onnistuneen hyvin. Erityisen hyvin onnistuneena pidettiin sähkötekniikan osaston vertaistuuutorointia, sillä osaston vastanneista peräti 53 % piti vertaistuuutoroinnin vaikutusta opintojen aloittamiseen hyvänä. Myös energiatekniikan ja tietotekniikan osastoilla tulokset olivat lähes yhtä hyviä (46 % hyvin-kategoriassa). Muilla osastoilla hyvin-kategoriaan sijoittui noin kolmannes vastauksista, ja 50–60 % vastauksista vertaistuuutoroinnista saatua apua pidettiin kohtalaisena. Huonosti onnistuneena vertaistuuutorointia eri osastoilla piti 7–20 % vastanneista.

Ensimmäisen vuoden opiskelijat pitivät 1. vuoden vertaistutorointia parhaimmin onnistuneena. Tähän hyvään arvioon saattaa muihin vuosikursseihin verrattuna vaikuttaa tietysti sekin, että asiat ovat vielä tuoreessa muistissa.

Vapaassa sanallisessa palautteessa vertaistutoroinnista toivottiin kysymyksiä, kehittämisideoita ja kritiikkiä (taulukko 15).

TAULUKKO 15. Vastaukset kysymykseen 2: Palautteesi vertaistutoroinnista

-
- toive opiskelun korostamisesta viihteen sijaan: alkoholinkäyttö, liiallinen juhliminen, bileiden korostaminen opintojen kustannuksella
 - opintojen suunnitteluun ohjaaminen, kurssien valinta
 - tärkeiden asioiden opettamisessa puutteita: WebCT, newsit, sähköposti, WebOodi, kursseille ja tentteihin ilmoittautuminen, lukujärjestyksen teko, tenttikäyttäytyminen
 - fuksiviikon liian tiukka aikataulu
 - tuutoreiden ominaisuudet ja käyttäytyminen, laiskuus, tietämättömyys, asenne
 - tuutorin paneutuminen asioiden opettamiseen
 - tuutoroinnin jatkuvuus fuksiviikkoa pidemmälle, mieluusti koko vuoden
 - tammikuussa tulevien ohjaus myös tärkeää, ohjauksessa puutteita
 - opiskelutekniikoiden opettaminen
 - tuutoreiksi vanhempia kuin toisen vuoden opiskelijoita
 - vanhemmat opiskelijat, aiemman tutkinnon suorittaneet jne. samoihin tuutoriryhmiin
 - kielikeskuksen ilmoittautumiskäytännöt jne. opetettava paremmin
 - useita ihmettelyjä vertaistutorointi-sanasta ja sen merkityksestä
-

Palautteen perusteella perusasioiden opettamista on valvottava tiukemmin, ja huomio on saatava juhlinnan ylikorostamisesta opiskeluun orientoitumiseen, systemaattiseen opintojen suunnitteluun ja oikeiden opiskelutekniikoiden oppimiseen. Opiskeluun orientoitumista painotettiin tarkoituksella myös ensimmäisessä tuutorikoulutuksessa keväällä 2003, ja ryhmän ohjauksesta oli myös puhumassa ryhmätyön ohjaaja Satu Öystilä Tampereen yliopistosta.

Fuksiviikon aikataulua pidettiin yleisesti liian tiukkana. Ongelmana oli toisaalta opetuksen alkaminen ja vaikeudet yhteisten tilaisuuksien järjestämisessä fuksien hajaantuessa eri osastoille. Osastoittain asialle onkin haettu ratkaisua hajauttamalla osa opetettavista asioista johdantokursseille ja erillisiin tilaisuuksiin pitkin syksyä (vrt. kete-keskiviikot).

Opiskelijoilta kysyttiin myös ohjauksen saatavuutta ohjausta toteuttavilta tahoilta (taulukko 16).

TAULUKKO 16. Vastaukset kysymykseen 3: Ohjauksen saatavuus opintojen eri vaiheissa: Oletko saanut opintojenohjausta tarvitessasi? (kyllä, keneltä)

osasto	ei ole (%)	vertaistuutori (%)	opintoneuvoja (%)	opintosihteeri (%)	opettajatuutori (%)	kurssinopettaja (%)	muu henkilö (%)
ENTE	16	20	23	8	7	18	8
KATI	9	11	22	24	1	26	7
KETE	17	19	18	16	8	16	6
KOTE	15	18	19	19	2	21	6
SÄTE	11	15	15	15	13	22	9
TITE	23	21	15	12	5	18	6
TUTE	15	22	20	17	0	22	4
MUU							
koko yliop.	16	18	19	16	4	21	6

osasto	ei ole (%)	vertaistuutori (%)	opintoneuvoja (%)	opintosihteeri (%)	opettajatuutori (%)	kurssinopettaja (%)	muu henkilö (%)
1	18	24	17	14	5	18	4
2	8	22	15	19	3	28	5
3	20	16	21	16	4	20	3
4	7	14	24	16	5	20	7
5	8	15	20	20	5	22	10
n	20	9	15	12	3	23	18
muu							
koko yliop.	16	18	19	16	4	21	6

Vertaistuutorit olivat kaikilla osastoilla opintoneuvojen ohella etenkin opintojen alkuvaiheen tärkeitä tiedonlähteitä. Myös opintosihteerit olivat tärkeitä, samoin kuin kurssien opettajat, joiden merkitys koko opintokaaren aikana oli hyvin suuri. Kurssien opettajia voidaankin pitää lähes tärkeimpinä ohjaajina, jos tarkastellaan koko opintokaarta. Opettajatuutoreiden rooli oli selvästikin vielä jäsentymätön (vrt. kysymys 8), ja ainoastaan sähkötekniikan osastolla opettajatuutori ylsi lähes samoihin lukuihin vertaistuutoreiden, opintoneuvojen ja opintosihteerien kanssa.

Tulos korostaa korkealaatuisen opetuksen ja sen yhteydessä annettavan ohjauksen merkitystä: kurssien opettajat ovat keskeisen tärkeitä niin vaikutettaessa opiskelijoiden asenteisiin, opiskelumotivaatioon kuin opintojen etenemiseen. Kurssien opettajien rooli kävi korostetusti ilmi myös vapaassa palautteessa, jossa toivottiin opettajille lisää pedagogista koulutusta sekä myönteistä suhtautumista opiskelijoiden ohjaamiseen.

Kyselyllä kartoitettiin myös opiskelijoiden tietoisuutta ohjausta antavista tahoista (taulukko 17).

TAULUKKO 17. Vastaukset kysymykseen 4: Onko sinulla tietoa, keneltä voit saada ohjausta tarvitessasi?

osasto	Kyllä (%)	ei (%)	vuosikurssi	Kyllä (%)	ei (%)
ENTE	84	16	1	87	13
KATI	85	15	2	89	11
KETE	91	9	3	85	15
KOTE	89	11	4	92	8
SÄTE	89	11	5	84	16
TITE	84	16	n	79	21
TUTE	88	12	muu	67	33
MUU	67	33			
koko yliop.	86	14	koko yliop.	86	14

Huolestuttavaa tuloksissa on, että osastosta ja vuosikurssista riippumatta oli suuri joukko opiskelijoita, jotka eivät tietäneet, mistä tai keneltä ohjausta voi saada (14 % kaikista vastanneista, suurin luku 16 % energiatekniikan ja tietotekniikan osastoilla). Tietämättömyys ja tiedonhaun vaikeus kävi ilmi myös vapaasta palautteesta kysymyksessä 8. Tiedonsaannissa ei ilmennyt eroja eri osastojen eikä vuosikurssien välillä. Toisaalta kaikkein vanhimpien opiskelijoiden joukossa oli suhteellisesti eniten niitä opiskelijoita, jotka eivät tietäneet mahdollisia ohjauskanavia. Osasyynä saattaa olla, että opintosihteer-, opintoneuvoja- ja opettajatuutorijärjestelmä on suhteellisen uusi ja perustettu silloin, kun heidän alkuvaiheen opintonsa ovat jo olleet mahdollisesti ohi. Voidaankin kysyä, onko tiedottamisessa vanhemmille opiskelijoille parantamisen varaa, jos nämä ohjausmuodot eivät ole tavoittaneet vanhempia opiskelijoita.

Seuraavassa kysymyksessä opiskelijoilta tiedusteltiin, missä asioissa he erityisesti ovat ohjausta tarvinneet (taulukko 18).

TAULUKKO 18. Vastaukset kysymykseen 5: Minkä tyyppisissä kysymyksissä olet kaivannut opintojenohjausta?

osasto	opintojen aloit- taminen (%)	opintojen suunnittelu (%)	opintosuunnan valinta (%)	opinnäyte-, harjoitustyöt (%)
ENTE	29	29	21	21
KATI	36	26	14	24
KETE	28	32	19	21
KOTE	27	23	25	25
SÄTE	27	26	28	19
TITE	29	37	21	13
TUTE	31	25	21	23
MUU	50			50
koko yliop.	30	29	21	20

vuosikurssi	opintojen aloit- taminen (%)	opintojen suunnittelu (%)	opintosuunnan valinta (%)	opinnäyte-, harjoitustyöt (%)
1	34	29	19	18
2	35	31	19	15
3	27	29	24	20
4	28	24	24	24
5	23	30	21	26
n	17	36	17	30
muu	50		50	
koko yliop.	30	29	21	20

Muu-kohdassa mainittuja ohjaustarpeita olivat: yleiset opiskeluasiat, yliopistojen välinen yhteistyö, vanhojen kurssien hyväksi lukeminen, valmistumisvaiheen byrokratia, työharjoittelu, opintopaikan tai/ja -suunnan vaihtaminen, tenttikäytännöt, teknisen aineen valinta, sivuaineasiat, opintotukiasiat, opintojaksojen korvattavuus, diplomityöseminaariin ilmoittautuminen, opiskelutekniikat, diplomityö.

Ohjaustarpeet jakautuivat melko tasaisesti opintojen aloittamisen, suunnittelun, opintosuunnan valinnan ja opinnäyte- ja harjoitustöiden tekemisen kesken. Tulos korostaa edelleen koko opintokaaren kestävän ohjauksen tärkeyttä. Toisaalta näillä eri osa-alueilla ohjaajina toimivat osin eri henkilöt, ja onkin syytä korostaa mm. kurssien opettajien, assistenttien jne. roolia koko opintokaaren aikana (esim. opinnäyte- ja harjoitustöiden ohjaus).

Myös ohjauksen vaikuttavuutta selvitettiin (taulukko 19).

TAULUKKO 19. Vastaukset kysymykseen 6: Onko opintojenohjaus vaikuttanut opintojesi etenemiseen ja aikatauluun?

osasto	kyllä, myönteisesti (%)	ei vaikutusta (%)	ohjaus tai sen puute hidastanut (%)
ENTE	38	52	10
KATI	26	62	12
KETE	30	65	5
KOTE	16	66	18
SÄTE	26	61	11
TITE	25	65	10
TUTE	28	60	12
MUU		67	33
koko yliop.	27	62	11

vuosikurssi	kyllä, myönteisesti (%)	ei vaikutusta (%)	ohjaus tai sen puute hidastanut (%)
1	37	56	7
2	24	66	10
3	16	69	15
4	39	55	6
5	16	68	16
n	16	52	32
muu		67	33
koko yliop.	27	62	11

Koko yliopistosta etenkin energiatekniikan osasto sai melko hyvän tuloksen opintojenohjauksen vaikutuksesta opintojen etenemiseen. Valtaosa opiskelijoista oli kuitenkin kaikilla osastoilla ja kaikilla vuosikursseilla sitä mieltä, ettei opintojenohjauksella ole ollut vaikutusta heidän opintojensa etenemiseen. Konetekniikan osastolla peräti 18 % vastanneista oli sitä mieltä, että ohjaus tai sen puute hidasti opintojen etenemistä, kun muilla osastoilla ohjauksen puute häiritsevi opintojen etenemistä 5–12 % vastanneista.

Opiskelijoilta selvitettiin myös opiskeluun asennoitumisen muuttumista opintojen aikana ja asennemuutoksen syitä (taulukko 20, taulukko 21).

TAULUKKO 20. Vastaukset kysymykseen 7: Onko opintojesi edetessä asennoitumisesi opiskeluun LTY:ssä muuttunut?

osasto	muuttunut positiivisemmaksi (%)	pysynyt ennallaan (%)	muuttunut negatiivisemmaksi (%)
ENTE	26	42	32
KATI	32	59	9
KETE	40	48	12
KOTE	29	58	13
SÄTE	44	39	17
TITE	27	45	28
TUTE	39	51	10
MUU		67	33
koko yliop.	33	49	18

vuosikurssi	muuttunut positiivisemmaksi (%)	pysynyt ennallaan (%)	muuttunut negatiivisemmaksi (%)
1	34	55	11
2	40	46	14
3	30	48	22
4	28	41	31
5	36	48	16
n	21	37	42
muu		67	33
koko yliop.	33	49	18

TAULUKKO 21. Koonti perusteluista

Plussat	Miinukset
• hyvä ympäristö, riittävästi vapautta • omat näkemykset muuttuvat ja ymmärrys kasvaa ajan kuluessa • palvelut ja neuvonta erittäin asiallista • useita mainintoja positiivisista mielikuvista ja opintojen sujumisesta hyvin	• motivaation vaihtelut • oma päämäärättömyys, saamattomuus, laiskuus • omat väärät valinnat, väärä ala • vieraskieliset luennoitsijat tai luennot kyseenalaisia tai tarpeettomia • opettajien opetustaidot, asenne, asian hallinta, opetuksen taso riittämättömiä peruskurssit eivät motivoi, aine- ja syventävät opinnot kyllä • opiskelua vaikeutetaan kaikkialla, opiskelija välttämätön paha, hallintovirasto vaikeuttaa asioita • liian pienet tilat isoille ryhmille • kurssien peruutukset, järjestelyjen muutokset aiheuttavat harmia

Energiatekniikan osastolla jopa kolmannes vastaajista (32 %) oli sitä mieltä, että heidän asennoitumisensa opiskeluun LTY:ssä oli muuttunut negatiivisemmaksi opintojen kuluessa. Luku oli suurin kaikista osastoista. Myös tietotekniikan osastolla luku oli melko suuri (28 %). Sähkötekniikan osastolla oli koko yliopistossa eniten aiempaa positiivi-

semmin LTY:hyn suhtautuvia (44 %). Myös kemiantekniikan osastolla aiempaa positiivisemmin suhtautuvia oli suhteellisen paljon, toiseksi eniten sähkötekniikan osaston jälkeen (40 %). Laatuyksikköstatuksen saaneella tuotantotalouden osastolla oli myös runsaasti opiskelijoita, joiden asennoituminen muuttui positiivisemmaksi opintojen kulussa (39 %).

Opiskelijoita pyydettiin myös antamaan ideoita opintojen ohjauksen ja opetusjärjestelyjen kehittämiseksi (taulukko 22, taulukko 23).

TAULUKKO 22. Vastaukset kysymykseen 8: Palautteesi saamastasi opintojenohjauksesta ja sen vastaamisesta tarpeisiisi

Plussat	Miinukset
• opintojenohjaus on ollut hyvää, riittävää, asianmukaista • ENTEn HOPS-ohjaus erinomaista • Ympäristötekniikalla uudet opiskelijat on otettu hyvin siipien suojiin	• tuutoreissa sekä hyviä että huonoja • 1. vuoden tuutorointi todella tärkeää ja siihen panostettava • kaksoistutkinnon suorittamismahdollisuudesta lisää tietoa • opintosuunnan esittelyyn ja valintaan lisää panostusta • opintoneuvoja ja opettajatuutorit suurempaan rooliin ja tunnetumiksi • opintojen suunnittelu pakolliseksi • tietoa opiskelutekniikoista • loppuvaiheen opintojenohjausta tehostettava • ei kokemusta tai tietoa ohjauksesta, en ole tarvinnut • opiskelun suunnitelmallisuutta korostettava opintojen alussa • vanhempien opiskelijoiden/aiemman tutkinnon suorittaneiden/opinnoissaan viivästyneiden ohjausta tehostettava • oppimiskeskus ja urapalvelut tarjoavat hyviä palveluja, mutta saisivat mainostaa itseään aktiivisemmin

TAULUKKO 23. Vastaukset kysymykseen 9: Muu palaute

Plussat	Miinukset
• hyvälaatuista, huolellisesti laadittua opetusmateriaalia • opintotoimiston ystävälliset henkilöt, opintosihiteerit ja helposti lähestyttävät luennoitsijat saavat kiitosta	• opetuksen laatua ja sen tarkkailua kehitettävä - kritiikkiä opettajien pedagogisista taidoista ja suhtautumisesta opiskelijoihin • tiedottamista tehostettava, lisää materiaalia verkkoon • kurssien opettajien saatava kriittistä palautetta riittävän korkealta taholta, jotta vaikuttaisi opetuksen tasoon • yleinen tenttipäivä takaisin • WebCT ja sen soveltuvuus opetuskäyttöön kyseenalainen • tenttien korjaus ja tulosten julkaiseminen nopeammaksi, etenkin eräät tietotekniikan osaston kurssit saavat mainintoja • opetusmateriaalin taso osalla kursseista heikko • enemmän intensiivikursseja ja ke- säopetusta • esitietovaatimuksia tarkistettava osastojen välillä • kirjastoon lisää kirjoja • katin mikrot uuden aikaisemmiksi • opintojaksojen peruutukset ja muutokset harmittavat • tenttien peruutus- ja ilmoittautumisaikoja korjattava (peruutusaika lyhyemmäksi) • opintoviikkojen ja työmäärän suhde oikeaksi • kielikeskukselle samat käytännöt kuin muillekin osastoille, sähköinen ilmoittautuminen kursseille • lauantaitentit käyttöön • lisää materiaalia ja käytännön tietoa esim. mikroluokista verkkoon • normaaliopiskelijoillekin yhtä paljon huomiota kuin muuntokoulutettaville • ohjelmoinnin opetus puutteellista • kurssien jakauma eri periodeilla epätasainen • lisää käytännönläheisyyttä tutan ja katin opetukseen

Yhteenveto vapaasta palautteesta

Opetuksen laatua ja opettajien pedagogisia taitoja kritisoitiin runsaasti ja niitä toivottaisiin kehitettäväksi edelleen. Laaduntarkkailua ja huonoon opetukseen puuttumista toivottaisiin lisää. Opintojen kuormittavuuteen sekä työ- ja opintoviikkomäärän vastaavuus-

teen toivotaan kiinnitettävän lisää huomiota. Laadukkaaseen opetusmateriaaliin, tiedottamiseen ja verkossa jaettavaan informaatioon toivotaan panostettavan entistä enemmän. Käytännön järjestelyistä, mikroluokista jne. toivottaisiin myös helposti saatavilla olevaa informaatiota.

Kaiken kaikkiaan opintojenohjaus ja vertaistutorointi sai kuitenkin myös melko paljon kiitosta ja sitä pidettiin useissa tapauksissa riittävän hyvänä.

Johtopäätöksiä

Niin asiasisällöllisesti kuin pedagogisesti laadukas opetus yhdistettynä tehokkaaseen ja monipuoliseen opintojenohjaukseen on paras tae oikean opiskelumotivaation ja myönteisen asenneilmapiirin syntymiseen. Lappeenrannan teknillinen yliopisto saa näiltä osin kyselyyn vastanneilta opiskelijoilta varsin keskinkertaisen arvosanan. Tuloksissa on luonnollisesti osastokohtaisia vaihteluita, mutta mitään merkittävän suuria eroja ei osastojen välille kuitenkaan nouse.

Opiskelijoiden mielestä niin opetuksessa, ohjauksessa kuin monissa käytännön järjestelyissä on parantamisen varaa. Myös tiedottamista toivotaan parannettavan, jotta tieto ohjauksen kanavista, opetuksesta, käytännön opetusjärjestelyistä sekä palveluista saavuttaisi opiskelijat paremmin.

Opiskelijat katsovat ohjauksen vaikuttaneen melko vähän opintojensa etenemiseen. Voidaankin kysyä, johtuuko tämä opintojenohjauksen laadusta, määrästä vai kenties osin opiskelijoista itsestään. Kyselyn perusteella suurempi vaikutus opiskelijoiden opintojen etenemiseen ja asenteisiin onkin ollut nimenomaan opetuksella sekä siihen liittyvillä järjestelyillä. Kohtalaisen suuri joukko vastanneista katsoo asenteidensa muuttuneen negatiivisemmiksi opintojen kuluessa. Onkin syytä pohtia, mitkä kaikki tekivät vaikuttavat tällaiseen asennemuutokseen, ja kuinka suuri painoarvo eri elementeillä (opetus, ohjaus, palvelut) on asenteiden muodostumiseen.

Hankeosastojen tuutorointikokeilut vuosina 2000–2003

Hankeosastot lähtivät mukaan OpOKe-hankkeeseen omin kokeiluin. Oppimiskeskus koordinoi hanketta yliopistotasolla ja järjesti hanketta tukevaa koulutusta, keskustelutilaisuuksia ja hanketapaamisia. Hankkeen etenemisestä osastoilla on raportoitu vuosittain OpOKe -hankkeen toimintakertomuksissa.

Kemiantekniikan osasto

Kemiantekniikan osasto lähti mukaan OpOKe -hankkeeseen tavoitteenaan kehittää erityisesti opintojen alkuvaiheen ohjausta. Hankkeen alkaessa alkuvaiheen ohjaus tarkoitti lähinnä osaston fuksipäiviä ja niiden toteutusta. Alkuvaiheen ohjauksesta vastasivat pääasiassa opiskelijatuutorit. Opettajatuutorit vastasivat opintoja koskevista kysymyksistä sekä opintosuunnitelmien seurannasta.

Fuksien alkuvaiheen ohjaus

Opintojen alkuvaiheen ohjauksen kehittäminen aloitettiin karsimalla fuksiviikkojen sisältöä. Perinteisestihän uusille aloittaville opiskelijoille jaettiin kahden ensimmäisen viikon aikana aimo annos yleistä opiskeluun liittyvää asiaa sekä osastokohtaista tietoa.

Kemiantekniikan osastolla fuksiviikkojen ohjelmaa haluttiin keventää ja madaltaa kynnystä opiskelijoiden ja henkilökunnan tutustumiselle. Ensimmäisten päivien ohjelma rakennettiin niin, että opintojen alussa tärkeä asiat tuotiin selkeästi esiin ja muuten asia-sisältöä jaettiin pienempiin asiakokonaisuuksiin mm. kete-keskiviikkoihin.

Kete-keskiviikot ovat osa johdatusta kemiantekniikkaan opintojaksoa, jonka tavoitteena on antaa opiskelijoille yleiskuva kemiantekniikan sisällöstä sekä tulevista työtehtävistä. Tämän lisäksi opintojakso edesauttaa opintojen suunnittelua sekä pohjustaa opintosuunnan valintaa.

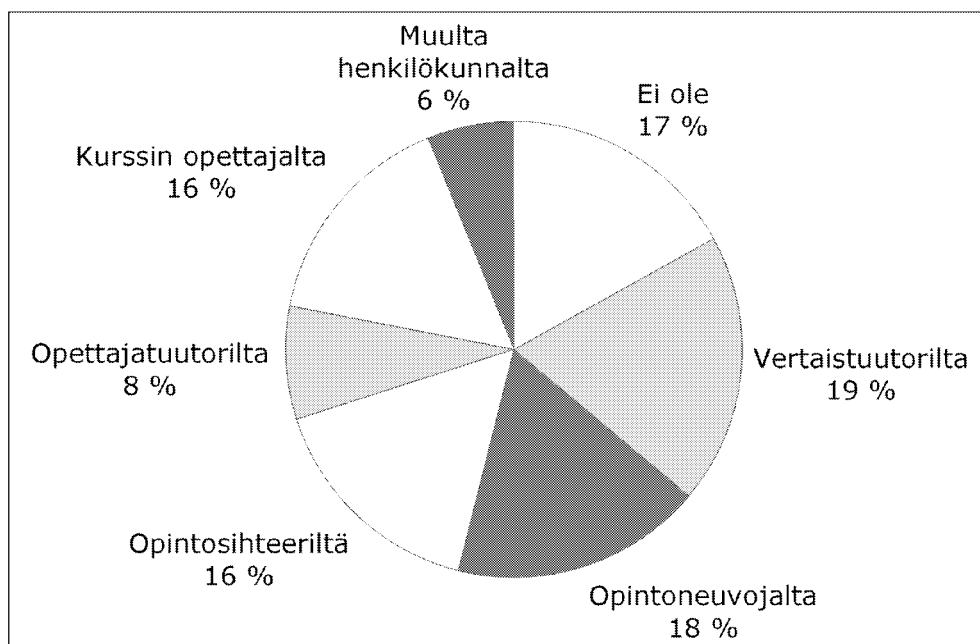
Fuksiviikkojen ensimmäinen päivä alkaa yliopiston yhteisellä osuudella, jonka jälkeen fuksit siirtyvät opiskelijatuutoreiden johdolla osastoilleen. Kemiantekniikan osastoon

tutustuminen järjestettiin niin, että alussa pidettiin kevennetty infotilaisuus. Tämän jälkeen henkilökuntaan tutustuttiin yliopiston lähiympäristössä toteutetulla retkellä. Retken aikana tutustuttiin mm. opinto-oppaaseen rastiradalla, jonka opiskelijatuutorit ja opinto-neuvoja olivat laatineet. Opiskelijat ja opettajat tutustuivat toisiinsa vapaamuotoisesti ohjelman lomassa. Opiskelijoiden ja opettajien palaute ja kokemukset vapaamuotoisemmasta tutustumisesta olivat positiivisia. Seuraavana päivänä järjestettiin tarkempi osaston esittely. Iltapäivä käytettiin ohjattuun lukujärjestysten tekemiseen opiskelijatuutoreiden johdolla.

Kemiantekniikan osastolla on kerätty palautetta aloittaneilta opiskelijoilta. Syksyn 2002 palautteen perusteella osaston oma ohjelma fuksiviikkojen aikana sai hyvää palautetta. Osastokohtaisella ohjelmalla on suuri merkitys siihen, miten hyvin opiskelijat kokevat opintojensa käynnistyneen ja miten hyvin on tutustuttu toisiin opiskelijoihin ja henkilökuntaan.

Opettajatuutorointi

OpOKe-hankkeen aikana on kemiantekniikan osastolla pyritty selkeyttämään opettajatuutoreiden roolia. Opettajatuutoritoimintaa on kehitetty koko hankkeen ajan ja erityisesti maaliskuussa 2003 toteutetun 1. ja 3. vuosikurssin opiskelijoille suunnatun kyselyn perusteella (kuvio 6). Kyselyyn vastanneista kemiantekniikan opiskelijoista vain 8 % koki saaneensa opettajatuutorilta tarvittaessa ohjausta.



KUVIO 6. Ohjauksen saaminen opintoihin tarvittaessa

Tulos voidaan tulkita myös niin, että opettajatuutoreita ei ole tarvittu, kun riittävää ohjausta on saatu muualta, esimerkiksi opiskelijatuutoreilta tai opintoneuvojalta. Opiskelijatuutorit ja opintoneuvoja ovatkin opiskelijan kannalta tärkeitä vertaisohjaustahoja, joita ainakin 1. vuosikurssin opiskelijan voi olla helpompi lähestyä kuin opettajatuutoria.

Opettajatuutoritoimintaa on tuotu lähemmäs opiskelijoita niin, että jokaiselle fuksiryhmälle on nimetty opettajatuutori, joka syksyn aikana tapaa fuksiryhmäänsä. Näissä tapaamisissa käydään läpi niitä asioita, jotka ovat opiskelijatuutorin johdolla jääneet epäselviksi. Opettajatuutorit ovat kokeneet tilaisuudet mukavina ja tarpeellisina opintojen sujuvaa aloittamista ajatellen.

Myöhempi opintojenohjaus

Toisena opiskeluvuonna ohjaus on lähinnä opintosuunnan valinnan ohjausta. Keväällä järjestetään puoli päivää kestävä opintosuuntainfo. Infotilaisuuden lisäksi opettajatuutorit päivystävät niitä opiskelijoita varten, jotka haluavat tulla henkilökohtaisesti kysymään ja keskustelemaan. Useimmille opiskelijoille valittava opintosuunta on selvillä jo hyvissä ajoin. Tällöin opintosuuntainfolla on omaa valintaa tukeva vaikutus. Opintosuuntainfon merkitys onkin tärkein niille opiskelijoille, joilla valinta ei vielä ole selvä.

Myöhempi opintojenohjaus liittyy opintojaksokohtaiseen neuvontaan, diplomityön tekemiseen, harjoitteluun ja viimevaiheessa valmistumiseen. Näissä kysymyksissä auttavat kaikki osastojen opintoneuvontaan osallistuvat tahot: opetushenkilöstö mukaan lukien opettajatuutorit, opintosihiteeri ja opintoneuvoja. Työnjako eri ohjaustahojen välillä on muotoutunut toimivaksi ja selkeäksi.

Opintojakson aikaista ohjausta on kehitetty erityisesti prosessitekniikan aineopinnoissa. Osa perinteisen luentokurssin luennoista on korvattu pienryhmissä tehtävillä seminaari- tai posteritöillä, jotka on esitetty ryhmittäin luennoilla.

Yhteenveto

Perinteisesti yliopistoissa on arvostettu tutkimusta enemmän kuin opetusta. Kemianteekniikan osastolla koetaan, että osallistuminen OpOKe-hankkeeseen on vaikuttanut positiivisesti juuri asennoitumiseen opetuksen kehittämistä sekä pedagogisia kysymyksiä kohtaan. Opettajien pedagoginen tietoisuus on lisääntynyt muun muassa yliopistopedagogiseen koulutukseen osallistumisen myötä. Koulutus on antanut opetuksen kehittämistoimiin uutta intoa ja osaamista. Opetusmenetelmien kehittämistä ja pedagogisen tietämyksen edistämistä jatketaan osastolla edelleen.

Tulevaisuuden haasteina pidetään edelleen opiskelijatuutoroinnin kehittämistä. Erityisesti pyritään vaikuttamaan opiskelijatuutoreiden vaihtuvuuteen ja sitoutumiseen. Tavoitteena on, että opiskelijatuutoreiksi saataisiin toisen vuosikurssin opiskelijoiden lisäksi vanhempiakin opiskelijoita, ja että yhä useampi opiskelijatuutori toimisi tuutorina useammin kuin kerran.

OpOKe-hankkeen kokemusten myötä on kemianteekniikan osastolla käynnistetty koko osastoa koskeva laatujärjestelmätyö, jolta odotetaan paljon. Hankkeen vaikutukset näkyvät edelleen myös tutkintorakenneuudistuksen mukanaan tuomissa haasteissa: ydinainesanalyysityössä sekä opintojen mitoittamisessa eurooppalaiseen opintopistejärjestelmään. Näihin asioihin keskitytään W5W-hankkeen aikana.

Energia- ja ympäristötekniikan osasto

Energia- ja ympäristötekniikan osasto lähti OpOKe-hankkeeseen mukaan jo aiemmin osastolla asetettujen ohjauksen suuntaviivojen pohjalta. Hankkeen tavoitteiksi määriteltiin:

- valinnaisuuden lisääntyessä koko opiskeluajan yli ulottuvan ohjauksen kehittäminen
- opiskeluajan lyhentäminen ja keskeytysten vähentäminen
- kesken opiskelun toisiin koulutusohjelmiin siirtymisen vähentäminen

Ohjauksen periaatteita ovat:

- ohjausta on saatavilla opintojen alusta valmistumiseen asti
- ohjaajina toimivat opiskelijatuutorit, opintoneuvoja, opintosihtööri, opettajatuu-
torit ja professorit
- ohjausvastuu jakautuu eri vuosina eri tahoille
- ohjaus on myös osa opetusta

Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden ohjaus

Ensimmäinen kontakti aloittavan opiskelijan ja osaston välille syntyy, kun hyväksytyille opiskelijoille lähetetään osaston tervetulokirje.

Osaston tuutorointia on kehitetty niin, että fuksiviikkojen aikana opiskelijat tutustuvat yliopistoon ja energia- ja ympäristötekniikan osastoon. Pääasiallinen ohjausvastuu on opiskelijatuutoreilla. Osaston opintosihtööri ja -neuvoja järjestävät aiempia opintoja suorittaneille infotilaisuuden. Kaikille aloittaville opiskelijoille järjestetään yhteiset osaston päivät, jolloin esitellään tarkemmin osaston toimintaa ja henkilökuntaa. Retkellä leirikeskus Päiviöön käydään tärkeitä asioita läpi leikkimielisten tehtävien avulla ja samalla pyritään madaltamaan kynnystä henkilökunnan ja opiskelijoiden vuorovaikutuksen välillä.

Vapaamuotoisempaa tutustumista opiskelijoiden ja henkilökunnan välillä on järjestetty myös myöhemmin ensimmäisen vuoden aikana. Syyskuussa 2003 järjestettiin savusauna, jonne fukseja uskaltautui nelisenkymmentä tuutoreidensa johdolla. Rennommassa

ympäristössä opiskelijat uskalsivat kysellä ja keskustella avoimemmin erityisesti professorien kanssa niin opintosuunnan valinnoista kuin valmistumiseenkin liittyvistä asioista.

Ympäristötekniikan koulutusohjelmassa on kiinnitetty huomioita myös muihin työelämässä tarvittaviin taitoihin. Keväisin on järjestetty ns. särä-retki, jonka tavoitteena on opastaa tapakulttuurin pariin: etikettiin, isännöintiin ja emännöintiin, pöytäkeskusteluihin jne.

Johdanto-opintojaksot ohjauksen välineenä

Kummassakin osaston koulutusohjelmassa järjestetään ensimmäisen vuoden syksyllä johdanto-opintojaksot. Energiatekniikan koulutusohjelmassa energiatekniikan peruskurssin (1,5ov) tavoitteena on johdatella opiskelijat professorien johdolla energia- ja ympäristötekniikan teemoihin. Kurssin harjoituksissa laaditaan henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS), joiden ohjaamiseen myös opiskelijatuutorit osallistuvat.

Ympäristötekniikan koulutusohjelmassa järjestetään johdanto ympäristötekniikkaan (1ov) sekä ympäristötekniikan perusteet (2ov) -opintojaksot. Johdanto ympäristötekniikkaan -opintojaksolla ohjataan opinto-oppaan lukemista ja opintojaksojen valintaa sekä valotetaan akateemisen opiskelun erityispiirteitä. Lisäksi opintojaksolla kuullaan esimerkkeinä ”mitä minusta tulee isona” -tapauksia. Tiedonhakutaidot ovat tärkeitä koko opiskeluajan, ja näitä taitoja harjoitellaan jo johdanto-opintojaksolla. Myös suullista kuulustelutilannetta harjoitellaan opiskelijan opintosuunnitelmasta keskustelun yhteydessä.

Ympäristötekniikan perusteet -opintojaksolla esitellään ympäristötekniikan eri osa-alueita. Sen tavoitteena on antaa opiskelijalle hyvät edellytykset järkevien opintokokonaisuuksien luomiseen. Opintojaksolla on myös käytössä verkko-oppimisympäristö (WebCT). Opiskelijoilla teetettävien tehtävien avulla pyritään ohjaamaan opiskelijoiden seuraavia opintojaksovalintoja.

Toisen opiskeluvuoden ohjaus

Toisena opiskeluvuonna ohjausvastuu siirtyy opiskelijatuutoreilta enemmän opettajatuutoreille ja muulle henkilökunnalle. Energiatekniikan koulutusohjelmassa opettajatuutorit

ovat organisoineet ”mitä minusta tulee isona” -tilaisuuksia, joihin on kutsuttu LTY:sta valmistuneita teollisuuden edustajia kertomaan työtehtävistään ja siitä, miten opinnot nykyisiä tehtäviä vastaavat. Lukuvuonna 2001–2002 tilaisuuksia järjestettiin opintosuuntakohtaisesti, mutta 2002–2003 vain yksi yhteinen tilaisuus ennen opintosuunta-valintaa. Opintosuunta-valintaa tukemaan järjestetään professorien johdolla opintosuunta-ainfo.

Myös ympäristötekniikan koulutusohjelmassa opintosihiteeri ja -neuvoja sekä opettaja-tuutorit järjestävät opintosuunnan valintaa tukevan ja ohjaavan tilaisuuden.

Toisen opiskeluvuoden ohjauksen haasteena voidaan pitää HOPS:ien ohjausta ja seuranta, mikä ei nykyisellään toteudu. Tähän aiotaan jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota muun muassa W5W-hankkeen puitteissa.

Opintojen ohjaus kolmantena ja neljäntenä opiskeluvuonna sekä opintojen päätös-vaiheessa

Energiatekniikan koulutusohjelmassa järjestetään professorien johdolla diplomityöseminaari, jossa eri professorit pitävät esityksiä opintosuuntien diplomityövaatimuksista sekä esittelevät omia tutkimusalojaan. Seminaarissa opiskelijat laativat projektisuunnitelmat diplomityön tekoa varten. Opiskelijoita ohjataan edelleen tiedonhaussa, lähteiden käytössä sekä tieteellisessä kirjoittamisessa diplomityön tekoa silmällä pitäen. Diplomitöiden ohjauksesta vastaavat professorit.

Ympäristötekniikan koulutusohjelmassa järjestetään diplomityöinfo, jonne lähetetään kutsut kaikille koulutusohjelman opiskelijoille, joille opintoviikkoja on kertynyt yli 120. Tilaisuudessa annetaan ohjeita diplomityön tekoon sekä vinkkejä mahdollisista diplomityöpaikoista.

Opintojen päätös-vaiheessa, valmistumisen kynnyksellä, ohjaus on opintosihiteerin työtä. Opintosihiteeri pitää osana diplomityöseminaaria infotilaisuuden, jossa käydään läpi valmistumiseen liittyviä asioita: tutkintorakennetta, lomakkeita, määräaikoja jne. Infotilaisuuden lisäksi opintosihiteeri on tarvittaessa aina opiskelijoiden tavoitettavissa.

Johtopäätöksiä ja suunniteltuja jatkotoimenpiteitä

Keväällä 2003 OpOKe-hankkeen tuloksia arvioitiin Energia- ja ympäristötekniikan osastolla kyselylomakkeella, johon pyydettiin vastauksia opintoneuvojan välityksellä opiskelijoilta sekä opettajatuutoreilta. Kyselyyn käytettiin OpOKe-hankkeen yhteistä kyselylomaketta, joka koostui arviointimatriisista ja lisäkysymyksistä. Kyselyyn vastasi opiskelijoista seitsemän ja opettajatuutoreista kolme.

Hankkeen vaikutuspiirissä on energia- ja ympäristötekniikan osastolla ollut vuosina 2000–2003 noin 300–400 opiskelijaa ja noin 10 opettajaa.

Opiskelijoiden kannalta hankkeen arviointia vaikeutti tietämättömyys, sillä noin puolet vastanneista ei ollut kuullut OpOKe-hankkeesta. Tästä johtuen opiskelijat arvioivat opetuksen kehittymistä yleensä. Opiskelijoiden mielestä tärkeitä kehitystä edistäviä seikkoja ovat muutokset osaston rakenteessa, valinnaisuuden lisääntyminen tutkintorakenteissa, verkko-opetuksen käyttöönotto, nuorempien professorien tulo osastolle ja yleensä parempi vuorovaikutus opettajien kanssa. Opettajatuutorit näkivät osastonjohtajan sitoutumisen sekä yleensä koko opiskeluajan kattavan ohjausjärjestelmän aikaansaamisen kehitystä edistävänä.

Sekä opiskelijat että opettajatuutorit pitivät resurssien puutetta yhtenä tärkeänä esteenä kehitykselle. Opiskelijoiden mielestä myös henkilökunnan juuttuminen vuosiksi samoihin toimintatapoihin sekä jäykkyys uudistusten tekemisessä ovat kehitystä hidastavia. Huono tiedottaminen oli opiskelijoiden mielestä nimenomaan OpOKe-hankkeen kehitystä hidastava tekijä.

Uusien opetustapojen, lähinnä verkko-opetuksen, käyttöönotto ja kurssien uudelleen ryhmittely sekä valinnaisuuden lisääminen olivat opiskelijoiden mielestä osastolla saavutettuja tuloksia opetuksen kehittämisessä. Myös työelämän kanssa yhteistyössä järjestetyt infotilaisuudet mainittiin hyvinä esimerkkeinä sekä opiskelijoiden että opettajatuutoreiden vastauksissa. Opettajatuutorit pitivät hyvänä saavutuksena koko opintokaaren kattavaa ohjausta, fuksipäivien järjestelyjä sekä ohjauksen ja erityisesti henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällyttämistä fukseille järjestettäviin johdanto-opintojaksoihin.

Hankkeen vaikutuksena tulevaisuuden toimintaan opiskelijat toivoivat henkilökunnalle motivaatiota opetusmenetelmien pohtimiseen ja tasapainon löytämiseen perinteisen ja verkko-opetuksen välille. Edelleen toivottiin opiskelijoiden ottavan enemmän kantaa opetukseen, myös valmistumisaikojen lyheneminen oli toivomuksissa. Opettajatuutorien mielestä tuutorointi tulee jatkumaan tulevaisuudessa olemassa olevan rakenteen mukaisesti ja sitä edelleen kehittämällä. Opintojen edistymistä seurataan ja ongelma-kohtiin pyritään puuttumaan henkilökohtaisen ohjauksen avulla.

Yli puolet vastanneista opiskelijoista oli sitä mieltä, että oppimiskulttuurissa ei ole tapahtunut mitään muutosta tai muutokset ovat pieniä. Loppuosan mielestä opetus on muuttunut keskustelelevampaan suuntaan, laskuharjoitusten ohjaus parantui ja opiskelijoiden omaehtoisuus lisääntyi. Kurssimateriaalin saatavuus on parantunut WebCT:n ansiosta. Opettajatuutorien mielestä ohjaukseen kiinnitettiin enemmän huomiota ja opetuksen laatua arvostettiin, mutta muutokset olivat hitaita.

Opiskelijat ja opettajatuutorit näkivät ohjauksen kehittämishankkeen myönteisenä, mikä onnistuessaan näkyy opiskelijan motivaation ja oma-aloitteisuuden lisääntymisenä, osaston vuorovaikutuksen ja yhteishengen parantumisena ja koko yliopiston opetuksen tason parantumisena ja yleisenä arvostuksen nousuna. Opettajatuutorit kokivat lisäksi hankkeen vaikutuksen omalle työlleen myönteisenä, minkä seurauksena ohjaukseen tuli kiinnitettyä enemmän huomiota sekä omassa opetuksessa että opettajatuutorina toimies-
sa.

Tulevaisuuden tavoitteena osastolla on ohjauksen parantaminen edelleen niin, että opiskeluajat lyhenevät, keskeyttämiset ja osastolta muualle siirtymiset vähenevät tai jopa loppuvat. Tähän pyritään olemassa olevan ohjausrakenteen avulla ja sitä kehittämällä.

Energia- ja ympäristötekniikan osasto on mukana myös uudessa W5W -hankkeessa, jonka kehittämiskohteeksi on osastolla määritelty HOPS-työskentelyn parempi ohjaaminen ja seuranta, jotta mahdollisiin ongelma-kohtiin pystytään vastaamaan entistä aikaisemmassa vaiheessa. Myös portfolion käyttömahdollisuuksia opintojen ohjauksessa tutkitaan sekä kokeillaan erilaisia opetussuunnitelmatyön malleja.

Sähkötekniikan osasto

Sähkötekniikan osasto osallistui OpOKE-hankkeeseen tavoitteena systemaattisen ohjausjärjestelmän kehittäminen. Koska opiskelijat ovat yhä heterogeenisempia lähtökohdiltaan ja valmiuksiltaan yliopisto-opintoihin, määriteltiin hankkeen pilottiprojektiksi erityisesti opintojen alkuvaiheen ohjauksen parantaminen.

Hankkeen käytännön toteutuksesta ja organisoinnista on vastannut tutkijaopettaja, jonka tehtäviin kuuluu myös opetuksen ja ohjauksen kehittäminen. Osaston väki professoreita myöten ymmärtää opiskelijat voimavaraksi ja ainoaksi resurssiksi, josta rahan tuovat diplomi-insinöörit ja tohtorit leivotaan. Koulutus ymmärretään nyt yhtä tärkeäksi ja samanaikaiseksi toiminnoksi tutkimuksen kanssa. Tämä ajattelu ulottuu osastolla tohtori-koulutukseen asti.

Sähkötekniikan osasto on perustettu vuonna 1998 ja tänä aikana henkilökunnan määrä on kaksinkertaistunut. Ajatus, että jokainen tutkija opettaa ja jokainen opettaja tutkii, toteutuu sähkötekniikan osastolla melko hyvin. Tutkijat ja opettajat ovat kaikki kohtuullisen nuoria, mikä ehkä osaltaan on vaikuttanut siihen, että ohjaukseen liittyvät asenteet ovat hiljalleen muuttumassa parempaan, opiskelijamyönteisempään suuntaan.

Alkuvaiheen ohjausta johdatus sähkötekniikkaan -opintojaksolla

Opintojen alkuvaiheen ohjaukseen kuuluvat opiskelijatuutorointi, johdatus sähkötekniikan opintoihin -opintojakso, opettajatuutoritapaamiset sekä opintoneuvojan antama ohjaus.

Johdatus sähkötekniikan opintoihin -opintojakson tavoitteena on johdattaa sähkötekniikan koulutusohjelman opiskelijat yliopisto-opintoihin ja opettaa opiskelutaitoja, ohjata opiskelijat suunnittelemaan opintojaan sekä seuraamaan opintojensa edistymistä. Opintojakso antaa perustiedot tieteellisestä metodologiasta ja tieteellisen tiedon etsinnästä. Kurssin suorituksiin kuuluvat osallistuminen ryhmiin ja pakollinen palautteen antaminen. Ryhmätöiden aiheena on erilaisia opiskeluun ja opiskelutaitoihin liittyviä asioita. Palautteeseen kuuluu oman henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekeminen (HOPS) ja vastaaminen palautekyselyyn.

Ryhmätöiden ohjausta on kehitetty siten, että vastuuopettajan lisäksi ohjaukseen on vuodesta 2001 osallistunut muitakin osaston opettajia. Vastuuopettaja, joka oli myös OpOKE-hankkeen organisaattori osastolla, pitääkin tätä työvoittona, koska hän oli aikaisemmin kokenut olleensa melko yksin ohjauksen kehittämisessä. Muut näkivät ohjaukseen panostamisen lisätyönä, mikä ei suoraan anna opettajalle mitään. Hiljalleen opettajat ovat kuitenkin alkaneet ymmärtää, että ohjaukseen panostaminen näkyy vasta pidemmällä aikajänteellä. Muutoksen hitauteen on myös vaikuttanut assistenttien vaihtuvuus.

Opintojakson sisältö, tavoitteet sekä ohjeistus tehtävien tekemiseen löytyvät päivitettyinä myös Internet-sivuilta. Osaston nettisivuja on pyritty muutenkin kehittämään paremmin opiskelijoita palveleviksi, ja seuraava suurempi muutos on luvassa keväällä 2004.

Muu opintojenohjaus sähkötekniikan osastolla

Opintojenohjauksen työnjako ja siihen osallistuvat tahot ovat sähkötekniikan osastolla samat kuin koko yliopistossa: opiskelijatuutorit aloittaville opiskelijoille, opettajatuutorit, opintosihteri ja -opintoneuvoja ja opettava henkilökunta.

Ohjausvastuu jakaantuu eri tahoille opiskelija opintouran vaiheesta riippuen:

- Opiskelijatuutorit opintojen alkaessa.
- Opettajatuutori koko opintouran ajan, mutta eniten opettajatuutoria tarvitaan yleensä ensimmäisen kahden vuoden ajan.
- Opintoneuvoja koko opintouran ajan. Suurin osa opintoneuvojan työstä on arkisten opintojen sujuvuuteen liittyvien asioiden hoitamista. Opintoneuvojan vastuulla on koulutusohjelman luku- ja tenttijärjestyksen laatiminen.
- Opintosihteri koko opintouran ajan, mutta erityisesti valmistumisvaiheessa.
- Opintosuunnan / syventymiskohteen professori koko opintouran ajan. Professorin ohjaus tulee ajankohtaiseksi yleensä siinä vaiheessa, kun tehdään päätöksiä syventävien opintojen opintosuunnitelmasta syventymiskohteen valinnan yhteydessä. Suurin tarve professorin ohjaukselle on diplomityövaiheessa.
- Muu opettajakunta. Jokainen opettaja opettaessaan on myös ohjaaja, jonka asenne välittyy opiskelijoille. Sekä positiiviset, että varsinkin negatiiviset asenteet

leimaavat opettajaa ja hänen opettamaansa kurssia. Jokaisen opettajan olisi oltava valmis antamaan ensi käden neuvoja omasta alastaan. Samalla on muistettava, että juuri näissä tilanteissa opiskelijalle syntyy kuva sähkötekniikan opiskelusta, mikä vaikuttaa suuresti opiskelijan tekemiin valintoihin ja motivaatioon.

Opiskelijatuutoreina toimivat opiskelijat ovat yleensä oman osaston toisen vuosikurssin opiskelijoita, joukossa muutama vanhempikin opiskelija. Opiskelijatuutoreille järjestetään keväällä ja syksyllä muutaman päivän koulutus oppimiskeskuksen ja osaston yhteistyönä.

Opettajilla ei yleensä ole muuta erityistä ohjauskokemusta tai -koulutusta kuin omat kokemukset eri opetustilanteista. Lisäksi osa heistä on saattanut toimia opiskeluaikanaan tuutorina. Professorien ohjauskokemus on kertynyt vuosien mittaan eri opetustilanteissa ja opinnäytteiden ohjauksessa.

Hyvässä ohjaussuhteessa myös opettajien on mahdollista saada palautetta opetuksestaan ja kurssien sisällöstä, ja tätä kautta kehittää omaan opetustaan ja ohjausta. Tekemällä oppii -ajatus pätee paljolti tekniikan opiskeluun. Hyvällä opiskelijan ohjauksella voidaan ohjata opiskelijat tekemään sen sijaan, että he odottavat tiedon itsestään valuvan heidän päähänsä.

Opintosihteerin työhön kuuluu käytännön neuvontatyön lisäksi opintoasioiden valmistelu ja esittely osastoneuvostossa sekä opintoasioiden ja ohjaamisen kehittämishankkeisiin osallistuminen.

Ohjauksen haasteet

Yleensä opiskelijat suhtautuvat positiivisesti ohjaukseen. Suurin osa on sitä mieltä, että ei muutaman vuoden opiskelun jälkeen erityisempää ohjausta tarvitse. Haasteena onkin tavoittaa ja saattaa ohjauksen piiriin ne opiskelijat, jotka ohjausta todella tarvitsevat edetäkseen opinnoissa aina valmistumiseen saakka. Ohjaustarvetta lisää myös se tosiasia, että opiskelija-aines on yhä heterogeenisempää, kun liki 40 % ikäluokasta valitsee yliopisto-opiskelun.

Sähkötekniikan osastolla on tavoitteena kehittää ohjausjärjestelmä, joka toimisi riippumatta siitä kuka toimintaa vetää. Tällä hetkellä toiminta on liiaksikin yhden opettajatutorin varassa, jolle voi olla vaikeaa löytää tarvittaessa innokasta ja sitoutunutta jatkajaa. Yleensäkin asioiden koetaan olevan liiaksi henkilöistä kiinni. Toimintaa tulisi kehittää edelleen systemaattisemmaksi ja rakenteiden tulisi olla sellaisia, että tehtäviin voi hypätä kuka tahansa.

OpOKE-hankkeen tuella osastolla on koulutettu sekä opettajia että opiskelijatuutoreita. Lisäksi hankkeeseen osallistuminen on antanut mahdollisuuden verkostoitua muiden yliopistojen ohjausta kehittävien ihmisten kanssa. Asioista puhuminen, kokemusten vaihto ja keskustelun pitäminen yllä niin yliopiston ja osaston sisällä kuin yliopistojen keskenkin, on tärkeää.

Sähkötekniikan osastolla ohjausta ja opetusta kehitetään jatkossakin innokkaasti. Osasto on mukana myös uudessa W5W-hankkeessa.

Oppimiskeskus OpOKE-hankkeen tukijana

Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa oppimiskeskus on toiminut OpOKE-hankkeen koordinaattorina sekä hankeosastojen tukiyksikkönä. Oppimiskeskuksen suunnittelija on ollut jäsenenä hankkeen valtakunnallisessa ohjausryhmässä sekä toiminut yhteyshenkilönä LTY:n osastojen ja koordinaattoriyliopistojen suuntaan.

Oppimiskeskus on järjestänyt hankkeen puitteissa koulutusta, hanketapaamisia ja keskustelutilaisuuksia sekä vastannut hankkeen raportoinnista hankeosastojen toimintakertomusten pohjalta.

Yliopistopedagogiikan koulutus

Yliopistopedagoginen koulutus aloitettiin lukuvuonna 2001–2002 kolmen opintoviikon laajuisena perehdyttämiskoulutuksena. Tämä koulutus toimi yliopistopedagogisen koulutuksen pilottina LTY:ssä. Koulutuksesta saatujen kokemusten ja palautteen perusteella lähdettiin rakentamaan laajempaa koulutuskokonaisuutta.

Ensimmäinen 15 opintoviikon yliopistopedagogiikan koulutus käynnistettiin lukuvuonna 2002–2003. Koulutus koostui viidestä itsenäisestä opintojaksosta:

- Opetusviestintä, 2 ov
- Yliopisto-opetuksen ja oppimisen perusteet, 1 ov
- Portfoliokoulutus, 6 ov
- Yksilö- ja ryhmätuutorointi yliopisto-opetuksessa, 3 ov
- Oppimisen arviointi ja vaihtoehtoiset suoritustavat, 3 ov

Opintojaksoille sai osallistua kiinnostuksen ja tarpeen mukaan. Kaiken kaikkiaan koulutukseen osallistui 23 opettajaa, joista seitsemän suoritti koko 15 opintoviikon kokonaisuuden. Kaikki yliopiston osastot olivat edustettuina koulutuksessa.

Palautetta koulutuksesta pyydettiin jokaisen opintojakson jälkeen sekä koulutuksen päätyttyä koko opintokokonaisuudesta. Koko opintokokonaisuutta arvioitaessa osallistujille esitettiin väittämiä, joita he arvioivat asteikolla 1–4 (1=eri mieltä, 4=samaa mieltä). Parhaita palautetta koulutuksesta saivat:

- Opiskelu tässä opintokokonaisuudessa oli kiinnostavaa (ka 3.8)
- Mielenkiintoni opetettuun aiheeseen lisääntyi koulutuksen aikana (ka 3.6)
- Sain oppimisestani ja työskentelystäni rakentavaa palautetta (ka 3.6)
- Kykyäni ymmärtää opettamisen prosesseja lisääntyi koulutuksen aikana (ka 3.6)
- Koulutus innosti minua jatkuvaan oppimiseen ja opettajana kehittymiseen (ka 3.5)
- Tämä opintokokonaisuus oli minulle tärkeä (ka 3.5)

Koulutus sai yleisarvosanaksi 4.1 (asteikolla 1–5), joten kokonaisuutena koulutusta voidaan pitää onnistuneena. Puolet kyselyyn vastaajista oli kiinnostuneita yliopistopedagogisesta jatkokoulutuksesta.

Vapaasta palautteesta nousi esiin yleinen tyytyväisyys koulutukseen sekä pedagogisten asioiden esille tuomiseen. Koulutuksen katsottiin edistävän sellaisen opettajayhteisön syntymistä LTY:n sisälle, joka tuntee toisensa ja on erityisen kiinnostunut opetuksen ja oppimisen kehittämisestä. Lisäksi yliopistopedagogisen koulutuksen arvioitiin lisäävän opetuksen arvostusta ja yhteistoimintaa yli osastorajojen.

Kehittämistarpeita osallistujat näkivät lähinnä käytännön järjestelyjen organisoinnissa. Toivomuslistalla olivat mm. tarkempi päiväkohtainen aikataulutus ja koulutuspaikan sijainnin pohtiminen. Molemmilla toiveilla on sekä hyvät että huonot puolensa. Koska koulutus järjestettiin LTY:n tiloissa, oli koulutukseen helppo ja nopea tulla. Toisaalta kuitenkin omat työt olivat liian lähellä, ja välillä niistä oli vaikea irtaantua koulutuksen ajaksi. Tarkempaa aikataulua toivottiin juuri siitä syystä, että tauoilla olisi voinut hoitaa työasioita.

Koulutuksen tavoitteiden mukaisesti hyödyt koulutuksesta olivat monelle hyvin konkreettisia ja sovellettavissa heti omaan työhön. Lisäksi koulutus oli innostanut muutamaa hakeutumaan jatkokoulutukseen. Tuotantotalouden osastolla on alkanut osastokohtaisen pedagogisen koulutuksen suunnittelu.

Toinen yliopistopedagogiikan 15 opintoviikon kokonaisuus käynnistyi elokuussa 2003. Tähänkin koulutukseen on ilmoittautunut 20 opettajaa, joista suurin osa suunnittelee koko 15 opintoviikon kokonaisuuden suorittamista. Opintokokonaisuuden rakennetta on muutettu niin, että koulutus koostuu viidestä 3 opintoviikon osakokonaisuudesta:

- Perehdyttämisjakso, 3 ov
- Opetusviestintä, 3 ov
- Ohjaava opetus, 3 ov
- Opetuksen ja oppimisen arviointi, 3 ov
- Henkilökohtainen kehittämistehtävä, 3 ov

Rakenteen muutoksella on pyritty selkeyttämään koulutuskokonaisuutta sekä antamaan entistä enemmän työkaluja oman opettajuuden kehittämiseksi. Henkilökohtaisena kehittämistehtävänä suunnitellaan ja toteutetaan oman opettajuuden ja opetustyön kehittämistä tukeva pienimuotoinen kehittämishanke. Osallistujat valitsevat kehittämishankkeensa teeman omien tarpeidensa ja tavoitteidensa mukaan siten, että se parhaiten tukisi havaittujen opetukseen liittyvien ongelmien ratkaisua tai oman opetuksen kehittämistä yleisesti.

Tätäkin koulutuskokonaisuutta arvioidaan sekä opintojaksojen jälkeen että kokonaisuutena koulutuksen päättyessä syksyllä 2004.

Muut tilaisuudet ja seminaarit

Oppimiskeskus on järjestänyt 1–2 kertaa vuodessa tuutorointikahvit. Tuutorointikahveilla on käsitelty ja keskusteltu opetuksen ja ohjauksen ajankohtaisista kysymyksistä esimerkkeinä fuksituutorointi, opettajatuutoreiden rooli, OpOKe-hanke. Tuutorointikahvit ovat olleet avoinna kaikille ohjauksesta kiinnostuneille. Pääasiassa tilaisuuksiin ovat osallistuneet opettajatuutorit, opintosihteerit ja -neuvojat sekä OpOKe-hankkeessa mukana olleet henkilöt. Tuutorointikahveja on pidetty mukavina ja rentoina tilaisuuksina vaihtaa ajatuksia yli osastorajojen ja tutustua yliopiston sisällä ohjauksesta kiinnostuneisiin ihmisiin. Tuutorointikahviperinnettä tullaan pitämään jatkossakin yllä.

LTY järjesti valtakunnallisen tuutorointiseminaarin 14.–15.11.2002. Seminaarin aiheena oli opintojen loppuvaiheen ja opinnäytetyön ohjaus. Seminaarin pääpuhujana oli dosentti Juha Hakala Chydenius-instituutista. Työpajoissa aiheina olivat tieteellisen kirjoittamisen ohjaaminen, digi-muuntokoulutuksen opinnäytetyön intensiiviohjaus, opinnäytetyön ohjauksen tehostamishanke, johdanto- ja perehdyttämiskurssit, opiskelijan elämäntahallinnat tukeminen ja uraohjaus. Seminaariin osallistui 71 henkilöä Joensuusta, Oulusta, Kuopiosta, Vaasasta, Tampereelta, Helsingistä ja Lappeenrannasta.

Hankeosastojen välisiä tapaamisia on järjestetty aina tarvittaessa. Yhteydenpito hankeosastojen ja oppimiskeskuksen välillä on puolin ja toisin toiminut hyvin ja joustavasti. Haittapuolena on koettu oppimiskeskuksen suunnittelijan vaihtuminen hankkeen aikana. Vaihtuvuus on osaltaan vaikuttanut siihen, että hankeosastojen välinen yhteistyö ohjauksen kehittämisessä on jäänyt vähäiseksi. Alkavan W5W-hankkeen osalta toivotaankin tiiviimpää yhteistyötä osastojen ja oppimiskeskuksen välille.

Haasteena opiskelijatuutoritoiminnan kehittäminen

Opiskelijatuutoritoimintaa LTY:ssa on jo edellä kuvattu kappaleessa Opiskelijatuutorointi. Tässä yhteydessä paneudutaan erityisesti opiskelijatuutoritoiminnan kehittämisen näkymiin OpOKe-hankkeesta saatujen kokemusten ja palautekyselyiden pohjalta.

Opiskelijatuutoritoiminta nähdään LTY:ssa tärkeänä ja siihen ollaan valmiita panostamaan entistä enemmän. Opiskelijatuutoreiden rekrytointi käynnistetään alkuvuodesta helmi-maaliskuussa. Tavoitteena on rekrytoida reilut 100 opiskelijaa seuraavan syksyn aloittavien opiskelijoiden ohjaajiksi. Osastokohtaisesti on suurta vaihtelua opiskelijoi-

den innokkuudessa osallistua tuutoritoimintaan. Toisilla osastoilla halukkaita tuutoreita on riittävästi, mutta toisilla osastoilla joudutaan tarvittavat tuutorit haalimaan kasaan. Tämä on haaste, johon ehkä osaston vanhemmilla opiskelijoilla ja killoilla olisi eniten vaikutusmahdollisuuksia. Omakohtainen positiivinen ohjauskokemus tuutorina tai tuutoroitavana tulisi saada välitetyksi potentiaalisille opiskelijatuutoreille. Kaikille tuutoreille maksetaan pieni korvaus, mutta sen ei ole tarkoituksaan olla ainoa houkutin tuutoriksi ryhtymiselle. Motivaatio ja halu auttaa aloittavia opiskelijoita pitää löytyä jostakin muualta.

Tuutoreille järjestetään koulutusta sekä keväällä että vielä syksyllä ennen opintojen alkamista. Koulutus järjestetään oppimiskeskuksen ja osastojen yhteistyönä. Koulutus on perinteisesti koostunut luentotyypisistä alustuksista ja itsenäisestä työskentelystä. Koulutus on ehkä koettu enemmänkin keppinä kuin porkkanana, vaikka saatuun palautteeseen on pyritty vastaamaan koulutusta kehittämällä. Vuoden 2004 koulutusta onkin tarkoitus uudistaa melko perusteellisesti.

Koulutuksen ongelmakohtina voidaan pitää luentomaisuutta, samojen asioiden esittämistä moneen kertaan sekä sitä, että koulutus on kaikille samanlainen tuutorikokemuksesta riippumatta. Erityisesti jo aiemminkin tuutorina toimineet opiskelijat kritisoivat pakollista koulutusta, johon ovat jo aiempina vuosina osallistuneet.

Keväällä 2004 käynnistyvä tuutorikoulutus on tarkoitus toteuttaa ryhmätyöskentelyä hyödyntäen. Koulutus aloitetaan maaliskuussa yhteisellä luennolla, jonka tavoitteena on tuoda esiin tuutorin rooli sekä toiminnan tavoitteet. Tämän jälkeen koulutus jatkuu verkkoympäristössä, jossa opiskelijat työskentelevät pienryhmissä etsien tietoa ja vastaten tuutorointiin liittyviin kysymyksiin sekä pohtien tuutoroinnin mahdollisuuksia ja ongelmakohtia. Ryhmäjako tehdään niin, että ryhmissä on eri osastojen opiskelijoita, ja näin tulevat tuutorit ”pakotetaan” tutustumaan myös muiden osastojen tuutoreihin.

Verkkotyöskentelyjaksolla yhtenä tehtävänä on ryhmänä laatia käsikirjoitus ja suunnitella pienimuotoinen näytelmä erilaisista ongelmatilanteista, joihin tuutorina voi törmätä.

Huhti-toukokuussa pidetään koulutuksen toinen lähipäivä, jolloin ryhmät esittävät näytelmiään. Koulutus päättyy tuutoreille järjestettävään vapaamuotoisempaan illanviettoon. Tavoitteena on tutustuttaa tuutorit toisiinsa yli osastorajojen.

Elokuussa ennen fuksiviikkoja järjestetään vielä yksi koulutuspäivä. Alussa on kaikille tuutoreille yhteinen osuus, jossa pohditaan tuutorin roolia kouluttajana, ohjaajana sekä vertaistukihenkilönä/kaverina. Tämän jälkeen alkaa osastokohtainen koulutus, jossa käydään opintojen sujuvan aloittamisen kannalta konkreettisia ja keskeisiä asioita läpi esimerkiksi kurseille ilmoittautuminen, tentti- ja luentokäytännöt, opinto-oppaan lukutaitoa. Nämä ovat asioita, jotka tulevat esiin jo verkkotyöskentelyjaksolla kevään aikana, ja jotka tulisi jokaiselle tuutorille olla selvillä omasta kokemuksesta.

Fuksipussi verkkoon

Fuksituutoroinnin tueksi päätettiin loppuvuodesta 2003 lähteä toteuttamaan fuksipussia verkkoon. Perinteisen fuksipussin jokainen aloittava opiskelija saa ensimmäisenä päivänä opintojen alkaessa. Pussiin on koottu opinto-oppaat, ylioppilaskunnan materiaalia ja tietoa Lappeenrannasta ja yliopiston lähiympäristöstä sekä erilaisia lomakkeita.

Verkkoon toteutettavan fuksipussin tavoitteena on koota opiskelun alkuvaiheen olennaiset ja tärkeät asiat yhdelle sivustolle Internetiin. Verkkoversio tuotetaan yhteistyössä osastojen opintosuunnittelijoiden ja -neuvojen sekä oppimiskeskuksen kanssa. Tavoitteena on, että fuksipussin verkkoversio on käytössä syksyllä 2004. Jatkossa sivuston ylläpidosta vastaavat oppimiskeskuksen tuutorointisihteeri ja suunnittelija.

Osana fuksipussia kehitetään myös oppimiskeskuksen sivustolla olevia tuutoroinnin nettisivuja. Tarkoituksena on, että tämä tuutorointisivusto toimisi jatkossa tuutoreiden tukisivustona kooten yhteen LTY:n tuutorointiasiat.

Yhteenveto

Lappeenrannan teknillinen yliopisto lähti mukaan OpOKe-hankkeeseen tavoitteena koko opiskelukaaren kattavan ohjauksen kehittäminen. Hankkeeseen osallistuivat energia- ja ympäristö-, kemian-, ja sähkötekniikan osastot omilla tuutorointikokeiluillaan.

Vaikka koko opintokaaren kattava ohjaus nähdään tärkeänä, ovat hankeosastojen kokeillut pääasiassa kohdistuneet opintojen alkuvaiheen ohjauksen kehittämiseen. Kaikilla hankeosastoilla on toteutettu ja kehitetty johdanto-opintopaketteja. Johdanto-opintopakettien tavoitteina on johdatella opiskelijat alan perusteiden lisäksi myös yliopisto-opiskelun ja opintojen suunnittelun pariin.

Johdanto-opintopakettien lisäksi on kehitetty erityisesti fuksiviikkojen aikana tapahtuvaa tuutorointia. Opintojen alun tietotulvaa on pyritty jakamaan pidemmälle aikavälille johdanto-opintopaketteille sekä osastojen myöhempiin infotilaisuuksiin. Myös yliopiston yhteistä osuutta fuksiviikkojen alussa on kevennetty ja tullaan jatkossakin mahdollisuuksien mukaan karsimaan.

Tuutorikoulutusta on kehitetty osastojen ja oppimiskeskuksen yhteistyönä. Oppimiskeskus vastaa tuutorikoulutuksen yhteisestä osuudesta ja osastokohtaista koulutusta koordinoivat opintoneuvojat. Tarkoituksena on kehittää tuutorikoulutuksesta monipuolinen ja mielenkiintoinen houkutin tuutoreiksi aikoville. Koulutuksen tavoitteena on selkeyttää tuutorin roolia ja merkitystä opintojen alkuvaiheen ohjaajana. Tuutoroinnista kerätään vuosittain palautetta sekä tuutoreilta että aloittaneilta opiskelijoilta toiminnan jatkuvaksi kehittämiseksi.

Merkittävä parannus opintoneuvontaan toteutui vuoden 2001 alussa, kun osastokohtaiset opintosihteerit ja -neuvojat aloittivat työnsä. Tämän uudistuksen vaikutukset näkyvät osaltaan myös OpOKe-hankkeen tuloksissa. Uudistuksen myötä on opintoneuvonta saatu lähemmäksi opiskelijoita ja mahdollisiin ongelmatilanteisiin pystytään reagoimaan nopeammin.

Suurin osa opiskelijoista on sitä mieltä, että ohjauksella ei juuri ole vaikutusta opintojen etenemiseen. Haasteena onkin tavoittaa ne opiskelijat, jotka ovat pudonneet vauhdista, jotka eivät osaa hakeutua ohjauksen piiriin tai muuten ovat syrjäytyneet yliopistoyhteisöstä. Opiskelijoita ajatellen on tärkeää, että kaikki ohjauskanavat ovat hyvin tiedossa ja, että ohjausta on tarvittaessa saatavilla. Opintoneuvonnan ja ohjauksen kanavista on pyritty tiedottamaan entistä paremmin ja neuvontaa antavien tahojen toimenkuvia selkeyttämään.

OpOKe-hankkeen aikana on LTY:ssa käynnistetty 15 opintoviikon laajuinen yliopistopedagoginen koulutus, jonka tavoitteena on antaa valmiuksia oman opettajuuden kehittämiseksi. Koulutus on saanut myönteisen vastaanoton ja sitä tullaan jatkossa kehittämään edelleen. Koulutukseen osallistuneiden opettajien joukosta on muodostumassa pedagogisemman ajattelutavan etujoukko, jonka merkitys on opetuksen ja oppimisen kehittämisessä tärkeä.

Kaiken kaikkiaan OpOKe-hankkeeseen ollaan LTY:ssa tyytyväisiä, vaikka ohjauksen kehittämisen ja opettajien koulutuksen kentässä riittää haasteita tulevaisuudessakin. Hankkeen puitteissa on päästy hyvään alkuun, ja tästä on hyvä jatkaa. OpOKe-hankkeen aikaisia kehittämistoimia tullaan jatkamaan osana osastojen toimintaa sekä vuoden 2004 alussa alkavan Walmiiksi Wiidessä Wuodessa (W5W) -hankkeen tuella.

OpOKe -hankkeen yhteyshenkilöt Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa

Energia- ja ympäristötekniikan osasto:

Vesa Meuronen
vesa.meuronen@lut.fi
puh. 05 621 2709

Kati Koikkalainen
kati.koikkalainen@lut.fi
puh. 05 621 2788

Kemiantekniikan osasto:

Matti Lindström
matti.lindstrom@lut.fi
puh. 05 621 2107

Ritva Tuunila
ritva.tuunila@lut.fi
puh. 05 621 2124

Sähkötekniikan osasto:

Jussi Salo
jussi.salo@lut.fi
puh. 05 621 6722

Oppimiskeskus:

Mari Trinidad
mari.trinidad@lut.fi
puh. 05 621 6071

Yhteenveto

TUUTOROINTIKOKEILUJEN YHTEENVETOA

Tommi Haapaniemi, Ulla Voutilainen ja Maarit Tiainen

OpOke-hankkeen tuutorointikokeiluja toteutettiin vuosien 2000–2003 aikana Kuopion, Joensuun ja Lappeenrannan yliopistoissa 12 eri yksikössä. Mukana oli luonnon- ja metsätieteiden, teknillisten tieteiden, humanististen ja yhteiskuntatieteiden ja lääketieteen yksiköitä ja yksi ylioppilaskunta. Kokeiluihin osallistui kymmeniä opettajatuutoreita ja yli sata vertaistuutoria. Tuutorointikokeilut painottuivat opiskelun alkuvaiheen ohjauksen kehittämiseen, mutta tuutorointia toteutettiin myös muissa opintojen vaiheissa.

Keitä tuutoreina?

Kokeiluissa tuutoroinnin sekä ohjauksen kehittäjinä ja toimijoina oli sekä opettajia että opiskelijoita. Opettajatuutoreiden tehtävät sisältyivät pääosin heidän työsuunnitelmiinsa, jossain yksiköissä myös maksettiin erillinen palkkio tuutorina toimimisesta. Vertaistuu- toreista osa sai työstään rahallisen korvauksen. Osa vertaistuu- toreista sai toiminnastaan opintosuorituksen, koska vertaistuu- toroinnin katsottiin olevan ohjaamisen ja viestinnän taitoja kehittävä sekä sisällön osaamista syventävä oppimiskokemus. Joissakin yksiköis- sä tuutoroinnin toimivuudesta ja kehittämisestä vastaamaan oli perustettu johtoryhmiä ja käytännön koordinoituvuudesta vastasi tuutorointisihteeri. Opettaja- ja vertaistuu- torit toi- mivat yhteistyössä opintoneuvojien, opintosihteerien, ylioppilaskuntien sihteeristön se- kä pääaineiden vastuuhenkilöiden ja opettajien kanssa.

Tuutoroinnin muodot ja sisältö

Tuutorointikokeilut painottuivat projektin alussa opiskelun alkuvaiheen ohjauksen ke- hittämiseen. Myöhemmin mukaan tuli myös erilaisia sisällöllisen ohjauksen (ainetuuto- rointi, tuutorituvat) sekä opiskeluprosessin ohjauksen (opettajatuutorointi, opiskelija-

opintoneuvojat) kehittämiskokeiluja. Myös opinnäytteen ohjaamiseen kohdistettiin projektin loppuvaiheessa kehittämistoimia.

Alkuvaiheen vertais- ja opettajatuutorointi

Opintojen alkuvaiheessa käytettiin runsaasti erilaisia opiskelijoiden ryhmäohjauksen ja vertaistutoroinnin muotoja tavoitteena opiskelijan perehdyttäminen opiskelukäytäntöihin ja opintojen käynnistymisen tukeminen. Alkuvaiheen vertaistutorointi on kokemusten perusteella toimiva alkuohjauksen muoto, mikäli tehtäväänsä motivoituneita tuutoreita onnistutaan vuosittain rekrytoimaan riittävästi. Vertaistutorointia tuettiin siten, että opettajatuutorit sekä oppiaineiden ja opintojaksojen vastaavat opettajat osallistuivat opiskelijoille ensimmäisen syksyn aikana järjestettyihin tuutorointitilaisuuksiin ja että johdantokursseihin sisällytettiin tiedeyhteisöön perehdyttävää tuutorointia. Alkuvaiheen opettajatuutorointia toteutettiin menestyksellisesti jopa yli 100 opiskelijan ryhmälle, kun siihen yhdistettiin vertaistutorointi ja nopeasti reagoiva verkko-ohjaus (esim. sähköposti).

Opiskeluprosessin tuutorointi

Opiskeluprosessin edistämiseen liittyvä ohjaus oli opettajatuutorien ominta toimintakenttää. Myös vertaistuutoreita osallistui opintoja edistävään toimintaan. Loppuvaiheen opiskelijoita oli myös palkattu opiskelija-opintoneuvojiksi. Heidän etunaan oli tuore kokemus opiskelijoiden kysymyksistä ja ymmärrys opiskelijan kokonaistilanteesta.

Opiskeluprosessin tuutoroinnissa oli käytössä opettajan ja opiskelijan kahdenkeskisiä tapaamisia, kyselyjä, kartoituksia ja avoimia, hyvin toimiviksi osoittautuneita tuutorointitilaisuuksia. Hankkeessa kokeiltiin jopa teemahaastatteluja opiskelijan kykyjen, toiveiden ja mahdollisuuksien kartoittamiseksi, mutta ne hylättiin työläinä, opiskelijoita huonosti motivoivina ja tuloksiltaan vähäisinä työmääränsä nähden. Opiskeluprosessin tuutorointi Internetin välityksellä ei osoittautunut tässä vaiheessa toimivaksi käytännöksi.

Henkilökohtaisten opintosuunnitelmien (HOPS) ohjattu laatiminen oli käytössä useissa yksiköissä. Oman erityispiirteensä henkilökohtaisten opintosuunnitelmien laatimiseen toi se, että yliopistossa opiskelijan opintopolun suunnittelusta ja etenemisestä vastaavat useat laitokset. Lisäksi tutkinto usein koostui monista opintokokonaisuuksista, mikä teki suunnitelman laatimisen ohjaamisen erityisen haasteelliseksi. Yleiseksi käytännöksi hankekokeilujen valossa näyttää muodostuvan käytäntö, jossa opintojen suunnittelua harjoitellaan opettajatuutorin tuella ensimmäisen opiskeluvuoden aikana opintosuunnitelman muuttuessa sitovammaksi ja konkreettisemmaksi toisena opiskeluvuonna.

Opettajatuutorien HOPS-työtä tukeva ohjaus koostui muun muassa koordinoitusta pääainevalintojen informoinnista, opiskelijoiden itsetuntemuksen ja -arvioinnin tukemisesta, laitoksen tutkimustoiminnan ja opintojaksojen esittelyistä sekä henkilökohtaisesta ohjauksesta. HOPS:n laadintatyö ja sen ohjaus aloitettiin monella laitoksella. HOPS-työ koettiin tärkeäksi ja sitä jatketaan ja laajennetaan kaksipuolaisen tutkintouudistuksen yhteydessä. HOPS:n laadinnan yhteydessä koettiin tärkeäksi pohtia ohjaustilanteissa valintojen merkitystä ja mielekkyyttä sekä seurata opintosuunnitelman toteutumista ja tehdä tarvittaessa muutoksia. Opintojen valintaprosessien tukeminen koettiin keskeiseksi osaksi HOPS:n laadintaa, mutta myös osaksi uraohjausta.

Oppisisällölliset tuutorointikokeilut (ainetuutorointi)

Oppisisällöllisten ainetuutorointikokeilujen tavoitteena oli tukea opintojaksojen oppimistavoitteiden saavuttamista. Opettajatuutoroinnin keinoin tasoitettiin opiskelijoiden heterogeenisistä taustoista johtuvia tasoeroja. Keinoina käytettiin opiskelijoiden itsearviointia (esim. tietotasoja mittaavat testit) ja omaehtoista tietojen täydentämistä (esim. verkko- tai muut itseopiskelua tukevat oppimateriaalit). Tuutoroinnin tueksi tuotettiin myös ohjaavia materiaaleja (esim. oppaita, verkkomateriaalia) ja järjestettiin avoimia tuutorointitapaamisia, joissa tuutorointia tarvitsevia motivoitiin lisäopiskeluun ja osaamisensa parantamiseen tuutorien tuella. Opettajatuutorit ohjasivat opiskelijoita opiskelutaidoissa eri oppiaineiden piirteet huomioiden. Opettajatuutoroinnin kehittämishaasteita jatkossa ovat resurssien käytön tehostaminen ja tuutoroinnin kohdentaminen erityisesti tuutorointia tarvitseviin ja heidän sitouttamisensa opintoihin ja ohjaukseen.

Hankkeessa toteutettiin useita ainetuutorointikokeiluja, joissa vertaistuutorit vastasivat opiskelijoiden tuesta. Luonnontieteiden opiskelussa laskuharjoitusten ohjaaminen koettiin vertaistuutoreille hyvin luontuvaksi tehtäväksi. Vertaistuutorit vastasivat laskuharjoitusten organisoinnista esimerkiksi ainejärjestönsä kautta. Historian opetuksessa vertaistuutorit ohjasivat opiskelijoita arkisto- ja kirjastoharjoituksissa sekä esseetyöskentelyssä, perehdyttivät seminaarityöskentelyyn, vetivät harjoituksia, esittelivät historian tutkimuksessa käytettyjä aineistoja, ohjasivat tehtäviä, perehdyttivät asiakirjoihin ja opastivat tutkimussuunnitelman ja seminaarityön tekemisessä. Ainetuutorointi tuki myös vertaistuutoreiden sisällöllisen osaamisen syventymistä ja tuotti työelämässä kaivattavia ohjaamisen taitoja. Tämä huomioitiin antamalla tuutoroinnista erillinen todistus ja/tai palkkio. Vertaistuutoroinnin jatkuvuuden ja tuutorien saatavuuden turvaaminen koettiin erityiseksi haasteeksi.

Autenttisissa ympäristöissä toteutettavien harjoitusten ja harjoittelun ohjaamisen kehittäminen korostuu uudessa tutkintorakenteessa ja erityisesti kandidaatin tutkintojen työelämävalmiuksien kehittämisessä. Yhdellä laitoksella hyödynnettiin vertaistuutoreita aidoissa työympäristöissä tapahtuvien harjoitusten ohjaamisessa. Tuutorit tukivat opiskelijoita oman kokemuksensa pohjalta arkistoaineistojen käytössä ja niihin liittyvien tehtävien ratkaisemisessa.

Opinnäytteen ja opintojen päättövaiheen tuutorointi

Opintojen päättövaiheessa tuutoroinnin tehtävänä on tukea opiskelijaa opinnäyteprosessin käynnistämisessä ja ohjata prosessin kulkua, edistää opintojen loppuunsaattamista mielekkäällä tavalla ja ohjata työelämään tai jatko-opintoihin siirtymisvaiheen kysymyksissä. OpOke-hankkeen tuutorointikokeilujen innoittamana useissa yksiköissä ryhdyttiin tehostamaan opinnäytteiden ohjausta.

Graduohjausta tehostettiin esimerkiksi Joensuun yliopiston historian laitoksella kehittämällä seminaarivaiheeseen tieteenalakohtainen tiedonhankinnan verkkokurssi yhdessä kirjaston kanssa. Samalla aloitettiin vapaaehtoinen gradupiiri, jossa keskusteltiin vapaamuotoisesti graduun liittyvistä ongelmista, tutkimustehtävän rajauksesta, tutkielman

rakenteesta ja seurattu pro gradu -töiden etenemistä. Lisäksi otettiin käyttöön ohjausitoumukset, joiden avulla pyrittiin sitouttamaan sekä opiskelijat että ohjaajat ohjausprosessin ja gradun eteenpäin viemiseen. Kuopion yliopistossa aloitettiin OpOKe-hankkeen kokemusten perusteella sen päättymisvaiheessa Gradukammari-kokeilu. Kokeilussa tarjotaan yleisiin kysymyksiin ohjausta ja ensiapua, jota ovat sitoutuneet antamaan eri tieteenalojen ohjaajat. Gradukammari toimii päivystysluonteisesti muutamia tunteja viikossa oppimiskeskuksessa, jossa opiskelijat työskentelevät. Ohjausta voi hakea ilman ajanvarausta. Gradukammarin ohjaajat tukevat opinnäytteen tekijöitä erilaisissa ensiapuluontoisissa kysymyksissä varsinaisen ohjausvastuun pysyessä laitosten ohjaajilla. Lappeenrannan teknillisen yliopiston ympäristötekniikan koulutuksessa diplomityön tekeminen aloitettiin yhteisesti järjestettävällä diplomityöinfolla opiskelijoille, joilla opinto- viikkoja on yli 120. Tavoitteena oli tiedottaa mahdollisista diplomityöpaikoista ja -aiheista sekä käynnistää opinnäyteprosessi.

Työelämään siirtymisen tukeminen alkaa jo opiskeluprosessin aikana työelämänäkökulman huomioimisella ohjauksessa, esimerkiksi harjoittelun ohjauksessa, mentoroinnissa tai opiskelijoiden rekrytointiopastuksessa. Hankkeen kokeiluissa opintojaksojen tai ohjaustilanteiden yhteyteen järjestettiin työnantajien ja opiskelijoiden tapaamisia ja infotilaisuuksia. Jatkossa hankeyksiköissä on tarkoitus kehittää työelämäyhteyksiä sekä opiskelijoiden harjoittelua ja sen ohjausta.

Opiskelijan valmistuminen on myös prosessi, joka sisältää useita toimintoja ja kysymyksiä, joihin on hyvä saada ohjausta, kuten opintohallinnolliset käytännöt ja niihin valmistautuminen. Ympäristötekniikan koulutuksessa päättövaiheeseen kehitettiin ohjauskäytäntö, jossa opintos sihteeri piti osana diplomityöseminaaria infotilaisuuden, jossa käytiin läpi valmistumiseen liittyviä asioita, kuten tutkintorakennetta, lomakkeita ja määräaikoja. Tilaisuuden lisäksi opintos sihteeri oli tarvittaessa opiskelijoiden tavoitettavissa.

VALMIIKSI VIIDESSÄ VUODESSA – OHJATTU OPINTOPOLKU KAKSI- VAIHEISESSA TUTKINTORAKENTEES

Tommi Haapaniemi

OpOKe-hankkeen aikana käynnistyi mittava yhteiseen eurooppalaiseen korkeakoulutus-alueeseen tähtäävä Bolognan prosessi. Prosessi pohjautuu eurooppalaisten valtioiden opetusministerien sopimuksiin, joiden tavoitteena on toteuttaa Euroopan alueella korkeakoulututkintojen rakenteen kehittäminen niin, että:

- tutkintojen ymmärrettävyys lisääntyy ja mitoituserusteet yhtenäistyvät
- tutkintojen rakenteen perustana on yhteinen kaksivaiheinen malli, jonka mukaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen kestää keskimäärin viisi vuotta
- opiskelijoiden, opettajien, tutkijoiden ja muun henkilökunnan liikkuvuus lisääntyy
- opetuksen laadunarviointiin liittyvää yhteistyötä lisätään
- yliopistokoulutuksen kansainväliset verkostot ja yhteistyö tiivistyvät (Opetusministeriö 2004).

Laadukkaan akateemisen tutkinnon edellytyksenä on toimiva opetussuunnitelma sekä ohjattu opintopolku. Ohjaus toteutuu tietyssä opetussuunnitelmaympäristössä ja opetussuunnitelman osana. On syytä olettaa, että kaksivaiheisissa tutkinnoissa henkilökohtaisen opintojen suunnittelun ja sen ohjauksen merkitys korostuu, sillä tarkoituksena on esimerkiksi, että kandidaatin tutkinnon jälkeen opiskelija voi suuntautua eri maisterin tutkintoon tähtääviin koulutuksiin. Lisäksi opiskelijalta voidaan tällöin edellyttää yksilöllisiä täydentäviä opintoja maisterin opintojen suorittamiseksi. Opiskelijoiden liikkuvuuden tavoitteet tuovat lisää kansainväliseen vaihtoon liittyvää ohjauksen tarvetta ja työelämänäkökulman korostaminen kandidaattitutkintojen osana luo tarvetta sen huomioimiselle toisaalta henkilökohtaisten opintosuunnitelmien ohjauksen osana ja toisaalta opintojen toteutuksessa ja esimerkiksi harjoittelun ohjaamisessa.

Kuopion ja Oulun yliopistojen käynnistämässä Walmiiksi Wiidessä Wuodessa (W5W) -hankkeessa keskitytään vuosina 2004–2006 toimivan opetussuunnitelman ja ohjatun opintopolun kehittämiseen kaksivaiheisessa tutkintorakenteessa. Vuoden 2004 alussa W5W-verkostossa oli mukana 12 yliopistoa ja hankkeet tuotokset ovat kaikkien suomalaisten yliopistojen hyödynnettävissä. Hanke pohjautuu OpOKe- ja Tuella ja Taidolla -hankkeiden kokemuksiin opetussuunnitelmien ja opiskelijan ohjauksen kehittämisestä.

W5W-hankkeessa kehitetään ohjattua opintopolkua kaksivaiheisessa tutkintorakenteessa henkilökohtaisen akateemisen opintosuunnitelman välineiden, käytäntöjen ja ohjauksen avulla. Hankkeessa etsitään ja kehitetään käytäntöjä ja välineitä, joilla voidaan vaikuttaa opiskelukulttuuriin ja lisätä opiskelun vastuullisuutta. HOPS-prosessin ohjauksen tueksi edistetään muun muassa opiskelupäiväkirjojen ja oppimisportfolioiden käyttöä. Hankkeen tavoitteena on myös selkeyttää kandidaatti- ja maisterivaiheen opintojen eroja ja yhtäläisyyksiä sekä kehittää monipuolisia oppimisen ohjaus- ja arviointimenetelmiä opintojen eri vaiheiden opetukseen. Osana ohjatun opintopolun kehittämistä W5W-hankkeessa selvitetään, millainen opiskelijan opintopolku on täydentävien opintojen aikana ja millaista ohjausta ja ohjausmateriaaleja niissä tarvitaan sekä luodaan toimivia ohjausmalleja täydentäviin opintoihin.

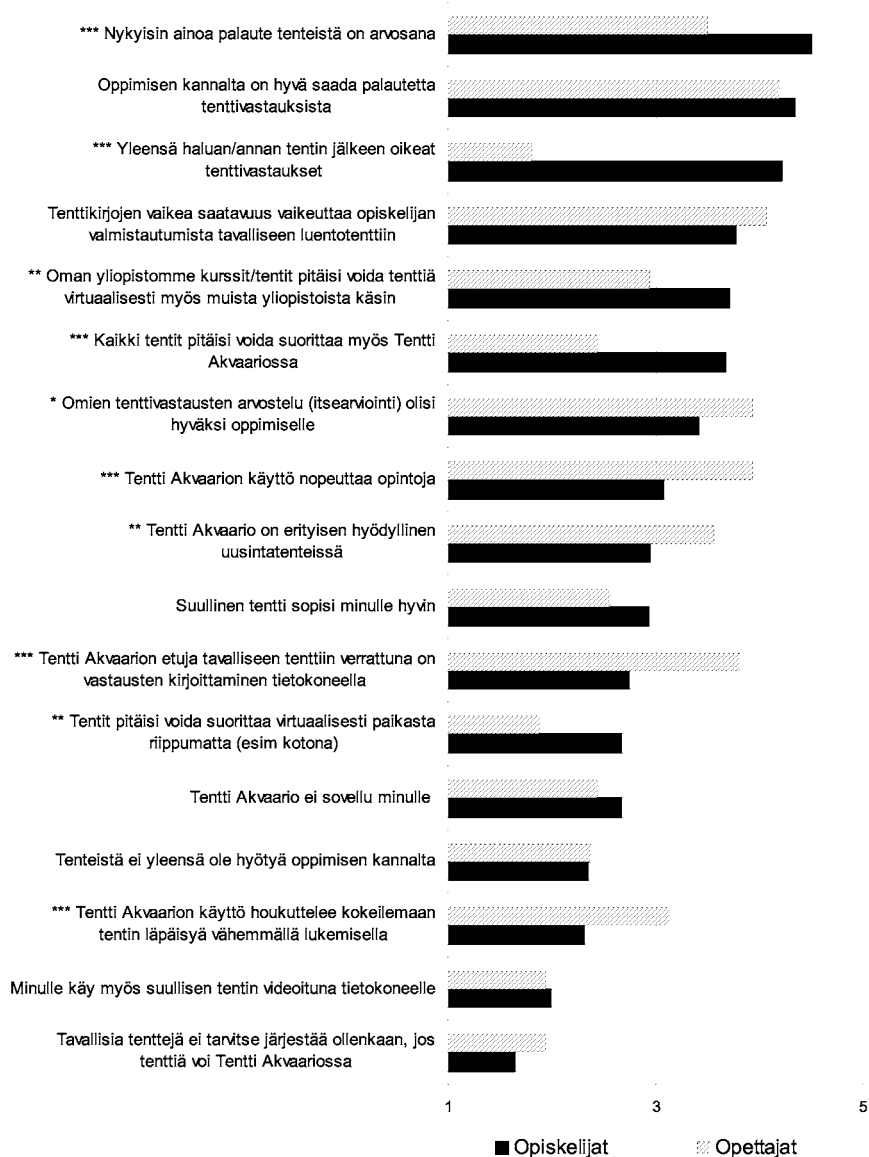
W5W-hankkeen toimintamuotoja ovat koulutukset, ohjaus, tiedottaminen sekä eri tieteenaloilla toteutettavat pilottiprojektit. Hankkeessa kehitettävät käytännöt, välineet, kehittämistulokset ja koulutus ovat kaikkien yliopistojen hyödynnettävissä. Lisätietoja hankkeen toiminnasta löytyy osoitteesta: www.w5w.fi.

Lähde:

Opetusministeriö 2004. Bolognan prosessi.
<http://www.minedu.fi/opm/koulutus/yliopistokoulutus/bolognaprosessi.html>. Luettu 2.3.2004

LIIETTEET

Liite 1: Tentti Akvaarioon, tenttimiseen ja opintoihin liittyvät opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden mielipiteet



Huom. Liitteessä 1 opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden mielipiteet ovat keskiarvoasteikolla: 1 = täysin eri mieltä, ..., 3 = ei samaa eikä eri mieltä, ..., 5 = täysin samaa mieltä.

Liite 2: Opiskelijakyselylomake

-
1. Perusopintojen antama kuva eri pääaineiden valintaa ajatellen
 2. Kurssi- ja tenttivaatimusten ilmoittamisen selkeys ja johdonmukaisuus
 3. Opinto-ohjauksen riittävyys opintojen alkuvaiheessa
 4. Opetuksen onnistuminen: Johdatus metsätalouteen ja -tieteisiin
 5. Opetuksen onnistuminen: Metsäympäristön hoidon ja suojelun perusteet
 6. Opetuksen onnistuminen: Metsä- ja puuteknologian perusteet
 7. Opetuksen onnistuminen: Metsäsuunnittelun ja -ekonomian perusteet
 8. Yliopisto-opiskelun käytännön asioiden ohjaus opintojen alussa
 9. Tiedekunnan oma tutor-toiminta
 10. Opetuksen jakautuminen tasaisesti eri vaiheissa lukukautta
 11. Opetuksen tekninen toteutus (välineet ja tilat)
 12. Opetusmateriaalin saatavuus (Kirjasto)
 13. Opetusmateriaalin saatavuus (Luento- ym. materiaali)
 14. Opetushenkilökunnan opetustaito
 15. Opetushenkilökunnan ammattitaito opettamisissa asioissa
 16. Opiskelijoiden yksilöllisyyden huomioiminen
 17. Yhteistyö opetushenkilökunnan kanssa
 18. Opetushenkilökunnan lähestymisen helppous ja luontevuus
 19. Kurssien työmäärän ja opintoviikkomäärän vastaavuus
 20. Vanhempien kurssien suhtautuminen "torsteihin"
 21. Ryhmähenki ja ilmapiiri kurssin sisällä
 22. Ilmapiiri tiedekunnan sisällä
 23. Opiskelijatuutoreiden onnistuminen
 24. Opettajatuutoreiden onnistuminen
 25. Teemahaastattelut
 26. HOPS:n merkitys opiskelijalle
 27. Perehdyttäminen tiedekunnan toimintaan
-

Liite 3: Opiskelijakyselylomakeen vastausten kokoomakaaviot koetun tason keskiarvoina

